

ياداشتنامەى

مىندى اقرا الشقافى

مامۇستايەك

www.iqra.ablamontada.com

ياداشتنامەى مامۆستايەك

بەرگى دووهم

ناوی کتیب: یاداشتناهی مامۆستایه ک
 بهرگی دووهم
 نووسهر: وههیی وهققاس ئوغلو
 وهرگیر: د. زانا نهحمه د

له بهرپوه بهرایه تیی گشتیی کتیبخانه گشتییه کان
 ژماره (١٦٣٧) ی سالی ٢٠٠٩ ی پیدراوه

ناوهێندراگه یانده ئارا

پنکه ی سهره کی بلاوکرینه وه ی بهرهمه کانی ناوهندی راگه یانده ئارا - سلیمانی / شهقامی بیرمه یزد
 0770 358 7100 - 0750 106 9589 www.aramediacenter.com | ara.m@hotmail.com

© سهرجه مافه کانی ئەم بهرهمه پارێزراره بۆ ناوهندی راگه یانده ئارا

بهینی پیکهوتی فهرمی تیوان ناوهندی راگه یانده ئارا وهزگای بهرهمه ی و نووسهر وه، ناوهنده که پلگه نادات
 به له چاپدانه وه و کۆپی کردن یاخورد دابه زانده له سایت و تۆره کۆمه لایه تیه کان یاخورد خسته سهرشوازی دهنگ
 بۆ مهیاکان بههر شتوازی ک یت. سهریچیکاریش تووشی سزای یاسایی ده یته وه.

چەند پەيڤىڭ

من باخىكى دىگىرىم ھەيە، كە ھەردە ئىنى باخىكە لە باخەكانى
بەھەشت. گۈلەكانى ئەو باخە نەمۇنەيان نىيە. گۈلەباخ و مېخەكى تا
بلىنى پاك و جوانن...

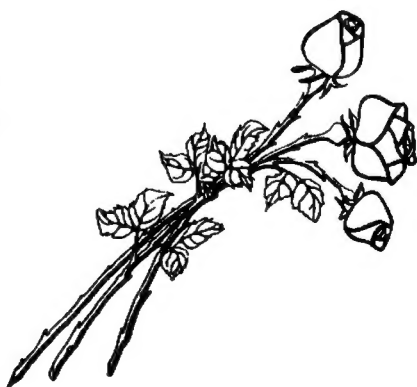
ناتوانم باخەكەم بە ھىچ باخىكى دۇنيا بىدەم. چونكە لەم باخەى
مىندا، بەردەوام گۈلى بىر و زانست دەپشكۈن.
لەم پەرتۈوكەشدا، چەند چەپكىك لەو گۈلە جوانانەتان پېشكەش
دەكەم. يەك لە بەرھەمەكانى ئەو باخەم - واتە قوتابخانە و
پۆلەكانم - ئەم لاپەپانەن. چونكە قوتابىيە دىپاك و خاوەن ھەست و
باوەپەكانم پىرسىيان، مىنىش وەلامم دانەوہ.

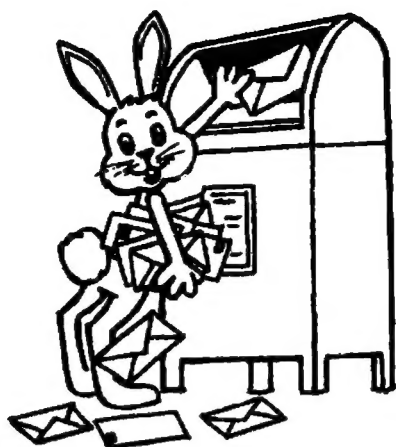
باخەكەى من، گەلىك فراوانە... ئەم باخى بەھەشتە، ھىندەى
ولتەكەمانە... چونكە قوتابىيى وام ھەن، كە نەمدىتۈون و ناويشم
نەبىستۈون. لە ھەموو لايەكى ولتەوہ بۆم دەنۈوسن، داواى درىژە
دان بەم يادداشتنامەيە دەكەن.

بەتايىبەتى بەھۋى خواست و ۋەفائى قوتايىبىيە كۆنە، كۆن
 نەبوۋەكانمەۋە، ئەم يادداشتنامانە درىژەيان دەبىت. چونكە بۇ
 لەمەودوا، تەنھا لە پۈى دىرەكان و پووپەرى لاپەرەكانەۋە دەتوانم
 پىيان بگەم...

لە ئىستاۋە چاۋەپوانى پرسىياري قوتايىبىيە دوورەكانم. بە ھىۋاي
 بەيەك گەيشتنەۋە لە ۋەلام دانەۋەى پرسىيارە نوپكان لە سىيەم
 بەرگى «يادداشتنامە» دا. لە كانگاي دلەۋە، سلاو و خوشەويستيتان
 پىشكەش دەكەم.
 لە دەورتان بگەرېم.

ۋەھبى ۋەققاس ئۇغلور
 ۳ى كانوونى دوۋەمى ۱۹۸۵
 باخچەلى ئىنقىلەر

کهس نییه دینی نه بیټ

نامه یه کی سامدار

گمر به دنیادا بگه پښ، رهنگه
 شاری بی شووره و ویزه و یاسا و سامان
 بدوژنه وه، به لام شاریکی بی پهرستراو و
 پهرستگه نادوژنه وه.

پلوو تارک

گهر لیم پیرسن کامه یه نه و نامه یه ی هره گیز له یادی ناکه یت،
 یه کسه رچه ند نامه یه ک به خه یالمدادین. یه ک دووانیکیان به هوی
 سامدارییانه وه له بیرم نه کردوون. تق بلایی نه و نامانه چ نامه گه لیک
 بن، که ناوا سامدار بن و به و هوی شه وه بق چهن دین سال له بیر
 نه چوینه وه؟!

"- ئەرئى ئۆيۈش يادگارىيى واتان ھەيە؟"

ئەو پۆلەي ئەم پرسىيارەم پۈۈبەپۈۈ كىردەۋە، كىر و كىپ بوو، ۋەك
ئەۋەي بىرى لاي شىتىكى تىر بىت و نەيەۋىت بىرى پەرش و بىلاو
بىيىتەۋە. كە كەس دەستى ھەلنەپىرى، من درىژەم پىدا:

- دە با يەك لەو نامانەتان بۇ بخوئىنمەۋە، كە مۆتەكە ئاسا
ترسىنەرە و بە پامانتان دىنىت.

ھەموويان پالايان دايەۋە ۋەھناسەيەكى قولايان ھەلمىزى،
سەرنجەكانيان كۆكردەۋە. چاۋەكانيان ئامازەيان بەۋە دەدا كە
پەلەيانە. نامەكەم كىردەۋە و كەۋتمە خوئىندەۋە:

پارىس، ۲۱ تىشىنى دوۋەمى ۱۹۶۱

"دايە و بابەي خۆشەۋىستم،

دەزانم بە خوئىندەۋەي ئەم نامەيەم دلتنەنگ دەبن. ئەۋەش دەزانم
كە پەنجاون لەۋەي چەند مانگىك بوو سۆراغم نەبوو. بەلام چى بىكەم،
لەۋە زىاتىرم پىتنەدەكرا. ھىۋادارم بمبوۋىن و بىيانووم بۇ بىيىنەۋە.

دايە گيان، بابە گيان!

من ئىدى وازم لە ئاينى ئىسلام ھىئاۋە و بوۈمە بە فەلە. ئەگەر
لەمەشدا گوناھبار بىم، بزائن تەۋاۋى ئەو گوناھە ئۆبالى بە ئەستۆي
ئۆيەيە، چونكە ئۆيە فىرى ئاينەكەمتان نەكردبووم. ھەر ئەۋەندە بوو
دەمزانى موسولمانم و تەۋاۋ...

به لام (موسولمانيتى چييه؟ چۆنه؟ پيغه مبه ره كه م كتيه؟
كه سيكي چۆنه؟ قورئان چۆن كتيبكيه و باسى چى دهكات؟ له
موسولمانيتيدا په رستشه كان چۆن و بۆچى نه نجام ده درين؟)، گشت
نه مانه، لای من شتانی نه زانراو بوون.

كه هاتمه ئيره ش، بينيم زۆريه ي زۆرى فه په نساييه كان ديندارن.
له هه موو مالىكدا چهند ويته به كي عيسا پيغه مبه ر و مه ريه م (سه لامى
خوايان له سه ر بئ) هه يه. كه له سه ر خوان داده نيشن، سه ره تا نزا
ده كه ن. منيش له دۆش دامان به دياربانه وه، شتيكي ديكه م
پينه ده كرا.

پرسيارى زۆريان ده رباره ي ئاين، باوه ر، خودا، پيغه مبه ر، قورئان
و په رستشه كان ليده كردم.

● باومرى لاواز و بپریشه، وهك چرای
بیشووشه وایه. هه ر بایه کی لاوازی
گومان هه لیکات، ناگره که ی ده که وێته
جووله و نه ملاولا کردن. به بایه کی
به هیزیش، دوور نییه بکوژیته وه.

منیش نه مده توانی وه لّامی هیچیان بده مه وه، چونکه ئیوه فیتری
 نه مانه تان نه کرد بووم. ته نانه له ولاته که ی من، دینداری نهنگی
 بوو. بۆ نمونه: له قوناغی دواناوه ندیدا، که مامۆستا کان ده هاته
 ژووره وه، سه ره تا باسیکی نه وه یان ده کرد که دینداری ده مارگیری و
 دواکه وتوویی، ئینجا ده ستیان به وانه وتنه وه ده کرد. خو نه گه
 یه کی کمان باسی ئاینی بکریه، مامۆستا و قوتابییه کان ده که وتنه
 گالته پیکردنی و ده یانوت: "کاکه ی ده مارگیر! های له چ
 سه ده یه کدا؟" ... پۆژووگرتن تاوان و نوێژکردن شوهره یی بوو.

به لّام لیتره، بارودۆخه که ته واو پێچه وانه بوو. ئای چهنده
 هه لّخه له تاو بووین که وامان ده زانی نه وروپاییه کان بیدینن.
 بیدینیمان به پیشکه وتوویی و دینداریشمان به دواکه وتوویی ده زانی.
 ئای نه مه چه ند هه لّیه! ... لیتره هه موو که سێک باسی دین و ئیمان و
 عیسا ده کات، کهس بیدینه کانی خوێش ناوێت، له باخه لّی هه موواندا
 ئینجیلێک هه یه.

له به رانه ر نه مانه دا، له ناخی خۆمدا هه ستم به بۆشاییه که ده کرد.
 ژۆربه ی ژۆری فه له کان خه ریکی په رستش بوون. منیش نه له
 دینه که ی خۆم ده زانی نه له هینه که ی نه وان.

ورده ورده مه راقی شاره زا بوون له ئاینی مه سیحیه ت ناخی
 ته نیم. نه وه بوو فیژیووم و بووم به فه له. له مه ودوا، کلێسا تیچووی
 خوێندنه که م له نه ستۆ ده گرێت.

له مړې به دواوه، چه زده کړه نامه مې بڼېرن، چه زېش ناکه ن
 مه ښېرن، که یې خوتانه. به لام دوو باره ی ده که مه وه: نه گره به
 وازه یتان له ناینه که مې گونا هېکم کردېت، ته وای گونا هه که له
 نه ستوی ئیوه دایه. خودا لیتان خوش بیټ..."

که نامه که ته و او بوو، له و پوله ی که هه ناسه ی له خوپړیو و نقه ی
 لیوه نه ده هات، ژاوه ژاو دروست بوو. هه موو قوتا بییه کان ده ستیان
 به رز کردبو وه. من، له بهر نه وه ی هه ستم به و باهوژه ده کرد که له
 نار دلّه پاکه کانیاندا هه لیکر دبوو، ویستم سهره تا هه ندیک
 پوونکردنه وه یان بده مې. وتم:

- پوله کانم! سهره تا ده مه ویت سهرنجان بڼ لای میژووی نامه که
 پابکیشم. هی نزیکه ی نیو سده له مه و بهر، وا نییه؟ مانای وایه له و
 ده وراندا و له م ولاته ی ئیمه دا، نه وه یه که هه بووه که نه له خیزان و نه
 له قوتا بخانه په روه رده ی ثانیه ی وهرنه گرتووه. ئیوه ئیستا به ختتان
 هه یه که له قوتا بخانه دا وانه ی ئایتان هه یه. هیوادارم ژور به دور بن
 له و څخه ی خاوه نی ئه م نامه یه تیئ که وتووه.

که واته یه که مین په ندیک که له م نامه یه وهریده گړن، نه وه یه که
 که سیک نییه دینی نه بیټ. نه وه ی شار ه زای دینه که ی نه بیټ، ده گلېته
 سهر بیرو باوه پړکی دی. یانیش نه وه تا بیباوه پی ده کاته نه و

باوه‌په‌ی، که باوه‌په‌ی پیدینیت. باوه‌په‌ی به مادده، پاره یان
 نایدیلوژیاپه‌ک ده‌هینیت و ده‌یکات به ناینی خوی. نه‌مه‌ش نه‌وه
 ده‌گه‌یه‌نیت که تاک و کومه‌لگای بیباوه‌په‌ی نییه.

دووه‌م خالی گرنکیش، گرنکیی نه‌م وانه‌ی ناینه‌یه که پیتانی
 ده‌لیننه‌وه. نه‌مه‌ وپ‌پای تیگه‌یشتن له‌وه‌ی که نه‌وه‌ی نه‌م وانه‌یه
 ناخوینیت، چه‌نده له‌ژیر هه‌په‌شه‌ی که‌وتنه باری خراپ و دژواردایه.
 ده با نرخ‌ی نه‌م وانه‌یه بزاین و هه‌ول بده‌ین زیاتر لی‌ی تیگه‌ین و لی‌ی
 سوودمه‌ند ببین.

بویه هه‌ر پرسیارک بوو به ماخولانی میشتکان، بیپرسن. هه‌ول
 بده‌ن باشت‌ر و زیاتر تیگه‌ن. با باوه‌پتان به زاینه‌وه بیت. نه‌و
 باوه‌په‌ی پشت نه‌ستوو نه‌بیت به زانیارییه‌ک که توکمه بیت و له‌گه‌ل
 عه‌قلدا یه‌ک بگریته‌وه، په‌نگه‌ زۆر به‌زوویی وه‌ریگه‌پیت. باوه‌په‌ی لاواز
 و په‌گ دانه‌کوتاو له‌ چرای بیشووشه ده‌چیت. له‌گه‌ل هه‌لکردنی نه‌رمه
 بایه‌کدا ناگره‌که‌ی ده‌که‌ویتنه له‌رزه. به بایه‌کی به‌هیزیش
 ده‌کوژیتنه‌وه. له‌ پۆزگاری نه‌م‌پۆشماندا نه‌و بایه ده‌ستکردانه‌ی
 ده‌یانه‌ویت باوه‌په‌ی لاواز بکه‌ن گه‌لێک زۆرن. ناحه‌زانی باوه‌په‌ی زۆر و
 زه‌به‌ندن. له‌م گۆشه‌نیگایه‌وه، زۆر پیویستمان به‌و زانستانه‌یه‌یه که
 باوه‌په‌که‌مان ده‌سه‌لمینن. پیویسته به‌رده‌وام بیرمان لای به‌هیز
 کردنی باوه‌په‌ی بیت و له‌ هه‌ولی به‌ده‌ست هیئانی زانسته‌کانیدا بین.

وانه ی ئاین، ئەم هەلەتان بۆ دەرهخسێنیت. هەر پرسیارێک بە
 مێشکتاندا هات بیکەن و شەرم مەکەن، چونکە هەولێدانی مرۆڤ بۆ
 بەدەست هێنانی شارەزایی لە ئاینەکی نە نەنگییە و نە گوناھ...
 بەلکو بەپێچهوانەو ئەوە نەنگی و گوناھە کە لە ترسی ئەوەی داخۆ
 دەبێت چ لێکدانەوێکی بۆ بکێت، ئەو پرسیارە ی لات دروست
 دەبێت، نەپرسیت. ئەو پرسیارانە ی کە ناگیرن و وەلامەکانیان
 بەدەست ناخرین، لە گەڵ تێپەر بوونی کاتدا، هەر یەکیان وەك
 میروویەکی مەعنەویی هێز پەیدا دەکەن و دەکەونە لێدانی باوەرمان.

هه موو شتيك خودا دروستى كردووہ ئەى خودا كى...؟

ئەو پرسىارەى دەبىتە ماخۆلانى مېشك

لە پشووئى دواى ئەو وانەيدا بووم. بىنىم يەكك لە قوتابىيەكان
لە بەردەم ژوورى مامۆستاياندا بە سڵەمىن و دان بەخۆ نەگرييەوہ
وہ ستاوہ. كە گەيشتمە لای، ئەو خۆى دوور خستەوہ. بەتەواوى
سەرنجى پاكيشابووم. بە دريژايى ئەو ماوہى پشووہ، بە بەردەم
دەرگا نيوہ كراوہ كەدا ھەر دەھات و دەچوو، سەيرىكى دەكرد و
خۆى ون دەكردەوہ. بانگىم كرد، وەستا. ھەروا بە سڵەمىن و
خۆپانەگرييەوہ گەپايەوہ.

وتم:

- جەلال! وا دياره دەتەوئت شتېكم پى بلىت، دەى بىلى.

بەلام ئەو وەك ئەو دەى ھەناسەى تەنگ بووى، بە ھەناسەپرکى و
شلە ژاويىە وە وتى:

- نا، مامۇستا! ھىچ پرسىارىكم نىيە.

من مكوپ بووم لەسەرى:

- با، دەبى بىپرسىت و منىش وەلامت بدەمەو. كەمىك
لەمەوبەرىش لە پۇلدا وتم كە پرسىن و فېرىبون نەنگى نىيە. بوونى
مەراق شتېكى جوانە. چونكە مەراق باوكى فېرىبونە. دەى
پرسىارەكەت بکە بزەنم...

ئەو وەك بلىتى گوئى بە من نەدەدا، بەلكو گوئى بە و زىيانە دەدا
كە لە ناخیدا ھەلى كەردبوو. وەك لە ھەلسوكەوتىشىدا ديار بوو، خوا
خواى بوو ساتىك زووتر لە دەستم پرگارى ببىت. كە دەپوت پرسىارم
نىيە، وتەكەى بە جۇرىك بوو، وەك ئەو دەى بلىت پرسىارم ھەيە بەلام
ناپىرسم... من كەمىك زياتر پىداگرم كرد، ئىدى چاوەكانى گەشانەو
و كەوتنە ترووكان. مەراقى منىش زىادى كرد، تۆ بلىتى ئەو
سلەمىنەو ھەي چى بىت لەناو ئەم دەروونە بچكۆلانەیدا. بەلام ناچار
بووم جىيى بەيلىم، چونكە زەنگى دەست پىكردنى وانە لىیدا.

دواى كۆتا وانه، چاوه پى جلال بووم. جانتاكەى به شانەوہ بوو
و خەريك بوو له قوتابخانە دەردەچوو، ھەستم كرد ھىشتا لەناو بىرە
ئۆقرە لىھەلگىراوہكانى پىشوویدا بوو. دەتوت ناوێریت لىم نزىك
بىیتەوہ. بەترسەوہ، ئاوا كەوتە كۆ:

- مامۆستا! دەزانم ھەر سوور دەبیت، بۆیە پرسىارەكەم دەكەم.
بەلام تو خودا، با ھەر لە بەینى خۆماندا بىت. لە تو زیاتر كەس
نەبىستى و نەيزانى... ئەم پرسىارە زۆر لە مێژە بووہ بە ماخولانى
مىشكەم. بەلام نەمویراوە لە كەسى بپرسم. جارێكىيان لە مالاوہ لەگەڵ
باوكم ئەم مەسەلەيەم كردەوہ. پى و تم: "نەكەيت جارێكى تر
پرسىارى وا بە مىشكتدا بھىت، دواى دەبیت بە گاور". ئىتر لەو
پۆژەوہ، لە مىشكەم دەرنەچووہ. چەند دەكەم ھەر لە بىرمە. كە تو
نامەى گەنجە فەلە بووہكەت خویندەوہ، ئەوہندەى تر ترس داىگرتەم.
ناوكم كەوت، نەكا منىش بەھۆى ئەم گومانانەوہ لە دىن دەربچم.

كاتێك كە وتت دەتوانن ھەموو شتىك بپرسن، بپارىم دا لىتى
بپرسم. بەلام دواتر بىرم كردەوہ كە ئەمە وەك ھەر پرسىارىكى دى
نىيە، جىايە... سامدارە... باشە بۆچى بە مىشكى كەسدا نایات،
تەنھا ھى من نەبىت؟ نەكا نىشانەى باوہ پ لاوازی من بىت؟ ئەگەر
نا...

لێرەدا ھەلۆستەيەكى كرد و چاوە تەپ بووہكانى داگرت.
دەگريا... گریانەكەى بە ھەنسكىشەوہ بوو. بە جۆرێك دەگريا،

ئەوئەى بەوئىدا تىپەپىيايە، ھەستى پىدەکرد. ديسان ويستى بىروات،
بەلام من پىم نەدا:

- تا نەزانم پرسىيارەكەت چىيە ناھىلەم بىرۆيت. ھەردەبى تۆ
بىرسىت و منىش وەلامت بدەمەو. خۆ نەگەر وەلامەكەشم لا نەبوو،
ھەول دەدەم بە دەستى بخەم، ئىنجا بۆتى باس بەم.

وہلئ ئەوئەش بزانە، پرسىيارەكەت ھەر چىيەك بىت، بە ھىچ جۆرىك
ئەوئە دەرتاخات كە باوہپرت نىيە يان لاوازە. چونكە ئەوئە تا تۆ لەبەر
ئەوئەشتەى لە مېشكەتدايە دەگرى. ئەمەش ئەوئە دەگەيەنەيت كە تۆ
ھاوپى ئەو پرسىيارە نەيت كە مېشكى تىكداويت و، باوہپرت پىي نىيە.
بەلكو گەرەكتە فېرىبىيت. دەتەوئە فېرىبىيت، تىگەيت و باوہپ
بىنەيت.

ئەگەر باوہپرت بەو پرسىيارە ھەبووايە كە لە مېشكەتدايە و
نارەھەت نەبوويتايە پىي، ئاوا دلئەنگ نەدەبوويت و نەدەگريات.
ئەم دل ئىشە و ئەسرىنانەت، جارىكى تر ئەوئە دەردەخەن كە تۆ
خاوەن باوہپرىكى بەھىزىت.

جەلال، كەمىك دلئەوا ببوو. جانتاكەى دانايە سەرئەرز. بە
دەستەسپەكەى، فرمىسكەكانى سېرى ووتى:

- دە مادام، مامۇستا! پرسىيارەكەم دەكەم. بەو ھىوايەى دواى
پرسىيارەكەش، ھەر وا لىم بىروانىت.

- بېگومان ئەر كاتيش ھەر وا بە باشى لىت دەرۋانم دلتيا به له مه .
 ئەر وئراي ئەرۋەي كه ناچارم ھەر وا لىت برۋانم، چونكه ئەر حالەي
 تۇ، جوانترين سەلمىنەرى چاكى و باۋەردارىتە .
 جەلال ھەمدىس كەمىك پوۋى ۋەرگىرا، ھەناسە و بوئىرى
 كۆكرده ۋە . دوا جار پرسىارەكەي كرد:

- مامۇستا ! من زۆر چىژم له وانە بەرايىەكانى جەنابتان ۋەرگرت .
 چونكه لە و وانانەدا بوۋنى خودات سەلماند . يەككىش لە پىگاكانى
 ئەر سەلماندانە ئەرۋە بوو كه ھەموو شتىك لەم جىھانەدا بىكەرىكى
 ھەيە . من ئەرەم زۆر بە دل بوو ھەرۋەھا بە نمونەي جۆراۋجۆرەۋە
 بۆ ھارپىكانم باس دەكرد . "لە كاتىكدا كه نىگارپكى سادەش
 نىگاركىشىكى ھەبىت، ئايا نابىت ئەرەم گەردوۋنەش بە دىھىنەرىكى
 ھەبىت؟" ئەرەم جۆرە پرسىارانەم لە ھارپىكانم دەكرد . گەنجىكى
 دراوسىمان كه قوتابىي دواناۋەندى بوو، پىي وئەم:

● يەككە دەجىتە لاي (ويليام پالىي) و دەئىت: "خودا بوونى نىيە".
 داواي لىدەكات، ئەگەر وا نىيە، بۆى بىسەلىنىت. (پالىي) ىش يەكسەر
 كاتىزىمىركەي باخەلى دەر دەھىنىت، قەپاغەكەي لادەدات و ناوەكەي پى
 نىشان دەدات و دەئىت: "ئەگەر مەن بانگەشەي ئەو بەكەم كە ھەموو ئەم
 جەر خە و سېرىنگ و قورمىشانە ھەر لە خۆوە دروست بوونە، پىكەو
 كەوتوونەتە دانۇستان و ھەر لە خۇشيانەو ھاتوونەتە ناوەو و بە گەر
 كەوتوون، گومان لە ئەقلم ناكەيت؟ بەدنىيايەو دەپكەيت. دە
 سەپرىكى ئەو ئەستىرانە بكە. ھەر يەكەي خولگە و جوولەيەكى
 تاپبەت بە خۆى ھەيە. گۆى زەوى و ھەسارەكانى تر بە پىكەستىكى
 بىكۇتاو لە دەورى خۆر خول دەخۆن. ئەمە جگە لەوى ئەم كۆمەلانى،
 پۇژانە مليۇنىك ميل پى تەي دەكەن. ھەر ئەستىرەيەك ھاوشىو
 خۆر، كۆمەلەيەكى سەربەخۆى ھەيە و وەك كۆمەلەي خۆرەكەي ئىمە
 لە بۇشايبى ئاسماندا لە جوولەدايە. لەگەل ھەموو ئەمانەشدا، بەرەك
 كەوتەن و لىتىكچوون و بە زەرپە ئالۇزىيان نىيە. ھەموويان بەھىمنى و
 پىكوپىكى لە كاردان. باشە باومر كەردەن بەوى كە ھەموو ئەمانە لە
 خۆوە دىنە بوون ئاسانترە يان ئەوى لە لايەن خالقىكەو بىنە بوون؟"
 دىل كارنگى

- باشە ئەگەر ھەموو شىتەك بەدەھىنەرىكى ھەبىت و ئەو
 بەدەھىنەرشەش خودا بىت، ئەى نابىت ئەو ىش بەدەھىنەرىكى ھەبىت؟
 بەم پىرسىارە سەرم سۇرما و چەند پۇژىك كەوتە بىر كەردەو و
 پامان. چەندەم بىر لىدە كەردەو نەمدەتوانى لىى دەرىچەم. وەك

پیشتریش وتم، ماوهیهك باسهكهم له مالهوه كردهوه. نهوهبوو باوكم
پیتی وتم بیر له شتی وا بکهیتهوه دهبیته به گاور و له دین
دهردهچیت، بهلام من نهمتوانی بیرى لیتهکهمهوه، دهبیّ حالی من
چی لیبت؟ ... من...

که قسهکانی بهمه گیشتن، بههوی نرکهوه قورگی گیرا.
چاوهکانی ئاویان تیزا. پیم وت:

- پهنگه کهسانیکی تریش له پۆلدا ههبن، ئهم پرسیارهیان لا
بوویته به مهراق. بویه من ئهم بابته له وانهی داهاتودا پهون
دهکهمهوه، تاكو هاوپڤکانیشت وهلامهکهیان دهست بکهویت.

جهلال سوپاسگوزاری دهیری و پویشته. من له م میانهیهدا
ههستم به خوشیی چارهسهركردنی پازیکی نه و قوتابییه م نه دهکرد،
چونكه له کاتی قوتابییتی مندا، نهك له ناوهندی، بهلکو له
دواناوهندییدا پرسیارى وا به میشکدا نه دههات. ئیستا نه و میشکه
بچووکانه بیر له چی دهکهنهوه و له ناو چ جۆره پرسیار و گومانیکدا
گیریان خواردووه؟! خزمته کردن به باوهپیان، چ بهرپرسیاریتی و
نهركیکی مهزنه...

موعجزه يه کي پيغه مېر

دواي چەند پوژيک، باسه که م له پوډا کرده وه. سهرم سورما که بوم دهرکهوت زیره کترین قوتا بیه کانی پوډل بیران له م مهسه له یه کردووه ته وه و لیتان بووه به مهراق... به لام نه وانیش هر له بهر نه و هوپانه ی که جهلال بیري لیکرد بوونه وه، نه یانو پیرابو بیپرسن. به هو ی نه وه ی پرسیا ری وایان به میشکدا هاتبوو، شهرم دایگرتبون و به سهرسورمانه وه چاوه پوان بوون بزائن من ده لیم چی.

وتم:

- پوډل کانم! نه وه بو من شتیکی چاوه پوان نه کراو نییه که شتیکی واتان به میشکدا هاتبیّت یان یه کیک خست بیّتییه

میشتکانه وه. من چاوه پوان بووم بزائم داخو ده بی کی نه م پرسیا ره م ئاراسته بکن...

وایان ده زانی گالتیه یان له گه لدا ده که م و به پرسیا ره که یان تی کچوومه، به لام به پوون کردنه وه کانم خه یالایان تهخت بوو و به وریاییه وه که وتنه گو ی پادیران:

- چاره پئی ئەم پرسیارەم لێدەکردن، چونکە پیڤەمبەرمان (دروودی خودای لیڤیټ) وەك پەرجوو (موعجیزە) یەك ئەوێ بە پاگە یاندوووە كە پۆژێك دادیټ مۆڤەكان ئەم پرسیارە دەكەن. كەواتە بە كردنی ئەم پرسیارە یەكێکی تر لە پەرجوووەکانی پیڤەمبەر (دروودی خودای لیڤیټ) دەردەكەوێت، كە بەر لە ١٤ سەدە خەبەری لەبارەوێ داوێ.

با بەدیھێنەر بە بەدیھێنراوان بەراورد ئەکەین

- با بیڤینە سەر وەلامی پرسیارەكەتان... "هەموو شتیك دروستكەریکی هەیە. نیگار نیگارکیش و پەیکەر پەیکەر تاش و میڤیش دارتاش دروستی دەکات. ئەم گەردوونەش خودا دروستی کردووە. ئەو خودا، کێ دروستی کردووە؟ ئایا پێویست ناکات ئەویش دروستكەریکی هەبێت؟"، وا دەڵێن، وا نییە؟

بیڤگومان پێویست ناکات، چونکە هەموو ئەوانەوێ کە دەڵێن دروستکەر و بەدیھێنراویان هەیە، «بەدیھێنراو»ن... هەر لە نیگار و پەیکەر و میڤ و پەحله و هەر هەموویان بەرھەمگەلی دروست کراوێ. هەموو بەرھەم و دروستکراویکیش، دروستکەر و بەدیھێنەری هەیە. کاتیك دێن و دەپرسین: "ئەرێ خوداش بەدیھێنەریکی هەیە؟" ئەوا کارێکی هەلەمان کردووە.

ئەمە ھەلەپەکی مەنتیقی و ھزىيە، چونكە ناكړئ بليين مړؤف و دار و ئازەل بەدیهینەری ھەپە، ئەى بۆچى خودا نىيەتى. ئەگەر واماى وت، ماناى وايە بەدیهینەر و بەدیهینراومان تىكەل کردووہ. ئەمەش وەك وىم ھەلەپەكە لە مەنتىق و ھزىدا.

سيفەتى بەدیهینراوان شتىكە و ھى بەدیهینەر شتىكى تر. پىويستە ئەم دووانە ليك جيا بکەينەوہ. بۆ ئەوہى بتوانين ئەم جياکارىيە بکەين، سەرەتا دەبى سيفت و تايبەتمەندىيەکانى ئەو بەدیهینەرە باش بزائين کە باوہرمان بە بوون و تەنھايى ھەپە. بۆ نمونە: يەكێك لەو سيفەتانە، (تكوين) واتە بەدیهینانە، خودا بەدیهینەرە. ئەمە لە کاتىکدا کە بەدیهینراوہکانى، بەدیهینەر نين... واتە ناتوانن شتىك لە نەبوونەوہ بھيئنە بوون...

کەواتە ئەگەر بپژين: "ئايا خوداش بەدیهینەریكى ھەپە؟"، ئەوا ئەومان بە بەدیهینراو داناوہ، بەم جوړەش دوو شتى جياوازمان بە يەك چوواندووہ و شتىك کە لە يەكێکیاندا ھەپە، لەوى تردا بەدوايدا گەپاوين. مەگەر ئەمەش گەورەترینى ھەلەکان نىيە؟

بۆ نمونە: سەیرىكى ئەو (پەحلاڤە) بکەن کە لەسەرى دانىشتوون، کى دروستى کردوون؟

— دارتاش دروستى کردوون...

— باشە کەس لە ئێوہ ئەو دارتاشەى بينيوہ؟...

— نەخېر، نەمانبىنيوہ و نایناسين...

- ده با من پېناستیكتان بۆ بكه م... ئهو دارتاشه‌ی به دروست
كردنى ئهم په‌حلانه هه‌لساوه، هه‌روه‌ك ئهو په‌حلانه‌ی دروستى
كردوون، بوونه‌وه‌رێكى يه‌ك مه‌ترپيه، سه‌رێكى ته‌خت و ئه‌ستوورى
هه‌يه له‌گه‌ڵ چوار په‌لى ئاسن.

ئايا باوه‌ر ده‌كه‌ن دارتاشه‌كه وه‌ها بوونه‌وه‌رێك بێت؟ به‌و
پێكه‌نینه‌تان ده‌تانه‌وى بۆ ئێن چۆن شتى وا ده‌بێت، وا نيه‌؟

- بلى، بزانم جه‌لال! بۆ ناشیت دارتاشه‌كه ئاواى بێت؟

- مامۆستا! تق كه باسى دارتاشه‌كه ده‌كه‌یت، به‌ لێكچوواندن
به‌و په‌حلانه‌ی دروستى كردوون، باسى ده‌كه‌یت. ئه‌مه له‌كاتێكدا كه
ئهو په‌حلانه‌ی دروستى كردوون شتێكه و خۆى شتێكى تر... واته
ناكریت وه‌ستايه‌ك به‌و به‌رهمه‌هه‌ بچوینریت كه دروستى كردوه‌.

- ئه‌گه‌ر پێكیان بچوینن چى ده‌بێت؟

- وه‌ك خۆت كه‌مێك له‌مه‌وه‌ر وت، ئه‌وا هه‌له‌يه‌كى مه‌نتیقىمان
كردوه‌، چونكه ئه‌وكاته وه‌ستا و دروستكه‌رێك له‌گه‌ڵ ئهو
به‌رهمانه‌ی دروستى كردوون كه هه‌ریه‌كه‌یان خه‌سله‌تى تايه‌ت
به‌خۆیان هه‌يه، به‌ يه‌كمان چواندوون...

- ئافه‌رىن، جه‌لال! بێگومان په‌حله‌ شتێكه و وه‌ستای
دروستكه‌رى شتێكى تر. ئهو نىگاره‌ی له‌ سه‌ر كاغه‌ز یان په‌رچ
كێشراوه شتێكه و ئهو نىگار كێشه‌ی دروستى كردوه شتێكى تر. گه‌ر
ئهمانه به‌ يه‌ك بچوینن ئه‌نجامى هه‌له‌مان ده‌ست ده‌كه‌وێت.

- باشه بۆچی ناتوانریت نیکاریک به نیکارکیشه که ی بجوینریت؟
عائیشه! تو پیمان بلّی.

- ماموستا! نیکار هیلکارییه که له سه ر پوو په پرتکی ته ختدا. ته نها
دیمه نیکه و گیانی له به ردا نییه. ئه مه له کاتی کدا که ئه و نیکارکیشی

● نیکار شتی که و نیکارکیش
شتیکی تر. نیکار هیلکارییه که
له سه ر پوو په پرتکی ته ختدا،
دیمه نیکه بیگیانه، به لام
نیکارکیش مه ردمیکی زیندوو.

کیشاویه تی، گیانداره. هم له پوو ده ره کییه چهند
لایه نییه که یه وه، همیش به ئه نداه زۆر سه یر به دیه ینراوه کانی
ناوییه وه شتیکی ته واو جودایه له نیکار. له م گوشه نیگیایه وه هیچ
یه کیک له م پۆله ی ئیمه حه ز ناکات به و نیکاره بشوبه ینریت که
کیشاویه تی.

- ئافه رین بۆ تۆش، عائیشه! نمونه که ت زۆر جوان شی
کرده وه...

که به م جۆره ئافه رین بۆ کردنه کان به دواى یه کدا هاتن، (بوراق)
 که یه ک له قوتابییه بزۆه خۆش ته بیعه ته کانى پۆل بوو، هه لیدایى:
 - مامۆستا! منیش نمونه یه ک له سه ر ئه م باب ته بیتمه وه؟
 - نه ی بۆ نا؟! بیلى بزاتم.
 - هاوپیان! سه یرى کی ئه و گلۆپه بکه ن...
 که ده ستى بۆ یه کێک له گلۆپه کانى پۆله که درێژکرد، گشت
 قوتابییه کان به خه نده و سه رسوپمانه وه پرویان کرده بنمیچه که.
 بوراق قوتابییه کی گه لێک ژیر بوو و هه موو شتى کی جدیدی تیکه ل به
 کالته ده کرد، ئینجا ده یگێرايه وه.
 - ده ی، هه مووان گلۆپه که یان بینى، ئینجا...

- مامۆستا! ئەدیسۆن گۆپى دۆزیۋەتەۋە و بۆ يەكەم جار دروستى
کردۋە، بەلام ئىمە ئەۋ ئەدیسۆنە مان نەبىنىۋە. ئايا كە وترا
ئەدیسۆن، دەبى بلىن شتىكى ئاۋا خېر و شوشەيە؟

بوراق دەيوست زياتر ئاۋ بە بابەتەكەدا بىكات، من كەۋتمە گۆ:
- ھەلبەتە ئەدیسۆن جىايە و ئەۋ گۆپەى دروستىشى کردۋە
جىا... ھىچ ھاۋبەشەيەك نىيە لەننۋان تايەتمەندىيەكانى ئەم
دوانەدا، ھەر بۆيە ناتۋانن ئەدیسۆن بەۋ گۆپە بچۈننن كە دروستى
کردۋە.

دۋاى ئەم نمونانە، لە پۆلم پرسى:
- ئەۋ ئەنجامە گشتىيە كامەيە، كە لەم نمونانەۋە دەستمان
دەكەۋىت؟

● دەمى سائە لە ھەۋلى دۆزىنەۋەى شتانیكدام. ئەۋ ئەزمونەى لەم
ھەۋلانەۋە بەدەستم ھىناۋە ئەۋەيە كە خودا بۆ ھەموو ئەۋ كىشانەى
دايناۋن چارەسەرىكىشى داناۋە. ئەگەر من و تۆ بەۋ چارەسەرەمان ئەزانى،
با بەۋپەرى خاكەپرايەۋە ددان بەۋەدا بنىنن كە كلۆلنن. با ھىچ كاتىك ئەۋ
قەباحەتە نەخەپنە پال خودا و، باۋەرپشمان وا بىت ئەۋ شتى مەحالى
دروست نەكردۋە.

ئەدیسۆن

نزىكەى تىكپراى پۆل دەستى ھەلپرىۋو:
- عەلى! بلى بزانم.

- مامۆستا! وهستا و دروستكەر به و شته ناچوینرین كه
 دروستیان كردوه. بۆیه به دیهینراو شتیكه و به دیهینه ر شتیك.
 ناكړیت به یهك چاو سهیری ههردووكیان بكریت.
 - دهی ئینجا با بیینه سه ر نه نجامه كه:

نه گه ر نه توانریت هیچ به ره مێك به دروستكهره كه ی بچوینریت،
 به دیهینراو وهك به دیهینه ر نه بیئت، ئایا ده توانین خودا به مرفه كان
 بچوینین؟

- نه خیر، ناتوانین.

- كه واته ئایا ده توانین بیژین به و پییه ی هه موو به دیهینراویك
 به دیهینه ریكی هه یه، ئایا خوداش به دیهینه ری هه یه؟
 - نه خیر، ناتوانین.

ئایا دهكړیت شتیك

ههم به دیهینه ر و ههم به دیهینراویش بیئت؟

- كه واته پرسپاری "كی خودای به دیهیناوه؟"، پرسپاریكی
 نامه نتیقی و هه له یه. پرسپاریكه، نه فامیی بكه ره كه ی دهرده خات.
 پهنگه بتوانریت له و كه سانه بپرسریت، كه باوه رپیان به به دیهینه ری
 بیینه ما هه یه... به لام پرسینی له موسولمانێك، زۆر هه له یه و
 نایپكیت، چونكه ئه و به دیهینه ره ی موسولمان باوه ری پییه تی،

ئەزەلى- واتە بېسەرەتايە- ، ئەبەدى - واتە بېكۇتايە- ، نيازى بە
 ھېچ شتىك نىيە، بېھاوتايە، بېھاوشىۋەيە، بېھاوشانە، تاقانەيە...
 تاكە خۇدايە كە لەدايك نەبوۋە، لە كەس نەبوۋە. خۇدايەك كە
 خاۋەنى ئەم ھەموو سىفەتانە بېت، چۆن دەكرېت بە زىندە ۋەرانىك -
 كە خاۋەنى ھېچ يەككە لەم سىفەتانە نەبن- يان بە مۇڧ بچوئىرېت؟
 دەزانن ئەم پرسىيارە لە چى دەچېت؟

لە ۋە دەچېت يەككە باسى مۇڧتان بۆ بكات. باس و پېناسى قۇ و
 برۇ و چاۋ و ئەقل و فكرىتان بۆ بكات. ئىۋەش بېژن: "ئەى بالەكانى
 چۆن؟". كاتىكىش كە بوترى پرسىيارى وا چۆن دەبى، ئامازە بە
 جۆرەكانى بالئەدە بدەن و بلىن: "دە بېوانە، ئەم زىندە ۋەرانە ھەر
 ھەمويان باليان ھەس."

ۋەلامىكى وا چەند كۆمىدىيە، وا نىيە؟ چۈنگە بە يەك حسىب
 كردنى دوو بوۋنە ۋەرى جوداى ۋەك مۇڧ و بالئەدە چەند ناماقوول و
 كۆمىدى بېت، چواندىنى خۇدەش بە بەدېھىتراۋان و پرسىنى ئەو جۆرە
 پرسىيارەش ھەر ھېچ نەبېت ئەۋەندە كۆمىدىيە.

خۇ ئەگەر بەۋردى لىكى بدەينەۋە، بۆمان دەردەكەۋېت كە
 كۆمىدىيى و نەسازى پرسىيارەكە لە دوو توۋى خۇدايە، چۈنگە ئەو
 كەسەى دەلېت: "خۇدا ھەموو شتىكى بەدېھىتاۋە، ئەى كى ئەۋى
 بەدېھىتاۋە؟"، سەرەتا بەدېھىتەرىى خۇدا پەسەند دەكات و دواترىش
 سۇراغى ئەۋە دەكات كە كى ئەۋى بەدېھىتاۋە. لەمەدا چى

پوودهدات؟ دژیهکیهک دیته ئاراهه، چونکه سهرهنا خودا وهک بهدیته ریک قه بول دهکریت و دواتریش له بهدیته ئارویی دهکۆلریته وه. ئایا دهکریت شتیک هم بهدیته ئار و هم بهدیته ئارویش بیت؟ دهکریت شتیک له هه مان کاتدا دوو شت بیت؟ خودا بهدیته ئاره، بۆیه نابیت به بهدیته ئارو. هه ر بۆیه ناماقوولییه له وه بکۆلریته وه که کۆ به بهدیته ئانی هه لساوه.

چونکه بهدیته ئاره، بهدیته ئارو نییه. ئه گه ر بهدیته ئارو بوایه، ئایا دهیتوانی ببیت به خاوه نی هیزی بهدیته ئان؟ مادام خاوه نی هیزی بهدیته ئانه، که واته بهدیته ئارو نییه. ته ناته مرقویش که بالترین و به توانا ترینی بهدیته ئاروانه، ناتوانیت هیچ شتیک له نه بوونه وه بینیته بوون. ئه ی ئه و خودایه ی که هه موو شتیک له نه بوونه وه به دیدینیت، چون دهکریت بکریت به بهدیته ئارو؟

وهستا په یوه ست نییه به به ره مه که یه وه

- چه وتیه کی دیکه ی ئه م بۆچوونه، ئاوا درده که ویت:

ئه و که سه ی شتیک دروست دهکات، ئه و وه ستایه ی به ره مه مک له به ره م دینیت، له سه ری نییه په یوه ست ببیت به به ره مه که ی و ئه و یاسایانه ی بۆی داناوه. که واته وهک چۆن پتویست ناکات ئه و رتسایه ی که به ره مه دروستکراوه که وابسته پتیه وه و پابه ندی لیده کات، به ره مه نده که ش پابه ندی بیت، ئاواش پتویست ناکات

بەدېھىنەر پابەندى ئەو پىسايانە
 بىت كە بەدېھىنراۋەكانى پى پابەند
 كردون، چونكە ئەۋەى كە
 داھىنراۋە ئەۋە پىسايانەش كە
 پىيانەۋە پابەندە، جىدەستى
 داھىنەرەكەن. ئايا مۇۋلەسەرىتى
 پابەند بىت بە بەرھەمەكانىيەۋە و
 ئەۋ پىسايانەى پىۋەى پەيۋەست
 كردون؟

بۇ نمونە: ئەۋەى ئۆتۆمبىلى دروست كردوۋە و لەناۋ چەند ياسا
 و پىسايەكدا پۇيشتىنى دەستەبەر كردوۋە مۇۋلە. ناكىت بىر لەۋە
 بىرئەۋە ئەۋ ئۆتۆمبىلە لەۋ پىسايانە بىتە دەر و بە ھەۋەسى خۇى
 بىۋولت. ناتوان مۇۋلە ھىچ پۈۋىكەۋە بە ئۆتۆمبىلى جىدەستى
 بىۋىن. گەر بەيەكيان بىۋىن، پىك دەبىت بە گالتە جاپى. ئايا
 مۇۋلە كە بە ۋىستى خۇى دەۋولت، بىر دەكانەۋە، دەخوات،
 دەخواتەۋە، دەگەپىت، دەخەۋىت و ھەلدەسىت و ئارەزۋى ھەندىك
 شت دەكات، ھىچ لەۋ بەرھەمەى دروستى دەكات، بۇ نمونە لە
 ئۆتۆمبىل، دەچىت؟... ئەۋ دوۋانە، بە لەبەرچاۋىگرتنى ئەۋ
 تايىتەندىيانەى ھەلىانگرتون چەندە جىاۋان! كەۋاتە ھىچ
 پىكچوونىك لەنئوان ۋەستا و بەرھەمەكەيدا نىيە...

رېښه هره وهك نه وهی ناو ته م نمونه یه، ته م گهردونه ش
 بوونه وه رېښه به د پهنه راوه. نه وه شی که له نه بوونه وه هیتاویه تیبه
 بوون، خودایه. گهردون تایبه تمه ندیگه لیکي هیه، که خودا بوی
 داناوه. سیفه ته کانی خودای به د پهنه ری، ته واو و پر جیاوانن له هی
 گهردون... ته نانه ت به راورد کردنیشیان، پر جیاویه کی وایه که
 مومکین نیبه.

● وهك چوون بوو كه نه ی
 قورمیشدار ناتوانیت نه و
 به هر مه منده ی دروستی کردووه،
 هر وها سیفه ته گانی شی به خوی
 بچوینیت و بپوینیت، ناو اش
 مروفت ناتوانیت خودا که
 به د پهنه ری ته، به خوی
 بچوینیت. هر بویه ش ناتوانیت
 له به د پهنه ردا به دوا ی سیفه ته
 به د پهنه راویه که ی خوی دا
 بگه ریت.

بو نه وهی با شتر له مه تیږگه ن، سه ی رېښه ته م نمونه یه ش
 بکه ن... بیر له بوو که له یه کی قورمیشدار بکه نه وه. وه ها بوو که له یه ک
 که به قورمیش ده جووینیت و هندی که توانای هیه، نه گه ر توانای

بیرکردنه‌وهی هه‌بوایه و بهاتایه هه‌موو شتیکی به‌خۆی بچواندایه و هه‌لبسه‌نگاندایه، ئایا ئه‌مه‌ پاست ده‌بوو؟ واته ئه‌گه‌ر بی‌ت و گیانه‌وه‌ره‌کانی ده‌وری و نه‌و مرۆفه‌یش که ئه‌وی دروست کردوه، به‌خۆی بچوینیت و بلێت ئه‌ویش وه‌ک من به‌ قورمیش کار ده‌کات، نابیت به‌ گالته‌جاری؟

هه‌ر وه‌ک چۆن بووکه‌له‌یه‌کی قورمیشدار ناتوانیت ئه‌و به‌هره‌مه‌نده‌ی دروستی کردوه‌و، سیفه‌ته‌کانیشی به‌خۆی بچوینیت و بپێوی، ئاواش مرۆف ناتوانیت خودا که به‌دیینه‌ریه‌تی، به‌خۆی بچوینیت. هه‌ر بۆیه‌ش ناتوانیت له‌ به‌دیینه‌ردا به‌ دوا‌ی سیفه‌ته‌ به‌دیینه‌راوییه‌که‌ی خۆیدا بگه‌ڕیت. خۆ ئه‌گه‌ر وا بکات، مانای وایه‌ خۆی داوه‌ته‌ بیرکردنه‌وه‌یه‌کی فره‌ قۆشمه‌وه‌.

● هه‌ر پێسایه‌ک که‌ گوزارشت له‌ یاسایه‌کی سروشتی ده‌کات، مونا‌جاتی‌که‌ و په‌سنی خودا دهدات.

ماریا می‌شیل

چونکه‌ بیرکردنه‌وه‌ی وا، له‌ جیا نه‌کردنه‌وه‌ی به‌دیینه‌ر و به‌دیینه‌راوه‌ سه‌رچاوه‌ ده‌گریت و چاوه‌پوانی کردنی ئه‌وه‌یه‌ که‌ خودا خۆیشی پابه‌ند و شوینکه‌وته‌ی ئه‌و پێسایانه‌ بی‌ت که‌ بۆ به‌دیینه‌راوه‌کانی دایان. ئه‌مه‌ له‌ کاتی‌که‌دایه‌ که‌ ناکریت بیر له‌وه‌ بکریته‌وه‌ به‌دیینه‌ر ملکه‌چی ئه‌و پێسایانه‌ بی‌ت که‌ بۆ به‌دیینه‌راوه‌کانی دایان. ئایا ئه‌وه‌ی بووکه‌له‌ی قورمیشدار دروست

دەكەت، خۆيشى دەبەستىتەۋە بە قورمىشەۋە؟ پۈك ۋەك ئەمە،
 خوداش ھۆيەكانى بۆ ئىمە -ۋاتە بە دىيەنراۋەكان- دانائە. ئىمە و
 ئەۋگەردوونەى تىيدا دەژىن بە ھۆكارى جۇراۋجۆرەۋە
 بەستراۋىنەتەۋە. ھەر ھۆكارىك ۋەك ياسايەك ۋايە كە بوونەۋەرەكان
 ناتوانن لىتى دەرىچن. چۈنكە ئەۋانەى خودا ئافرانددوونى، لەنىۋ زەمان
 ۋەمەكاندا دەژىن. ھەر بۆيە لەسەريانە پابەند بىن بەۋ ياسايانەى
 لەۋىدا ھەن، كە ئىمە پىيان دەللىن ھۆكارەكان. لەبەر ئەۋەى ناتوانن
 لە زەمان ۋەمەكان بىنەدەر، ناتوانن لەۋ ياسايانەش بىنەدەر، كە
 پىيانەۋە پەيوەستىن. بەلام خودا كە بەدىيەنەرى زەمان ۋەمەكانە، لە
 سەروۋى ئەۋ ھۆكار ۋەياسايانەۋەيە، چۈنكە ئەۋ بەدىيەنەرى زەمان و
 مەكان ۋەبوونەۋەرەكان ۋەۋ ياسايانەشە كە بۆيان دانراۋن.

ئىستا دۋاى بىركردنەۋە لەمانە ۋەتىگەىشتن لىيان، ئايا پرسىيارى:
 "ھەموو شتىك لەلايەن خوداۋە بەدىيەنراۋە، ئەى كى خوداى
 بەدىيەنراۋە؟" بىۋەلام دەمىننىتەۋە؟ ئەم زانىاريانە ئەۋە پوون
 دەكەنەۋە كە دەتوانرەت پرسىياريكى ۋا، لەژىرتىشكى پىسا مەنتىقى
 ۋەئەقلىيەكاندا بەئاسانى ۋەلام بىرئىتەۋە.

ئەگەر بەدیهینەر، بەدیهینەری ھەبوايە...

بۆچی پرسیاری: "کۆ خودای بەدیهیناوە؟" ھەلە ھە؟ یەکیک لە گەرمترین ھەلەکانی ئەم پرسیارە، نەوستانی لە خائیک و زریزە ئاسا درێژ بوونەو ھەتی. ئەگەر ئەو کەسە ئەم پرسیارە دەکات، وا ھەلام بەدیهینەر کە یەکیکی تر بەدیهیناوە، ئەو ئەو پرسیارە دەبێتە شتیک کە تەواو بوون و پراوە ھە بۆ نەبێت. چونکە ئەگەر بەدیهینەر، بەدیهینەری ھەبێت، ئەویش بەدیهینەری دەبێت. واتە ئەو ھە بەدیهینەریشی بەدیهیناوە، بەدیهینەری دەبێت و... بەم جۆرە زنجیرە یەکی بەدیهینران دێتە گۆڕی کە لە چوارچێوەی ئەقل و خەیاڵدا جێی نەبێتەو، ئەمەش ئەنجامیکی تا بێتیی ناماقولە. ئەو کەسە نەتوانیێت یەک بەدیهینەر لە مێشکیدا جێ بکاتەو، ناچار دەبێت بەدیهینەرانیکی بێشومار قەبوڵ بکات...

کە قسە بەمە گەشت، لە جەلال دەپوانی. لە خوشیی تیگە یشتن لە بابەتەکە، چاوەکانی دەبریسکانەو. لێم پرسی:

— جەلال! بێی بزنام، ئایا ئەو پراستە یەک بەدیهینەرت قەبوڵ نەبێت، بەلام بەو ھۆیەو ناچار ببیت ئەو ھەموو بەدیهینەرە بێشومارە قەبوڵ بکەیت؟

له هه موو شتی کدا یه کیتییه که هه یه.
یه کیتییش هیما بۆ یه کێک ده کات.

جهلال ئەم وه لآمه جوانه ی دایه وه، که پیشبینیه که می راست
دهرچواند:

- بێگومان راست نییه، مامۆستا! چونکه ئەگەر وابێت، ئەوا
پره‌نسیپی تاقانه‌ییی خودا پیشیل کراوه. ئەمه له کاتی کدا که
تاقانه‌ییی ئەو، گشت زانسته‌کان به هه‌زاران به‌لگه‌وه ده‌یسه‌لمێنن.
شیرازه‌ی نه‌شیواوی گه‌ردوون، پێکهاته و جووله‌ی زه‌وی، وه‌رزه‌کان،
پێکیی شه‌و و پۆژگار، هه‌ر هه‌موویان هیما بۆ په‌روه‌ردگاری تاق و
ته‌نیا ده‌که‌ن.

- ئافه‌رین، جه‌لال! قسه‌که‌ت زۆر جوانه. خۆ له قورئانی
پیرۆزیشدا، خدای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت:

﴿لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا﴾ الأنبياء: ٢٢، واته « ئەگەر
خودای راسته‌قینه له زاتی خودا به‌ولاوه له ئاسمانه‌کان و له ئەرزدا
ببوايه، ئاسمان و ئەرز تێک نه‌چوون. »

● ﴿مَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذَا لَذَهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَّ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ﴾ المؤمنون: ٩١، واته « هیچ خواجه کی له خوی به ولاره له گهل نه بووه و نییه. نه گهر خواجه کی دیکه ی له گهل بوايه و هاویه شی هه بوايه، ههر خواجه ک له خواجه کان به شه دروستکراوی خوی نه برد بق خوی نه بوو به شه بیان و نه چوون به گزی به کداو هه ندیکیان زال نه بوون به سهر هه ندیکیان... »

● ﴿إِلَهُ مَعَ اللَّهِ﴾ النمل: ٦٢، واته « ئایا خواجه کی تر هه یه له گهل خوادا هاویه شی بی له کردنی نه کارانه دا؟ نه خیر نییه » .

قورئانی پیروژ

ههر به پاستیش، نه گهر به دیهینه ر دووان یان زیاتر بوايه، نه شیرازه سه رسوپهینه ر و پلانه توکمه یه ی له زهوی، ئاسمان، ده ریا، مروف و گشت بوونه و هره کانداهیه، تیکده چوون. بوونی شیرازه یه کی وا و به رده و امبوونی به بی تیکچوون، باشتین سه لمینه ری یه کیه تیی به دیهینه ره. نه گهر نا، نه وه ی به دوا ی پرسیا ری: "کی خودای به دیهینه اوه؟" دا ده گه ری، ده توانیت وه لاهمه که زیره ئاسا دریژ بکاته وه، به م داننان به خودا گهل له ژماره نه هاتووه یش، نه واهه که نه وه ی تو وت، پره نسپی یه که خودایی پیشتیل کردووه. نه مه له کاتیکدا، یه کیه تیی خودا، پاستیه کی هیته بنیره که گشت زانسته کان به هزاران به لگه وه پشتر پستی ده که نه وه.

که واته دريژيونه وه و بهرده وامييه کي زريزه يی له م پرسياره دا
هه يه. ئه م پرسياره له کويډا ده وه ستيټ؟ به ديهيټنه ريش به ديهيټنه ري
هه يه، ئه ويش هه يه تي، ئه ويش هه يه تي، ئه ويش... ئايا هه ر به م
جوړه بهرده وام ده يټ و تا بيکوتا و بيپرانه وه دريژده يټه وه، يان له
شوينيکدا ده بريټه وه و به کوتا ديټ؟ هه لبه ته پيويستيه کي ئه قل و
مه نتيق ئه وه يه له شوينيکدا بپريټه وه و دوايي يټ. جا ئه و دوا
به ديهيټنه ري که پرسياره که پي به کوتا ديټ، به ديهيټنه ري
راسته قينه يه. واته کاتيک ده لښ ئه ويش، ئه ويش، ئه ويش...
به ديهيټنه ري کي هه يه، له کوي وه ستاين، ئا ئه وه به ديهيټنه ري راستيه
و زاتي (ئه للا) يه.

خو ئه گه ر بوټريټ ئه مه له هيج شوينيکدا ناوه ستيټ و هه ر
دريژه ي ده يټ، ئه وه ده يټ به بيټه قلې و ناماقوولي، چونکه ئه و
هزه ي له هيج شوينيکدا ناوه ستيټ و پشت نابه ستيټ به شوينيک
يان شتيک، ده يټ به خولانه وه له بازنه ي بوشدا، هه ر له بهر ئه مه ش
ناتوانيټ قه ناعه ت به خه لکي بيټيټ. بؤ ئه وه ي ئه قل قبوولي بکات،
هه ر ده يټ خوي بداته پال شتيکه وه و له شوينيکدا ئوځره بگريټ. با
به نمونه يه که ئه مه پوون بکينه وه...

چی بزوینه‌ری شه‌مه‌نده‌فر راده‌کیشیت؟

که ناوی نمونه هات، پۆل جووله‌ی تیکه‌وت. ئه‌مه وه‌ک نه‌رمه شه‌پۆل دانیک، نیشانه‌ی سه‌رنج نوی کردنه‌وه بوو.

- نازیزه‌کانم! ئایا له‌وه گه‌یشتون تا ئیستا باسمان کردوه؟
بێ‌ده‌نگی قوتابییه‌کان، به‌مانای "به‌لێ" ده‌هات. هیچ پرسیار نییه. که وایه، با بجینه سه‌ر نمونه‌که‌مان:

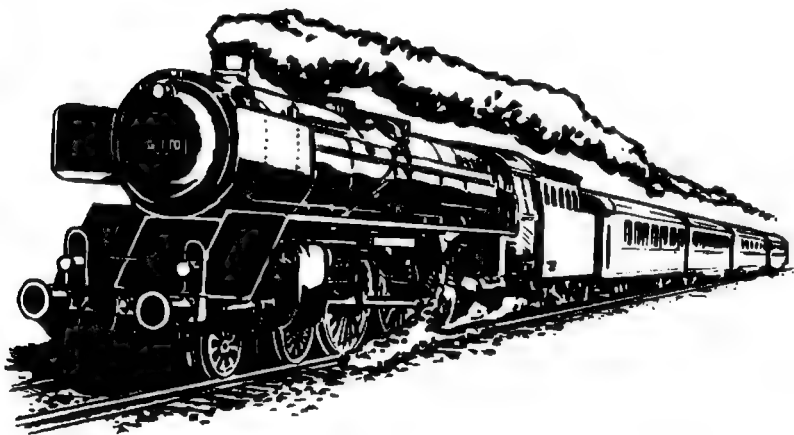
- یه‌کێک که له‌ ژبانی خۆیدا شه‌مه‌نده‌فری نه‌بینیوه، ده‌بییه‌نه شار و بۆ‌یه‌که‌م جار سواری شه‌مه‌نده‌فری ده‌که‌ن.
شه‌مه‌نده‌فره‌که، قیتاریکی درێژی هه‌شتا فارگۆنییه. له‌ فارگۆنه‌که‌ی دوا‌ی دواوه ده‌ست به‌ گێپراسی ئه‌م پیاوه ده‌که‌ن به‌ناو شه‌مه‌نده‌فره‌که‌دا. له‌م ئانوساته‌دا شه‌مه‌نده‌فره‌که ده‌که‌وێته بزووتن. کابرا که له‌ فارگۆنیکه‌وه ده‌په‌ڕێته‌وه بۆ‌یه‌کی‌تر، ده‌پوانی‌ت و ده‌لێت:

- ئیستا زانیم، ئه‌م فارگۆنه به‌وه‌ی پیشییه‌وه به‌ستراوه و ئه‌و پرایده‌کیشیت.

که دووه‌م فارگۆنیش تێده‌په‌ڕینی‌ت، به‌هه‌مان شیوه سه‌یر ده‌کات و هه‌مان پسته دووباره ده‌کاته‌وه.

- تیگه‌یستم، ئه‌م فارگۆنه‌ش ئه‌وه‌ی پیشی پرایده‌کیشیت، چونکه به‌وه‌وه به‌ستراوته‌وه.

بەم جۆرە دەگەریت دەگەریت، تا دەگاتە فارگۆنە کە ی پێشی
 پێشەو. لەوێشەو بەرەو بزۆنەر (لۆکوموتیف) هەکه...
 ئێستا ئەگەر بیت و ئەم بابایە لە بزۆنەرە کە بیتە دەر و بەدوای
 شتێکدا بگەریت کە لە پێشی بزۆنەرە کەوێت و پابکێشیت،
 کاریکی ژیرانی کردووە؟ "چی ئەم بزۆنەرە پادەکێشیت؟". ئەو
 وەلامە ژیرانیە چیبە، کە بۆ ئەم پرسیارە ی ئەو کابرایە بدریتەو؟
 بوراق، یە کەم کەس دەستی هەلێی، هەر بۆیەش یە کەم قسە بەر
 ئەو کەوت:

● پرسینی، "کێ بزۆنەر پادەکێشیت؟" پرسیارێکی
 بێمانایە. چونکە ئەگەر بزۆنەرێک نەبێت کە پابکێشیت و
 پانەکێشیت، شێزە ی شەمەندەفەر تێکدەجێت و لە جوولە
 دەکەوێت. هەر بۆیە، ناچارین دان بە بوونی بزۆنەرێکدا
 بنێین کە فارگۆنەکانی پێو بەسترا بن.

- مامؤستا! كەس بزۆينەر پاناكيشيت. راستيه كەي حەوجەي
پاكيشان نيه. چونكه هېزى پاكيشان لە خودى خۆدايه. ئەو ھەر
خۆى بەجولەيه. كارى پاكيشانيش دەوستيتە سەر ئەو.

- ئەي ئافەرين، بوراق! ... بېگومان پرسيني: "چى بزۆينەر
پادەكيشيت؟"، شتيكى بېمانايە، چونكه ئەگەر بزۆينەر يك نەبيت، كه
پابكيشيت و پانەكيشريت، شيرازەي شەمەندەفەر تېكدەچيت و
جولەي نابيت. لەم كلاًوۆژنەيهو ناچارين دان بە بوونى بزۆينەر يك
دابنيين كه گشت فارگونه كانى پيوە بەند بيت.

باشە، ئەوكات بەم نمونەيه چيمان سەلماندووه؟

چاوديري پۆل داواي مۆلەتى كرد و كەوتەگۆ:

- مامؤستا! ليرەدا فارگونه كان بەديهيتراون. ئەگەر ھەموو
بەديهيتراوھەكان بە بەديهيتەر يكەوھ نەبەستريتەوھ، زيرزەي
ھۆكارەكان دريژدەبنەوھ و لەبن نايەن، بەم جۆرە شتيكى نامەنتيقي
و خولانەوھ لە بۆشيدا ديتە ئاراوھ. بەلام ئەگەر لە شوپينگدا
بوەستيت و بە بەديهيتەر يكەوھ ببەستريتەوھ، ئەوا مەسەلەكە بە
شيكار يكي مەنتيقي گەيشتووه.

- ئافەرين، چاودير! ... ليرەدا خالتيكى زۆر گرنگتان بەبەر
دەھينمەوھ، چونكه بە باس كردنى ئەم نمونەيه پړك كاتى ھاتووه.
بۆچى كه بزۆينەر كە دەدۆزينەوھ، ئيتەر بەدواي كيشكەر يكي تردا
ناگەپيڤن؟ چونكه بزۆينەر بۆ ئەوھى بزۆينەر بيت، دەبيت ھيزى

پاکیشانی ھەبىت. بە دەستەواژەيەكى دىكە، بوون بە بزوينەريى،
خاوەندارىتتىي ھىزى كىشكردىنى شەمەندەفەر دەگەيەنئىت.

بۆ نموونە: لە مەزگىلىدا جۆرىك لە تواناي بزوتن ھەيە. مەزگىلى
تەندروست، دەبزوى، پى دەكەت و دەپوات... ئايا ئەگەر ئادەمزاڊىك
لە شوينىكدا ببينىن، دەتوانىن لىي بپرسىن:

— كى توى ھىنايە ئىرە؟

● بىرکردنەو ھەو ھەو
كتىبىك ھەر لە خۆيەو
جىبگۆرئىت چەند ناماقوول و
بىجا بىت، بىرکردنەو ھەو ھەو
خودا (حاشا) دروستكەرىكى
ھەبى، ھەزار جار ھەو ناماقوول
و بىجاترە.

ئەمە پرسىارىكى ناماقوولە، چونكە پىويستىيەكى بونىادى مەزگىلى
ئەو ھەيە بتوانئىت لە شوينىكەو ھەو بچئىتە شوينىكى تر.

با بلىين ئەو ھەي كە دەجوولئىت مەزگىلى نا، كتىبىكە... سەير دەكەيت
كتىبەكەي سەر پەحەكەت، لەسەر مەزگەي مامۇستايە... ئايا ئەو

کات پرسیاریکی وا: "کئی کتیبه که می له سهر په حله که مه وه بردووه ته
نه وی؟"، ناساییه یان نا؟

هه لبه ته نه م پرسیاره ناساییه وراسته، چونکه کتیب له خوږه وه
ناتوانیت بجپته نه وی. هه رده بیت یه کیک هه بیت، گواستبیتیه وه و
بردبیتیه سهر نه و میزه. پرسینى: "چی بزوتنه رپاده کیشیت؟" و
"کئی میتاویه تیه نیره؟" چهند ناماقول بیت، پرسیارى: "کئی
خودای به دیهیتاوه؟" ش، هه هیچ نه بیت نه ونده ناماقول و
نابه جپته.

زه وی له سهر چپیه؟

با نمونه یه کی تریش له سهر نه م بابه ته بیتینه وه:

با له یه کیک، که به پیوه وه ستا بیت، پرسین:

- سهرى تو له کوپیه؟

- له سهر جه سته مه.

- جه سته له کوپیه؟

- له سهر قاچه کانه.

- قاچه کانت له سهر چین؟

- له سهر زه وین.

- زهوى لەسەر چييه؟

- زهوى لەسەر هيچ شتێك نيينه. ئه و ده توانیت له بۆشايیدا بوهستیت، بۆ وهستان پێویستی به وه نیه پشت به هيچ شتێكه وه بیهستیت...

هر وهك ئه وهى ناو ئه م نمونهیه، بوونی خودا له زاتى خۆی، واته خودى خۆیدا یه. بوونی، پێویستی به غهیری خۆی نیه. بۆچی پێویستی پێی نیه؟ چونكه هه بوون و خودا بوونی، مه زنترين و گه رده ترين شته. هه ر بۆیه ش له هه موو كه مو كوپى و نو قسانیه ك به دووره و له وه به رزتره. پێویستییى به غهیر، نو قسانى و كۆله وارییه. هه لبه ته ئه وهى خاوه نى كاملترین بوونه، له م نو قسانى پێویستى به غهیره، به دووره. هه ر بۆیه، پرسى یارى: "كۆى خودای به دیهیناوه؟"، هى كردن نیه. ئه گه ر بكریت، مانای وایه نو قسانى پێدراوه، ئه مه ش وه ستان دژ به مه نتیق ده گه یه نیت.

شهكر چۆن دروست كراوه؟

زانینی دنیا و ئه و كالا و پهوداوانه ی له سه ریدا ده گوزه رین له هۆكاره كان - وهك پێشتریش ئاماژه م پێدا - شتێكى له نگ و بێمانای لێ ده كه ویتته وه. بۆ نمونه: سه یرى سیوێك بكه ن، سیو. ئه م سیوه له دارسىو به ره م دیت - كه وهك كارگه یه كى سیو كار ده كات - هه ر چى دارسىو كه شه، له كارگه ی گه ردوون به ره م دیت. واته گه لێك

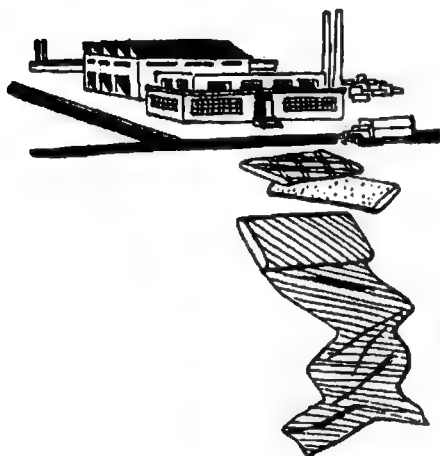
شت پټويسته بڼه بهرهم هاتنی، هر له خول و ټاوه وه تا ده گاته
 هه تاو و هه وا و گه لیک شتی تریش. باشه نهی کارگه ی بهرهمه پټینی
 نه و گه ردونه ی نه م هه موو شته له حق ده گریټ، چپیه؟ نه گه ر بڼه
 نه مه ش کارگه یه ک بدوژینه وه، نه م جاره ده که وینه حالتی گه پان
 به دوا ی کارگه ی نه و کارگه یه وه. ټیتر نه م کاری دوژینه وه ی کارگه یه،
 ټابه و جوړه درټزه ده کیټشیت. که ی له خالټکی پاسته قینه کوتایی
 پټدیت؟ ته نه ا نه و کاته ی قبول بگریټ که جیده سستی خاوه ن زانست
 و هیژنکی بیگوتایه، نه و کاته شیکاریکی ټافلانه دوژاوه ته وه. نه گه ر
 نا و امان لیټدیت، بیوچان هر بیڼ و بچین و نه توانین ټوږه بگرین.

نمونه یه کی تر: با بیر له شه کر بکه ینه وه... شه کر چوڼ بهرهم
 دیت؟ بهلئ، کی پیمان ده لیت؟

- بلئ عه لی! شه کر چوڼ بهرهم دیت؟
 - له کارگه ی شه کر بهرهم ده هیټریت.
 - باشه، کارگه ی شه کر چوڼ به بهرهم دیت؟
 - له و ده زگایانه دا دیته دروست کردن که ټامیره کانی کارگه ی
 شه کر دروست ده که ن.

- باشه، نه ی نه و ده زگایانه چوڼ دینه بوون؟
 - له ده زگای تردا دروست ده کریټ.
 - نه و ده زگایانه ی تر چوڼ دروست ده کریټ؟
 عه لی ده سستی به پیکه نین کرد.

ههلبهته عهلی بهو پیکه نینهی مه بهستی ئه وه بوو که بیدهنگ
 بوون باشتین شته، چونکه ئه و لاویکی ژیر بوو، دهیزانی ئه گهر له
 شوینیکدا نه بیر پته وه و نه داته پال که سیکه وه، به شیوه یه کی
 بیکوتا دریزه ده کیشیت و جه نجالیه کی زنجیره ی هۆکاره کان له
 بهرده میدا دروست ده بیئت.

● وهك چۆن مهحاله
 كهسێك نه بیئت ئهم
 کارگه یه دروست کرد بیئت و
 دایمه زران دی بیئت، ئاواش
 لیكچوو اندنی ئه و كهسه به و
 کارگه یه دروستی کردو وه
 مهحاله.

ژیرانه ترین وه لام بۆ ئه وه، ئه وه بوو دان به وه دا بنیئت که ئه و
 دهزگا کارگه دروستکه رانه، له زهینیکه وه ده رچوونه، واته داننان
 به وه ی جیدهستی وه ستایه کن، که بیرى لیکردوونه ته وه و دروستی
 کردوون.

كى نووسينه كهى نووسيوه؟

با سهيرى نووسراوڭ بكهين و به سه ره به دواى شه و دا بگه پښين كه
كى پښى هه لساوه.

- چى نووسيوه تى؟

- قه له م نووسيوه تى.

- چى قه له مه كهى به نووسين هيناوه؟

- نه و په نجانەى گرتوويانه ...

- چى په نجه كانى پاگرتووه؟

- ده ست پاىگرتوون.

- چى ده ستى پاگرتووه؟

- قول گرتوويه تى.

- چى قولى پاگرتووه؟

● نووسين له زانينه وه
سهرچاوه ده گريټ، واته شه وى
له بنه پمندا نووسين
ده نووسيت، زانينه. هه رچى
قه له مه، هوكارځكى نووسينه.

- جهسته پايگرتووه.

به م شيوه به، مه سه له كه له پښې پاستى خوى لا ده دات بښه وهى
نه وه بدو زينه وه كه كى نووسينه كهى نووسيوه. نه مه له حالتيكدايه
كه نووسراويكى ماندار له زانينه وه سرچاوه ده گريټ، واته نه وهى
نووسيوه تى زانينه، ئايا ده توانريټ بوټريټ: "نهى كى زانينى
نووسيوه؟"

له م نمونانه وه به پوونى دهرده كه ويټ، كه نه وهى بوونه وه ران به
شيوه به كى زريزه يى به كترىان به ديهيټنا بښت هي وتن نيه. هر ده بښت
به ديهيټنه ريټ ه بښت، كه ه موويانى به ديهيټنا بښت و خوى
به دينه هيټنا بښت. دنا له نكيه كى نامه نتيقى مړو تووشى دوش دامن
ده كات و نايه لښت به نه خايميكي مه نتيقى بگات.

نينجا، ئايا كه سيكى ژير ده گريټ باوه پ به وه بښت هوكاره كان
به ديهيټنه رين؟ واته ئايا زنجيره ي هوكاره بښه قل و كه پ و كوير و
نه قام و كلوله كان، ده توانن نه و بوونه وه ره مانداره پيكوپيكانه ي
پيكه وه هه لده كن، بښنه ناراه؟

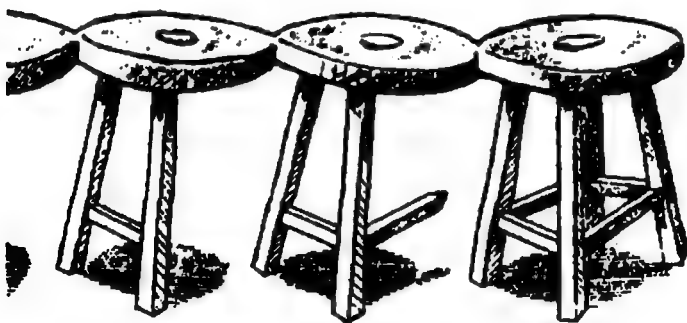
ئايا هرچى خاوه ن ئاوه ز هه به، به و پښه ي ناتوانيت هوكاره كان
وه كه به ديهيټنه ر نيشان بدات، ناچار نيه دان به ودها بښت كه خاوه ن
زانست و هيټريكي بيكتا - كه نه لايه، هوكاره كانيشى به ديهيټناوه؟

بەم جۆرە، يەككىكى تر لەو بابەتەنەى نۆز لەسەرى وەستاین بە
 دەنگى زەنگ بەكۆتا هات. بەلام ئەركىكم بە قوتابىيەكان دا، وتم:
 "ئێوەش لەم بابەتە بكۆلنەو و ئەو نمونەنەى دەستان دەكەوێت
 بیاننوسنەو، لە وائەى داها تووماندا پێتانی دەخوینمەو."

نمونەكانى عائىشە و بوراق

بۆ هەفتەى دواتر، (بوراق) دوو نمونە و (عائىشە)ش يەككى
 دەست كەوتبوو. لە پۆلدا پێم خویندنەو و بە قوتابىيەكانىشم
 نووسینەو. بوراق دوو نمونەكەى لە كۆتێدا دۆزیبوو، بەم جۆرە
 كەوتە باس كردنیا:

— با بێر لە يەكێك بكەینەو كە لەبان كورسیيەك دانىشتوو...

● بۆ ئەوەى كورسیيەك پان تەپلمەكى بێى بەمێو بوستیت، هەر
 دەبى بدریتە پاڵ شتێكەو. ئەگەر نا، ژمارەیان هەرچەند بێت، هەر
 بەلادا دێن و دكەون.

ئەمەش نەمۇنە يەككى ترە: با لەسەر كاغەزەكەى بەردەممان،
 سفرىك بنووسىن. نرخى ئەمە چەندە؟ تا ئەو كاتەى ژمارەيەككى تر
 لەوسەريپپەو دەنووسىت، نرخەكەى ھەر سفرە. ئەگەر ژمارەيەك
 لەلای چەپى سفرەكەو دەنووسىن، با سفرەكان ھەر زىاد بگەين ئايا
 نرخەكەى دەگۆریت؟ ھەز دەكەيت با تريلیۆنىك جار تريلیۆنىك سفر
 بنووسىن و لەدوای يەك پىزىيان
 بگەين... تا ئەو كاتەى ژمارەيەك
 لەلای چەپپەو دەنووسىن ئەمانە
 ھىچ نرخىكيان نىيە. چونكە:
 "گەردبوونەوەى ھەموو ئەوانەى
 ھەمان شتىيان كەمە و لە ھەمان
 تايبەتەندىدا دەستەوسانن لە
 زىادبوونى پىئويستى و
 دەستەوسانىيەكەيان بەولاولە
 شتىكى تریان لىشىن نابىت."

كەوابوو، بۆ ئەوەى
 نرخىكيان پى بەدەست بخەين
 پىئويستە ئەو سفرانەى وەك
 يەكن بەدەينە پال ژمارەيەككى

● جەماعەت شوئنى ئىمام دەكەوئت،
 ئىمامىش شوئنى ھىچ كەس ناكەوئت.
 خۆ ئەگەر شوئن پەككى دى بگەوئت،
 دەبىت بە مەئمووم نەك ئىمام.

ترەوہ.

وهك لاهم نمونه يه شدا ده بينریت، پتویسته زنجیره ی
هۆکاره کانیش به به دیهینه ریکه وه بیه سترینه وه. چونکه به ده ست
خستنی نه نجامی ماقوول و مانادار له هۆکاره نه فام و نابینا و
که په گانه وه، ته نها له پتی خستنه پال به دیهینه ریکی خاوه ن زانست
و ده سه لات وه مومکینه.

نه و نمونه یه ی که عائیشه ش دۆزیبویه وه، نه مه ی پشت راست
ده کرده وه. نه و کتیبه ی نه و خویندبویه وه، باسی له به سه رهاتیک
ده کرد که به سه ر (نه حمه ق عه بدی) دا هاتوه:

"نه حمه ق عه بدی یه که م جاری بوو بچیت بۆ مزگه وت و نوێژی
به که مه ل بکات. سه یری کرد هه موو جه ماعه ته که پابه ندیی له و تاکه
پیشنوێژه ده که ن که له پیشیان وه یه. پیشنوێژه که چون
بجوولیت وه، نه وانیش هه ر وا ده که ن.

نه م پابه ندیی ه جه ماعه ت به پیشنوێژه که، نه قلی لی تیکدا. دوا ی
نوێژ، له هه وشه ی مزگه وت چووه لای پیشنوێژه که و پرسیاره
تایبه ته که ی خۆی لیکرد:

- مه لافه ندی! هه موو جه ماعه ت پابه ندی له تۆ ده که ن، نه ی تۆ
پابه ندی له کی ده که یت؟

مامۆستا وه لاهی دایه وه:

- کوپی خۆم! جه ماعه ت پابه ندی له پیشنوێژ ده که ن، به لام
پیشنوێژ پابه ندی له که س ناکات. نه گه ر بیت و پابه ندی له که سیکی

تر بکات، نابیت به پیشنویر، ده بیت به یه کیک له جه ماعت. واته
 وه ک چون مهرجی پیشنویر ئه وه یه پابه ندی که سی تر نه بیت،
 ناواش مهرجی جه ماعت ئه وه یه پابه ندی پیشنویر بن." ^۱
 ئیتر، به پشت به ستن به زانیارییه کانی پیشوو، ته وای پۆله که
 له و نه جامه که یشتبوون که ده خوارزا له و پئییه وه پوون بکریته وه.

فیلیکی شهیتان

ئایا دهشی ماده ئه زهلی و ئه به دی بیت؟

به ره وهی بابه ته که به کۆتا بینین، سه رنجم بۆ خالیکی تر
 پاکیشان:

- نازیزه کانم! ئه م پرسیاره، له به نه رده تا فیلیکی شهیتانه.
 به شیوه یه کی گشتی له لایه ن که سانی باوه ر لاوازیان بیباوه ره وه،
 ناوبه ناو ده خرپته ئاراهه، مه به ستیش لئی سه ر لیشیواندن می شک و
 ده روونه کانه. ئه وانیهی باوه رپیان به به دیه پنه ریی خودا نییه،
 بانگه شهی ئه وه ده که ن که ماده و هۆکاره کان ئه زهلی و ئه به دین.
 واته ماده بی سه رته تا و کۆتایه. هه ر بۆیه ش ده بی ئه و هۆکارانهی
 لییا نه وه هاتوونه ته ئاراهه، بی سه رته تا و بی کۆتا بن. ئه مه له کاتی کدا
 که بی سه رته تای و بی کۆتایی، سیفه تی خودای گه ورنه. مانای وایه

ئەوانەى دان بە خودادا نانئىن، سىفەتەكانى دەبەخشنە ماددە كۆيەر
كەپ و بيمارىفەتەكان.

بەپىي پيشكەوتنە زانستىيەكانى ئەمپۇ، ئەم بۆچوونە زۆر ھەلە و
بېينەمايە، چونكە ئەوھى كە ماددە ئەزەلى و ئەبەدى نىيە و پۇژىك
ھەر كۆتايى پىدئىت، ھەك پاستىيەكى بىنېر سەلمىنراوھ. بۆ نمونە:
(جۆن سى) زاناي كىميا، لە شاكارى «لە چاخى قەلەمپەويى
زانستدا، بوونى خودا دئىتە سەلمان» دا دەلئىت:

"زانستى كىميا ئەوھمان پىدەلئىت كە ھەندىك لە ماددەكان لە
لەناوچووندان. لە كاتىكدا كە ھەندىك ماددە بەخىرايى بەرەو
لەناوچوون دەچن، بەشتىكى تريان ھىدى ھىدى بەرەو پىرى دەچن.
بۆيە ماددە بى كۆتايى نىيە."

شتىك بى كۆتايى نەبىت، بى دەستپىكىش نابىت. بۆيە سىفەتى
ئەزەلئىتى و ئەبەدىتى - كە ھى خودان - ناكرىت بە غەيرى ئەو بدرىن.
ھەر لە ھەمان شاكاردا، (ئى. وىليەم) زاناي فەلەكناس دەلئىت:
"... زانستى فەلەكناسى، ئاماژە بەوھ دەدات كە ئەم گەردوونە
بى ھىچ گومانىك، خاوەنى پابردوويەكى كۆنە و پەو لە كۆتايىەكى
قەتەيىيە. باوھ پەروەمان بەوھى ئەم گەردوونە ئەزەلىيە و
دەستپىكىكى نىيە، وئىراي بەلگە يەكلاكەرەوھەكانى بەردەستمان،
شتىكى بەجى نىيە، چونكە لەسەر بنەماي گۆپانىكى بەردەوام
بنياتنراوھ."

كهاته نه وهيز و دهسه لاتهي نه م گهردوونهی -كه زانایانیش
سه لماندوویانه دهسپیکیکي هیه و پۆژیک هر دوایی دیت- به
دهسپیک هیناوه و پۆژیکیش به کۆتای دینیت، هی کییه؟
نه گه به "نه و خودایهی که کردگاریکی خاوه زانست و هیز و
دهسه لاتي بیکۆتایه" وه لام نه دهینه وه، بارمان گران ده بیت. چونکه
پزگار بوونمان له و زنجیره بینه قلی و نامه نقیبیهی خوی بۆ مه لاس
داوین، مه حال ده بیت.

به باوه پری بیکۆتا و پشت به ستنمان به م به دیهینه ره مه زنه،
به سه رگشت جۆره گومانیکدا زال ده بین و ده توانین بگهین به
ئاسوده ییه کی بیۆینه. سهیر بکه ن، پیغه مبه رمان (دروودی خودای
لیبیت) بهر له چهند سه دهیه که چهند به پوونی ئاماژهی به مه داوه:

"شهیتان دیته لاتان و ده لیت خودا دونیای به دیهینه وه، نهی کی
خوی به دیهینه وه، به م جۆره وه سه ده سه تان بۆ دروست ده کات. کاتیک
پوویه پووی وه سه ده سه یه کی وه ها بوونه وه، بلین:

- من باوه پرم به خودا و پیغه مبه ره که ی هیناوه، شهیتان!
به خۆپایی خۆت به منه وه خه ریک مه که."

شەو و پوۋزە پىرۋزەگان

كاتە پىرەپەگان

ھەر شەۋىك كە پىنى دەگەيت بە
شەۋى قەدەر و ھەر كەسىكىش كە پىنى
دەگەيت بە خەلى زىندەى بزانە.

دوا پۇلى بىنەپەتى، ۋەك بلانى يەكەم ھەنگاۋى گەنجىتىيە.
پىرسىياري قوتاببيانى ئەم تەمەنە - كە دەكرى بە تەمەنى گەيشتن بە
گەنجىتىش دابىرىت - گەلىك جار فرە سەرنج پاكىشە. پۇلى نۆى
بىنەپەتى ۋەدى ئامادەيى، ئەو پۇلانەن كە زۆرتىرىن و جىددىتتىرىن
پىرسىياريان تىدا دەكرىت. چۈنكە قوتاببيانى ئەو قۇناغانە بەپاستى بە
نيازى فېربورن دەپرسن... لەۋە بەۋلاۋە ئامانچىكى تىران نىيە.

یەكێك لە وەرسیارانەى لە یەكێك لە وەولانەدا لێم کرا، ئەمە بوو:
- "مامۆستا! ئایا بەپێى ئاینى ئێمە، کات و ساتى پەرفەپ و بێفەپ
هەبە؟"

من وا وەلامى ئەم وەرسیارەم دایەووە کە هەموو کاتێك پەرفەپ و
بەهادارە. پێویستە هەموو چەركە ساتێك بە گەنجینەىەكى گران بەها
بزانرێت و سوودی لێوەربگیرێت. هەر لەم سۆنگەىەشەو، وەىەكى
جوان و پەمانا لە زمانەكەماندا جێى کراوەتەو:

"هەر شەوێك كە پێى دەگەیت بە شەوى قەدر و هەر كەسێكىش
كە پێى دەگەیت بە خدرى زیندەى بزانە."

چەند پۆژێك دواى ئەم قەسە و باسە، دەرسمان گەیشتە بابەتى
«شەو و پۆژە پێرۆزەكان». قوتابییەكان ئەو بابەتەیان خوێندبوو و
و شەرفەیان دەکرد. باسى گشت ئەوانەیان کرد كە فێرى بێوون
دەربارەى گەنگى و پێرۆزى پۆژى هەبى، پەجەب، مەعراج، شەوى
بەرات و قەدر و ئەو پەرسشانەى وا چاكە تێیاندا بكرێت.

ئەحمەد كە لە قوتابییە زێرەكەكانى پۆل بوو، داواى مۆلەتى
قەسەى کرد:

- "مامۆستا! بەپێرت چەند پۆژێك لەمەوبەر باسى ئەوەت کرد كە
هەموو ئەو كاتانەى تێیانداين، پێرۆز و گران بەهان. تۆ وتت هەموو
كاتێكتان بە «قەدر» بزانن، چونكە هەمووى خودا بە قەسمەتى
کردووين. بەلام وا ئێستا هاوڕێیان باس لەو دەكەن كە هەندێك شەو

له وانی تر پیروتر و به هادارتین. توش ئه م قسانه یان به راست
 داده نیت. کتیه که شمان هه را ده لیت. ئایا ئه مه دریه کی نییه؟"
 - ئه مه دریه کی و یه که نه هاتنه وه نییه. وه که پیشتریش پیم وتن،
 هه موو کاتیک له گران به هاترین ئه و شتانه یه که خودا به مروقی
 به خشیوه، چونکه هه موو شتیکی گران به ها، به کات و له ناو کاتدا
 به ده ست ده هینریت. هه را م سۆنگه یه وه یه باب و باپیرانمان

● له شه وه پیروژه گاندا،
 له مزگه وته گاندا چرا
 داده گیر سینریت، تا به ها
 و پیروزی ئه و شه وانه
 به بیر موسو لمانان
 بهینرته وه.

فه رموویانه "وقت نقده" - واته کات پاره یه، هه موو کات و ساتیک
 وه که پاره و بگره زیاتریش به نرخه.
 له م ژیا نی دونه یه دا هه را که سه و بۆ ماوه یه کی دیاریکرا و ده ژی.
 ئه م ماوه دیاریکرا وه بی هیچ گومانیک پۆژیک ده بریتته وه. که وابوو ئایا
 پیویست ناکات ئه و کاته ی که پیژه یه کی دیاریکرا ومان لیتی
 پیبه خشرا وه به باشی بنرخینن؟

ئىنجا، بۆچى و لەبەرچى بەشىكى ئەم كاتە زۆر سنووردار و زۆر
بەھادارە بە بىبەھا و بىفەپىزانىن؟

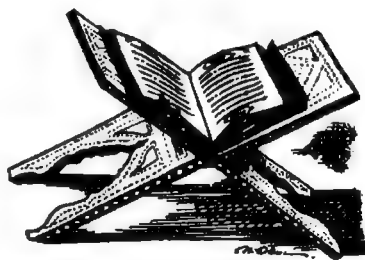
كاتىك نىيە، بىفەپ و بىنرخ بىت. بەلام كاتى بەنرختر و سەنگىنتر
ھەيە. ئەگەر بىيىن و بە نموونەيەك كە لە باسكى تىرىشدا بۆم باس
كردوون، پوونى بەكىنەو، دەتوانىن بلىيىن: گشت پىغەمبەرەكان
(سەلامى خوايان لەسەر بىت) لەوھى كە نىردەى خودان، ھاوشانن.
لە پووى ئەركى پىغەمبەرەيەتيەو جىاوازي لەنيوانياندا نىيە. بەلام
پىغەمبەرەكەى ئىمە - موھەممەد (درودى خوداي لىيىت) - لە
ھەموويان سەنگىنترە. واتە ھەموو پىغەمبەرەكان بەپىز و سەنگىنن،
بەلام پىغەمبەرى ئىمە كە دوا نىردەى خودايە، لە گشتيان گەرەتر و
سەنگىنترە.

ھەر وەك ئەمە، گشت كات و ساتەكان بەنرخن، بەلام ھەندىك شەو
و پۆز لەوانى تر بەنرخترن. سەربارى ئەوھى كە ئەم شەو و پۆزانە،
ھەندىك ئەركى گرنگ بەبىر مۆف دىننەو. دەتوانىن ئەو ئەركە
گرنگانەى كە ئەم شەو و پۆزانە بەبىر مۆفەيتى دەھىننەو، لە سى
خاڵدا كۆ بەكىنەو:

۱- ھەر يەكەك لەمانە، سالىادى پووداويكى مېژوويى يان ئاينى زۆر
گرنگە. بۆ نموونە: شەوى قەدر سالىادى يەكەم دابەزىنى كىتبە
پىرۆزەكەمان - قورئانە بۆ سەر زەوى. شەوى ميعراجيش
سالوھەگەپى بەرزىبونەو بۆ ئاسمان و گەرەنەوھى پىغەمبەرى

خۆشەويستمانە(دروودی خوای لەسەر بێت)، لە ماوەیەکی فرە کورتدا.

٢- ئەم شەو و پۆژە پیرۆزانە، کاریگەرییەکی شۆک ئاسایان ھەیە لە دەرھێنانی مەزھ لە ژيانەى كە پەوتى ھەموو پۆژىكى وەك يەكە. ھەموو كەسێك لە كات و ژيان پادىت. تەنات پەنگە بەھۆی خوودانە ژيانێك كە بەردەوام ئاوايە، باوەش بە دونیادا بکات و پۆژی پەسلانی بێر بچیتەو. چونكە مەزھ لە بەرانبەر پووداوگەلێك كە بە ھەمان شێو دووبارە دەبنەو، تووشى وابەستەيى دىت و لى پادىت و سەرى لى تىكدەچىت... شەوێك يان پۆژىكى پیرۆز كە لەم نێوانەدا دىت، دەبىت بە ئاگاداركەرەو ھەك و لەم سەرلێشىوان و بێسەرەبەرییە دەرىدەھىت.

بۆ نمونە: ھاتنى شەوێكى پیرۆز، ئەو كەسە پادەچلەكیىت كە پۆژی دوايى لەبەرچوووەتەو و پى دەلێت: "پاە، بېوانە شەوى بەرات ھاتوو. خۆت ئامادە بكە. وا بكە ئەم شەوت جیا بىت لە شەوانى تەرت. پەستش و ئەركە ئایىبەكانت،

● شەوى ھەدر، سەلۆمگەرى
دەبەزىنى كەتیبە پیرۆزەگەمان
ھورئانە. بۆ سەر زەوى.

بەبەر خۆت بێنەو. دوور بكەووە لەو كارە بەدانەى خودا قەدەغەى كردوون. یادى مردن و پۆژی دوايى بكەو... ئەمە ھەلێكە بۆ لەكۆل

کردنه وهی باری گوناوه کانت و بیبهری بوون لټیان. هه لټکه دووباره نابټته وه دهی بکه وه کار! "

به م هۆشیاری دانه، مړوف هه ول ددهات نه گهر خۆی چاک بټت چاکتر و نه گهر حالیشی خراپ بټت، گوناوه کانی که م بکاته وه و خۆی پرگار بکات...

۳- هه مو شه و پۆژتکی پیروز، وه ک بلټیت پټشانگای داشکاندنێ مه عه و بیه. نه وه نییه ناو به ناو ده بینین پټشانگا ده کرټته وه. نه مانه پټشانگای داشکاندنێ مادیین. بۆ نمونه: با بلټین پټشانگایه کی جلوه بهرگ ده کرټته وه و تییدا کراس به هه زار دینار و پانتۆلټیش به سئ هه زار ده فروشرټت. ئایا نه م هه له له کیس خۆتان ده دن؟ یانیش به که سټک که بلټیت: "گیانه که م! چ کارم به و پټشانگایه یه، تییه له ده. " ده لټین ژیر؟

شه و پۆژه پیروزه کانیش پټشانگای داشکاندنێ مه عه و بین، به پۆژه یه کی گه لټک زۆرتر له وهی ناو نه م نمونه یه. چونکه له و شه و پۆژه پیروزانه دا، لیبوردن و به زه ییی بیسنووری خودایی داده به زن بۆ سه ر مړوفایه تی... په رسته شه کان خیری زیاتر به ده ست ده خه ن. به کاری که م و به نرخه هه رزان قازانجی زۆر به ده ست ده هیترټت. ته نانه ت یه ک شه وی قه در، له هووی قازانجه وه، له هه زار مانگ خیرتره... مانای وایه که سټکی باوه ردار، ته نها به په رسته شه کانی

يەك شەۋى قەدر، خېرى تەمەنىكى زياتر لە ۸۳ سالىي بەدەست دەھىتت. لە سوورەى قەدرى قورئانى پىرۆزدا ئامازە بەمە دراوہ .

موسولمانىك ئەم پاستىيانە بزانىت و باوہى پىيان بىت، چۆن ھەست بە گەورەيى ئەو شەو و پۆزانە ناكات و نايانقۇزىتەو؟ كەوانە ۋەك چۆن قۇستەوہى ئەو پىشانگايانەى لە ميانە ياندا كەلوپەل زۆر بە ھەرزانى دىتە فروشتن و كەرەستەيەكى زۆر بە پارەيەكى كەم دەكپرىت، ژىرىي بىت، ئاواش خووەدانە خەو لەو شەوانە - كە پىشانگاي ھەراچى مەعنەويىن- و سوود ۋەرگرتن لىيان، ئەوہندە ژىرىيە...

ئەگەر بمانەوئەت باسەكە پوخت بکەينەوہ، دەبىت بلىين: پىويستە شەو و پۆزى پىرۆز لەناو كاتەكاندا ھەبن، چونكە ئەم شەو و پۆزانە ھەربەوہ ناوہستن كە خۆيان بەرز و سەنگىن پابگىن، بەلكو ۋا دەكەن ئەو دەروونانەى بەھويانەوہ بىدار دەبنەوہ، لە پۆزانى دواترىشدا درىژە بە پەفتارە جوان و كارە بەكەك و پەرسشەكان بدەن. واتە بۆى ھەيە ئەو كارە جوانانەى لەو پۆزە تايبەتانەدا دەست پىدەكەن، لە پۆزانى دواى ئەوانىشدا درىژەيان ببىت. ئەمە جگە لەوہى ئەو پووداوہ گىرنگە ئاينىيانەى كە دەگەپتەوہ بۆ ئەم پۆزە ديارىكراوانە، بەھوى ئەوہى بە پۆزىمىرى كۆچىن، بە ھەموو مانگ و ۋەرزىكى سالدا دەسووپتەوہ. بەم جۆرەش جوانىيەكانى ئەو پووداوہ پىرۆزانە بە ھەموو كاتەكاندا دەگەپىن. بۆ نمونە: مانگى

پەمەزان

پېشانگاگە ئايكى بەدەستە ھېتەنە

خېرىن زۇرە

● شەو و پۇژە پېرۇزەكان
پېشانگاگە ئايكى مەنەوېن، كە بە
كەمەترىن كار زۇرتىرىن خېر
بەدەستى مەوۇفە دەخەن، پىك
وەك پېشانگاكانى داشكاندن...

پەمەزان، بەوھى سالى (دە) پۇژ دىتە پېش، بە ھەموو مانگ و
وەرەزىكى سالىدا دەگەپىت. بەم شىوھىە جوانى و بەرەكەتى پەمەزان
سەرچەم مانگ و وەرەزەكان شىكۆمەند دەكات. خۆ ئەگەر سەير بىكەن
دەبىنن خەوى جوانى پەرسەش كەردن كە لە پەمەزاندا دەست
پىدەكات، لە مانگەكانى تەرىشدا بەردەوامىي دەبىت...

ماناي وايە، مەبەست لە ھەلبىژىرەنى ھەندىك شەو و پۇژى پىرۇز،
پىرۇز كەردنى پۇژ و زەمەنەكانى تەرىشە.

هاواری نه وهیهك

دووه م نامه ی (نه سه نگول)

دووه م نامه که له (نه سه نگول) وه پیم گه یشته، تاساندمی و
 خستمیه بیرکردنه وهی قوول وه. پیشه کییه درېزه که ی نامه که
 ده خمه لاره و نه و دواکه ی وهك خوی بلاو ده که مه وه. نازانم، نه مه
 دهنگی نه وجه وانیکه که تازه چووه ته پؤلی یازدهیه مه وه، یان هاوار و
 ناله ی نه وهیه که؟

"- ماموستا نازیزه که م!

... نیتړ وا خه ریکه غرق ده بم. خوازیاری نه وه نه بوم له بیر و
 باوه په که ی تق دابېریم. چونکه له و بیر و باوه پانه وه تاسووده یی و

خۆشنوودېم دەست كەوتېوو. وه لې هه ست ده كم نه و دهنگه ي
 ده ورويه ره كم، كتيپه كانم، خانه واده كم، هاوپټكانم، كه سه
 نزكه كانم و ته نانه ت ناخې خۆشم كه گالته م پټده كات و پوه و
 هه و سبازي و پاباردن و، كورتيپه كه ي ژياننېك كه نه لېم نه مه حلاله
 و نه وه حرامه هه لمده نيت، پوژ به پوژ گپي ناخم زياتر كلپه
 ده سيټنيت و هه ست ده كم خريكه ده بيته مه ترسيپه ك به رگه ي
 نه گريټ.

پوخم له ژيړ گوشينېكي بېړه حمانه دا ده نالينيت. ميشكم، خريكه
 له تاو نه م ئازاره بتويته وه و وهك خوښ دلپو دلپو بچوپټ و
 نه مينيت. ئيستا بمينيت، نامناسيته وه، نه و نه ده له پ و لاواز
 بوومه... بوومه ته كه سيكي نه و نه ده بېهيز و ماندوو، ده لېي له پېر
 به سالدا چووم...

نه م نامه يه، هاوارېكه بۆ به هاناوه هاتن، به لام دوور نيه دوا هاوار
 بيت. چونكه تواناي نووسين و تواناي هاوار كردن نه ماوه. خريكه
 چوكم ده شكيت. ئالاي خو به دهسته وه دان، له خه ونه كاندا
 هه لده كم و چوومه ته ناو گونا هانه وه. به سه رسوپمانه وه له خوّم
 ده پرسم: "ده لېيت بريي نه و كه مه گونا هه ده كم كه له ژيانې
 پوژانه دا له ده ستيان هه لديم؟" ده بې نه و بير كردنه وانه نه بن كه له
 خه ونه كاندا گيانيان به به ردا ديته وه و ده بووژينه وه؟ ئيدي بېزار
 بووم له خه و بينين به مۆته كه وه و بيداريوونه وه به ترس و فيزاحه وه.

شاوا به دور و دريژى بۆت ده نووسم، بۆ ئه وهى ئه گهر چيى تر
ئوميدىك به من مابيت پيى رابگه يه نيت.

ماناي ئايه تيك كه سه رده مانىك تو له لاپه ره زهرد هه لگه پراوه كانى
ده فته ره كانماندا پيت نووسينه وه ده ستم ده گريت، به لام نازانم تا
كه **﴿لَا تَيْسُؤْا مِنْ رَوْحِ اللّٰهِ اِنَّهُ لَا يَيْئَسُ مِنْ رَوْحِ اللّٰهِ اِلَّا الْقَوْمُ
الْكَافِرُونَ﴾** يوسف: ۸۷، واته: "هه رگيز له ميهره بانىي خودا نا ئوميد
مه بن. به پاسى كافران نه بى كه س له ميهره بانىي و لوتقى خودا
نا ئوميد نابى.."

كه تو م به بير ديته وه په شيمان ده بمه وه له گونا هكارى. باوه پ

ده كه يت، هه ندىك جار ده مه وييت
له خه يالم ده رت بكه م. ده ليم
لاچۆ له سه ره وه پييانهى به ره و
گونا ه ده پۆن، تا بتوانم
به ئاسانى بۆي بچم. ئه گه رچى
هه زيش ناكه م، به لام هه
ده رتده كه م، خووت و
هه زه كانت... به لام ئه و پوه

هه ميشه خووش و ده م به خه نده و پيكه نينه ي تو، له پيشم لا ناچيت.
پيم بۆ چۆل ناكه يت، هه ر ده لئيت نا (ئه سه نگول)، نا.. نا... تا

به سهر مندا نه پښت و پانم نه که یته وه، ناتوانیت به و پښه دا پښت
به ره و گه له ریی گونا هه کان...

مامزستا گیان! نه م جار هیان به پاستمه، ده چی ده بیت، پښم
به ریده. نه م جار هیان نه گه ر پښو یست به پان کردنه وهش بکات،
ده یکم نا به سهرتدا تیپه پم... چی ده بی، ده پښم به ریده و
یه خه م به ریده. تازه خو وا حسیبه من نه و گونا هانم نه نجام داوه،
مادام حزم پښانه و شه یدایانم.

چی ده بی وازم لیښنه، با هر هیچ نه بی له گونا می پان
کردنه وهی تو پزگارم بی. هه ندیک جار ده لیم: ئاااا! له کوئی تو
ناسی و بو گویم لیگرتی؟... خوژگه وانهی ئایینمان نه بوايه، بریا هیچ
گویم له تو نه گرتایه و لیت نه که یشتمایه. شه لا منیش وهک هاوړیکانم
ئاگام له دنیا نه بوايه و له و جوړه که سانه بوومايه که بهس به و
پوڅه ده زانن که هان تیايدا. ناخ چی ده بوو، گه و بوايه؟

هه ندیک جار ده لیم، با له بری نه وهی به ده ست نه و جوړه
هه ستانه وه بتلیمه وه، با وهک هر که سیکی تربم و له گه ل
ده ورو به ره که م و هاوړیکانم خو م بگوښتم. به لام تو دیت و له پښم
داده چه قیت و ده لیت: "نا، نابی نه سه نگول. نه وهنده خو ت پاکرت،
نیستا ده ته وی وا بکه یت؟" به لام ده لیم: "هیشتا کاتیکی زورم
له به رده مدا ماوه، تا که ی هر وایم؟" تو ش ده لیت: "نه خیر!
رابردو راپیورد، ئاینده ش هیشتا نه هاتوه. هیشتا کات له ده ستمان

ماوه و دیار نییه که ی ده بریته وه. کات ده بریته وه، نه وه نییه
 چه میکی بیگوتا بیت و، هر بره و نه بریته وه. پوژیک و له کاتیکی
 هیچ چاوه پوان نه کراودا پهنه بۆ من، بۆ تۆ کوتایی پیبیت..."

نه گهر بهاتیاه و تۆ نه مانه ت به ده می به خهنده وه نه وتایه، هر
 بیریکم له وه ده کرده وه پووبه پووت بیمه وه و بهرگری بکه م. به لام چی
 بکه م له و لیوه به خهنده یه ت؟ ... نه ری تۆ قه ت تووپه نابیت؟ نه ی
 خودایه! بریا نه و پووه ت گیری بخواردایه و تووپه ببوویتایه، تا
 منیش بمتوانیایه لی ت تووپه ببم و هاوارم بکرده ته سهرت و له
 خه یالی خۆم دهرم کردبای. به لام کوا؟

شه وی پابردوو وتم: نه گهر نه جار به خهنده کانیه وه هاته
 پیشم، پووبه پووی ده بیمه وه و پیی ده لیم: لا چۆ له پیشم. تۆ بلایی
 بتوانم وای پیبلیم. گه لیک سوور بووم له سه ری، به و خه یاله وه چوومه
 بن جی و خه و بردمیه وه، جا کی ده زانی ت نه مه سه عات چه ندی
 ده مه و به یان بوو؟

به لام دهرکه وت، دوا ی نه و مه موو بیرکردنه وانه، له خه ونیشدا هر
 گیرۆده ی داوی تۆ بووم. وه لی من هر سوور بووم له سه ر پووبه پوو
 بوونه وه ت و په تکردنه وه ی بیره کانت. ئیتیر خهنده کانت و نه رم و
 نیانییه که ت کارم تیناکات و له ناخی خۆم دهرتدینم. خو نه گهر
 باله کانت بکه یته وه به سه رتدا تیده په رم...

ئەو خەيالانەى لە بىداريدا ھەمبەون، لە خەونەكانيشمدا درىژەيان
 كيشا. بەلام ئەو ھەمبەون؟ ئاى تۆ چەند زۆرزانيت؟ ئەم جارەيان پەنا
 بۆ شتىك دەبەيت كە تا ئىستا نەتكردوو. ئەو ھەمبەون جارە بە
 چاوى بەفرمىسكەو دەتەينم دەگریت:

"ئەسەنگول، ئەسەنگول، كچەكەم، جەرگەكەم!" بە دەم وتنى
 ئەمانەو، ھەنسك لە قورگت گير ببوو. منيش بەمە ئەزۆم شكا و
 كەوتە ئەو ناو. ئىدى نە ھىزى پۆيشتن لە پى گوناھ و نە ھىزى
 بىركردنەو ھەم ما. بەيانىيەكەى كە بە ھەنسكەو خەبەرم بوو ھە، تام
 لىھاتبوو... ئىستاش ھەر وا لەناو جى كەوتوو ھە و ئەم دىرپانەشت ھەر
 لەناو جىو ھە بۆ دەنووسم.

بە ھەر حال، تەوانىم تا پادەيەك ئەو ھەت تى بگەيەنم كە ئەو كچە
 پاكت - ئەسەنگول - چى لىھاتوو ھەمبەون خەريكە چى لىبەيت. ئەو
 گۆرپانەى لە كەسانى تر چاوەپوان بوويت، لە مەنت دى. بەم جۆرە،
 ئەو ئەسەنگولەى كە تا ئىستا دەتوت پىنج ھەرزە دوعاى بۆ دەكەم،
 ئىتر دەپرسىت دەبى شايانى ئەمە بىت؟ نازانم، خەم بۆ بەباداچوونى
 ئەو ھەموو ھەول و ماندوو بوونەت دەخۆيت يان نا، بەلام كەم تا زۆر
 ھەست بەو دەكەم كە چەند دلىكاو دەبىت. بەلام تەو ئەو خودايە،
 مامۇستا گيان! دلتەنگ مەبە، يان بلىم لەو زياتر دلتەنگ مەبە،
 چونكە ھىچى لىشين نابىت.

ئایا ئیڤمه قوریانیی قەدەرین، یان ئەوەندە لاوازین لەبارماندا نییە
دریژە بە چاکەکاری و پەرستشەکانمان بدەین؟ ھەر چییەك بێت تۆ
لەمەدا تاوانت نییە. ئیتر تۆ واز لەبیرکردنەووە لەووە بێت، کە داخۆ
ئەسەنگۆل و ھاوشیۆهکانی تووشی بێئۆمیدیت دەکەن یان نا. خۆ
ھەر لەبەر ئەوەشە ناخی خۆم بۆ ھەلپشتوویت و باسی ھالی زارم بۆ
کردوویت.

مالئاوا، مامۆستا گیان، مالئاوا...

ئەسەنگۆل

ئەو خوۋە زىيان بەخشانەى ھەرەشە لە گەنجان دەكەن

يادخەرمەكانى ئەسرینىك

● زۆنىكى خۆپەرسىت، گەلىك لەخۆى پازى بوو و
بەردەوام گلەبىي لە بېس و پۆخلىي دراوسىكەى دەكرد،
پۆزىك يەكەك لە ھاوڤى نزيكەكانى بىردە لای جامى
پەنجەرمەكانەوه ووتى:
" سەيرى ئەو جالانەى دراوسىكەمان بكە چەند
پېسن!"

بەلام ھاوڤىكەى ناوا بەرپەرجى دايەوه،
" ئەگەر كەمىك وردتر سەرنج بىدەيت، بۆت
دەردەكەمۆت ئەوهى پېسە جامەكەى تۆيە نەك جەكەكانى
ئەو."

قوتابییه کم که دهوله مند و بهخونازیوو، قوتابییه کی هه ژار و له هه مان کاتدا که منه نداممی گریاندهوو. جا نازانم گالته ی له گه ل کردبوو یان هه ر به راستی و یستبووی نازاری بدات. له بهر دلره نجاندم به بینینی فرمیسه کانی نه و قوتابییه، نه متوانی تا دواویی قسه کانی گوئی لیبگرم. نه و بابه ته م گوپی که بپیار بوو له وانه ی «خوپره وشت» دا باسی بکه م، به م جوړه دهستم به قسه کرد:

- به چاوی سووک سهیری که سانی تر مه که ن. چونکه نه وانیش خودا به دپهتناون. نه و که منه ندامی و که موکوپیه ی به که میی ده زانن، به ویستی خویان نه بووه. نابیی به هو ی شتیکه وه گالته به یه کیک بکریت که به دهستی خو ی نییه.

هه مدیس، نابیت مروف به هو ی نه و جوانی و بالایی و دهوله مهنديیه ی هه یه تی، به خو ی بنازی و خو ی پیتالا بیت. ده بیت بزانی نه و دهوله مهنديیه ی هه یه تی له باوکی یان له دایکییه وه یه. جوانی به خششی خودایه. جلی جوانیش، له کارامه یی به رگدروو یان کارگی جلسازییه وه یه. نه وه ناهه قییه شانازی به شتیکه وه بکه یت و خو تی پی باده یت که کار یان به ره می تو نه بیت. هه موو جوړه به خو نازین و خو به گه وره و بالا زانینیک، خراپ و گونا هه. خو نه گه ر شانازی کردن و خو به گه وره زانینه که، به هو ی شتیکه وه بیت که می خو ی نه بیت و له نازایه تی خو ی نه بیت، مانای وایه دوو جوړه گونا می نه نجام داوه.

پۆژىك مەلا مەشھور بەرپۆھ كۆپە دەولە مەندىكى بەخۇنازى
 كەوتە بەر چاۋ... كۆپە سوۋرى ئۇسپىكى پىشپىكىنى ئۆز جۈۋان
 بوۋىبو، كە بە جەلە و زىنى لە زىپ و زىو پازىنرا بوۋە... ۋەك
 شازادە شىكپۆش بوۋ و جلى ئۆز جۈۋانى لە بەردابوۋ. پۆپەكەى سەر
 شانى چاۋانى شەۋارە دەكرد. پارچە پەپۆپەكى ئۆز جۈۋانى بىرقەدارى
 لە سەرى ئالاندبوۋ و پەپە تاۋسىكىشى لەناۋدا چەقاندبوۋ.

خەلگى لەمبەر و ئوبەرى پىپەكە
 بەخەپەسانەۋە لىيان دەپۋانى و
 بەغىلىيان پىدەبرد... ھەرچى مەلاشە
 كە بە لايدا تىپەپى، ۋەك ئۇۋەى نە
 باى دىيى نە باران، ھىچ خۇى
 تىكەنەدا. ئۇمە سەرنجى كۆپە
 گەنجەكەى پاكىشا، ئۇگەرچى چەند
 ھەنگاۋىكىش پەتى دابوۋ، ئۇسپەكەى
 بادايە دواۋە و بانگى لىكرد:

- مەلا فەندى! دەلئى ھەستت بە

من نەكرد؟

مەلا ھىچ خۇى تىكەنەدا:

- پەنگە ۋا بوۋى.

گەنجەكە بەم ۋەلامە تەۋاۋ شىتگىر بوۋ و ۋتى:

- باشه چۆن ههست به من ناكهيت؟ ده تۆ سهيرىكى جوانى و
پهسەنىي ئەم ئەسپە بگە، ناودارتىن ئەسپى ئەم شارەيه.

مهلاش بهتووڤهيهوه وتى:

- جا به تۆ چى؟! با ئەسپەكه بهوه بنازىت.

- ئەي ئەم جله و وزينه له زىڤ و زيوانه...

- با ئەوه سستا دهستڤهنگينه پىوهى بنازن كه دروستيان

كردوون...

بهخۆنازىنى گهجهكه تهواو پىكرابوو. ئىنجا پۆبه له سورمه

دروستكراوهكهى سەر شانىي پى نيشاندا:

- باشه ئەي بهم پۆبه دهلىيت چى؟

- چى دهلىم؟! دهلىم: با ئەوه رگدرووهى دروستى كردووه،

پىوهى بنازىت.

لاوه خوڤىن گهرمهكه خهريك بوو دهست بۆ پهڤه بريقهدارهكهى

تاوسهكه ببات. مهلا بىتهوهى پى پىدا قسهكهى بكات، وهلامهكهى

پىوه لكاند:

- واز له وهش بىنه، با تاوسهكه پىوهى بنازىت...

گهجه بهخۆ نازهكه، ناچار به داخ و كهسهروهه ئاوزهنگى لىدا،

ئەسپەكهى لىخوپى و لىي دا پۆيى... مهلا مهشهووريش لهناو خوشيى

ئەوهى پهنديكى باشى داداوه، درىژهى به پۆيشتهكهى دا...

هەندىك لە گەنجانيش، وەك ئەم جواميژە بەخۆ نازە، شانازی
کردن بە بالايەك كە لە ئازايى خۆيان نيبە، پييان ماريڤەتە. ئەمە لە
كاتىكدا كە ئەو بەدەرەفتارى و نەفامىيەكى تەواو. جگە لەوێ
گوناھە و لە ئاكارى موسولمان ناوەشيتەو.

خۆپەرستى خوويكى زۆر قيژەونە

يەككى تر لە نەخۆشيەكانى گەجان بانگ كردنى ھاوپييانە بە
ناوى ئازەلانەو. ئەمەش گوناھە و خوويكە كە لە بېرواوەرى ئيمەدا
بە شيوەيەكى بنېر قەدەغە كراو. چونكە مۆف پايسدارترين
ئافەريدەى خودايە، كەس بۆى نيبە بە كەمى بزانيت و سووكايەتى
پيىكات.

خوداى گەرە لە قورئانى پيروزدا ئاماژە بەو دەدات كە مۆفى
بە جوانترين شيوە هيناوەتە بوون. مۆف، هەم لە پووى ماددى و
هەميش لە پووى مەعنەويەو زۆر جوان و كاملە. بيزليكرنەو و
بەسووك زانينى، بەسووك زانينى بەرھەم و جيڤدەستى خودايە. كەسى
باوەردار چۆن كارى وا دەكات؟ دەكرى وا بكات، بيئەوێ بىر لەو
بكاتەو كە ئەوێ دەلييت چ مانايەك هەلدەگريت. ئەگەر نا، ئەوێ
لەو بگات قسەكەى چ مانايەكى هەيە، گەرەكە دەمودەست
دەستبەردارى ئەم خووە ببيت.

سەربارى ئەۋەدى مەرۇف چۆن شىتېك بە يەككە دەلېت كە ھەز
 نەكات بە خۆى بوترىت؟ ئايا ئەمە خۆپەرستى و خۆ بەگەرە زانین
 نىيە؟ ئەۋەدى بەردەوام بېت لەسەرى، وای لېدېت لە كۆمەلگە بېززاو
 بېت و ھىسبى بۆ نەكرېت و وردە وردە بەرەو تەنھایی و بېيار و
 ياۋەرى بچېت، چونكە ئەۋەدى ھەر تەنھا خۆى بەدل بېت و تەنھا
 خۆى خۆشبویت، نە دەتوانېت خەلكى تىرى خۆش بویت و
 نە دەشتوانېت ۋەك پېۋىست پېزىان بگرېت. كى دەتوانېت لەگەل
 كە سىكى وادا دۆستايەتى و ھاۋپپەتییەكى پاست و پەوان
 دابە زىننېت؟

پېغەمبەرمان (درودى خودای لېبېت) فەرمودەيەكى جوانى
 ھەيە. ئەم فەرمودەيە، ھەموو ئاكارە جوانەكان دەگرېتەخۆ و
 بابەتەكەى ئىمە پوون دەكاتەۋە. سەير بكن، پېغەمبەرە
 مەزنەكەمان (درودى خودای لېبېت) چى دەفەرمویت:

"موسولمانى پاستەقىنە ئەو باشەيەى بۆ خۆى دەيەوېت، بۆ
 موسولمانانى دېكەش دەيەوېت. ئەو خراپەيەى بۆ خۆى ناىخوازېت،
 بۆ غەيرى خۆيشى ناىخوازېت."

ئەمە چ پېۋەرىكى بالاي خوپەرۋىشتە؟ چەند پابەندى ئەم پېۋەرە
 بېين ئەۋەندە دەبېنە موسولمانى چاك. چەندېش بەجىي نەھىتىن
 ئەۋا ئەۋەندە خۆپەرستىن. كە خۆپەرستىيش خويىكى ئەۋەندە
 قېزەۋنە، مەگەر خويىك ھەيە لە وتنى: "خودای من! بەس بۆ من" و

خواستنی هه موو چا که یهك بۆ خود و هه موو خراپه یه كیش بۆ که سانی
تر، زیاتر مرۆف بجووک و ساده بکاته وه؟!

له راستیدا خۆپه رستی واته بیرکردنه وه ته نها له گه ده و که یف و
زه وقی خۆ، به مرۆفی کامل دانانی که سانی وا، به راستی زه حمه ته.
چونکه ئه م خه سه له ته ته نها له ئاز له ده وه شیتته وه. بۆ نمونه: ئایا
قهت سه رنجتان دا وه ته ئه و سه گانه ی له به رده م قه سا بخانه دا خۆیان
مه لاس ده ده ن؟

له به رده م قه سا بخانه که دا به ناویه کدا دین و ده چن... هه ر
ئه وه نده ببینن ئیسکیك فری ده دریت، به رده بنه یهك و ده که ونه
ویزه ی گیانی یه کدی، تا بتوانن ئیسکه که بۆ خۆیان برپینن.
یه کیکیان له م ململانیه سه رده که ویت و ئیسکه که ده رپینیت. که میك
دوو ده که ویتته وه و له لایه کدا داده که سیت. ئیسکه که ده خاته نیتوان
هه ر دوو لینگی و ده که ویتته قه پال لینگرن و جاوینی.

● ئه و که سانه ی له پیناوی

به رزه وه نیدا ده بیت به
ده ما قه لمان و به گز یه کدا ده چن
چ جیا وازی به گیان ده مینیتته وه
له گه ن ئه و سه گانه ی بۆ پارچه
ئیسکیك ده یکه ن به شه ر؟ مرۆف
ده می مرۆف بیت. ده می ئه وه
بکات و بلایت که له مرۆف
ده وه شیتته وه.

ئەوانى تىرىش لىك بە دەميانەو شۆر دەبىتەو و بەدەوریدا دىن و دەچن و تووپە تووپە لىتى دەپوانن. ئەو سەگەش كە ئىسكەكەى چىنگ كەوتووه، بە ترس و دلەپاوكىتووه دەمى لەسەر ئىسكەكە و چاويشى لەسەر سەگەكانى تره. لەبەر ئەوھى بەترسەوھ ئىسكەكە دەخوات، ئەوھى تام بىت لىتى ناكات. چونكە ئەگەر بۆ چاوترووكانىك غافل بىت و ئاگای لە ئىسكەكە نەمىنیت، يەككە لەو سەگانەى بە دەوريەوھن و سەرنجیان لەسەريەتى يەكسەر ئىسكەكە دەرفىنیت و بۆى دەردەچىت. بەمەش دەبىتەپاكەپاك و بەيەكدا ھەلپژان و يەكتر پاونانىك نەبىتەوھ. لە جياتى ئىسك دەست بە قەپ لە يەكگرتن و يەك خواردن دەكرىت. مرقەكانىش بەھۆى وەپس بوونيانەوھ، دەكەونە بەر شەقدان و ھەلپرىنيان.

ئەمە خۆپەرسىتى و ململانئىتى بەرژەوھەندىيە لەنىو سەگاندا. ئەو مرقەش كە وا بە دياريانەوھ، لەبرى تووپە بوون لە پىكەنن خۆى بۆ ناگىرىت. چونكە دەكرى بوترى ئەم بەيەك ھەلپژانە، لە ئاژەلى بى ئەقل و بى ئابروو دەوھشيتەوھ، واتە كارىكى سەگانەيە. بەلام ئەگەر بىت و ببىنن كە سىك يان كۆمەلگەيەك بەم كارە ھەلەدەستن، پەنگە بە ھەمان شىوھ پىنەكەنن. چونكە ئەمە دەبىت بە سەگ بوونى مرقە و ھەلسانى بە كارىك كە ھەر لە سەگ دەوھشيتەوھ. ھەر بۆيە بە ھىچ جۆرىك كەردەوھيەكى خاوازاو نىيە. مرقە تەنھا دەبىت مرقە بىت. دەبى تەنھا ئەوھ بكات و ئەوھ بلىت كە لە مرقە دەوھشيتەوھ.

ئەگەر نا، ئەو خودايەي ئىمەي بە مۇقى بە دېيىنارە، بەھۇي
 ھەلسوگەوت كوردنمان وەك بوونە وەريكى بىئاوۋەز، لېيىچىنە وەمان
 لەگەلدا دەكات. ژيانىش لەناو كۆمەلگە يەكدا كە ئەم جۆرە مۇقانا
 تىيدا زيادىيان كوردىت، زياتر سزا دەگە يەنيت لە دونيادا.

چۆن لە خۆپەرستى رزگارمان دەبىت؟

خۆي لە خۇيدا خۆپەرستى نە خوشىيە. نە خوشىيەكى پۇحىيە كە
 جەستەش دەگريته وە... ھەر بۆيە دەبىت لەگەل دەست پىكردى
 نە خوشىيە كەدا، زوو دەستنىشان بگريت ويەكسەر دەست بە
 چارە كوردنى بگريت.

- ئەمە چۆن دەگريت؟

محەمدى فەيلەسوف
 پرسىيارەكەي كرد، وەلى تىكپاي
 پۆلەكە گوي قولاخ ببوون. تەنانەت
 ھەندىكيان ئەو ەشيان دەردەبەري كە
 پرسىيارەكەي كاكە محەمد بىجاييە.

- ھەلبەتە زانىنى چۆنيەتتى ھاتنە
 ناراشى گرنگە... ئىستا ئەو ەتان بۆ
 بوون دەكە مەوە.

- به لى، نازيزه كانم! ئەم نەخۆشيبە كە خۆپەرستىي پىدەوترىت،

چۆن دەستنىشان دەكرىت؟ چۆن لە مروڤدا دەست پىدەكات؟
خۆى ئەم نەخۆشيبە بە شىۋەيەكى گشتى لەم تەمەنانەى ئىۋەۋە
دەست پىدەكات، واتە لە تەمەنىكى زۆر زوودا. بەم شىۋەيە لە
دەست پىكرىنى دەگەين:

ئەگەر حەزتان نەكرد ئەۋەى هەتەنە بەشى خەلكى ترىشى
لىدەن، ئەگەر شى كەوتەنە حالەتى ناچارى بەش پى دانىشەۋە، لە
ناخەۋە هەستتان بە دلتەنگى كرد، ئاگادار بن، ئەۋا نىشانە
سەرەتايىەكانى نەخۆشيبە كە لىتان بەدەر كەوتوۋە. بۆ نمونە:
دوئىنى لە يەككە لە پۆلەكاندا پوۋبەپوۋى پوۋداۋىكى ۋا بوۋمەۋە:

هاۋرپىيەكتان كاغەزى لەگەل خۆيدا نەمىتابوۋ بۆ تاقىكرىنەۋە كە
بىگومان ئەمەش كارىكى ناباشە، داۋاى كاغەزى لە ھاۋرپىكەى سەر
هەمان (پەحەلە) كرد. ئەۋىش پىى ۋت كە ھى زىادەى پىنىيە. من كە
گوئىيىستى ئەۋقسانە بووم، بە قوتابىيەكانم راگەيانەد. چەند
قوتابىيەك ھەر ۋەك ئەۋەى لە پىشپىكىدا بن، كاغەزىيان بۆ درىژ كرد.
پىك لە ناۋەراستى كاتى تاقىكرىنەۋەكەدا، يەككە لە قوتابىيەكان ئەۋ
لىقئىكسەى لەسەرى دەنوۋسى كەۋتە سەر ئەرز ۋ دە پانزە كاغەزى
لىدەرچوۋ ۋ بەۋ ناۋەدا بلأۋ بوۋەۋە. دەزانن ئەۋ قوتابىيە كى بوو؟

پىك ئەۋ قوتابىيە بوو كە كەمىك لەۋەۋ پىش ۋتى: "كاغەزم پىى
نىيە". لەئىۋ پوانىنە پىر لە سەرسوپمان ۋ حەپەسانەكانى

هاوڤوله کانی کاغزه پهرش و بلاوه کانی پیکونه ده کرایه وه و به دهسته سره که ی ئاره قه ی ناوچه وانی ده سربیه وه، ئاره قه ی وه ک پروبار لیده چۆرا ... نه و قوتابییه ی له ته نیشتییه وه بوو و که میك له وه پیش پی و ت کاغزه ی زیاده م پیتییه، له جیی خوی هه لسایه وه و سوورپایه وه لای نه و، کاغزه کانی سر نه رزه که ی بۆ کو کرده وه و خستییه وه ناو لیفتیکسه که ی. که لیفتیکسه که ی بۆ دریز کرد، نه و قوتابییه که چاوانی ته پ و گونا کانی سوور سوور هه لگه پابوون، پاست دایه پر مه ی گریان. که هه لسایه وه سر پی ده مزانی ده یه وی چی بلیت. پیم دا، بجیته دهره وه و دوا ی که میك به ده موچاو شور اوییه وه گه رایه وه.

دوا جار له و تاقیکردنه وه یه دا، نمره یه کی زۆر که می هاورد. به لام له لای من نمره یه کی زۆر به رزی په وشتی به ده ست هینا. چونکه دوا ی ته واو بوونی وانه که، ده ستی له ملی نه و هاو پتییه ی که کاغزه که ی پینه دابوو کرد بوو و، به هه نسکه وه داوا ی لیبوردن و گهر دن ئازادی لیده کرد. قوتابییه که ی تریش زۆر پیا وانه، به ده م وتنی: "چ هه ددم هه یه، به لام نه گه ره قییم له سهرت هه بیته، گه ردنت خو ش و ئازاد بیته. توی مه سه له که گه وره ده که یته، چی پوی داوه؟"، هه ولی دلنه وایی ده دا.

نیشانه یه کی خو په رستی، ئا به م جو ره هه ره له گه ل ده رکه وتنیدا کوتای پیه تیرابوو. چونکه نه و هاو پتییه مان نه م نه خو شیییه به

کاریگەرترین دەرمان - که فرمیسکی چاوانه - ساریژ کردبوو.
کاریگەرترین قرقه‌ری خووه خراپه‌کان فرمیسکه. ئەمه قهت له‌بیر
مه‌کن...

ئەوانه‌ش که به‌سه‌رکه‌وتنی خه‌لکی د‌لت‌ه‌نگ ده‌بن و به‌د‌لت‌ه‌نگ
بوونیشیان د‌ل‌خ‌ۆش ده‌بن، ده‌بی‌ ئاگادار بن. چونکه ئەمه‌ش
نیشانه‌یه‌کی خۆپه‌رستییه. موسولمانان برای ئایینی یه‌ک‌ترن. هه‌ر
له‌م سۆنگه‌یه‌وه موسولمان به‌شدار ده‌بی‌ت له‌خۆشی و ناخۆشیی برا
و خوشکه ئایینییه‌کانی. ده‌بی‌ت خۆمان له‌سه‌ر ئەمه‌ پابه‌ی‌نین. ئەم
هه‌لسوکه‌وته، پ‌یک‌وته (لوقاح)ی نه‌خۆشیی خۆپه‌رستییه.

بۆ نمونه: با ب‌ل‌ئ‌ین هاو‌پ‌ی‌یه‌کتان له‌ب‌یر‌کاری (ده‌ی وه‌رگرتووه.
ئایا ده‌چ‌یته‌ لای و پ‌ی‌ر‌ۆزبایی ل‌ی‌ده‌که‌یت؟ له‌خۆشییه‌که‌یدا به‌شدار
ده‌بی‌ت؟ یان د‌ی‌ت و ده‌ل‌ئ‌یت: "به‌چی ده‌ی ه‌یناوه؟ خۆزگه
ئ‌وه‌نده‌ی نه‌ه‌ینایه!" ئه‌گه‌ر وا بوو، ئەوا نه‌خۆشیی خۆپه‌رستی له
تۆدا سه‌ری هه‌ل‌داوه.

ئ‌ه‌گه‌ر له‌کاتی ده‌رنه‌چوونی هاو‌پ‌ی‌یه‌کتدا به‌قه‌سی خۆش د‌لی
به‌ده‌یت‌وه، یان ئه‌گه‌ر خۆت له‌وانه‌یه‌باش بیت و ده‌رسی پ‌ی‌
ب‌ل‌ئ‌یت‌وه، کار‌ی‌کی زۆر باش ده‌که‌یت... نه‌خۆشیی خۆپه‌رستی
ناتوان‌ی‌ت توخت بکه‌و‌یت.

بېگومان نابېت ئەم ھەلسوگەوتانە تەنھا لە پۆل و قوتابخانەدا
ئەنجام بدرىن، بەلگە دەبېت لە مال و کووچە و كوۆلان و ھەموو
شوئىنىڭدا ئەنجام بدرىن.

و ەك چۆن لە قوتابخانەدا ئەگەر ھاوپېتەكتان نەيتوانى خواردن
بكرېت تۆ بەشى دەدەيت، دەبېت لە پېشدا ەلاگە بۆ تەمەنداران
ھەلبەكرىت، لە مالېشدا دەرس بە خوشك و براى بچوكت بلېتتەو ە
يارمەتېى دايك و باوكت بدەيت. خۆپەرستى ھەرگىز خۆشىى لەمانە
نايات، چونكە ناتوانېت لەلاى كەسېك خۆى پەنا بدات كە ھەلگىرى
ئەم خەسلەتەنە بېت.

بەگر ئەفەندىى خۆپەرست

ئىستا چىرۆكى خۆپەرستىيەكى تولانىتان بۆ دەگىرپمەو ە. ئىنجا
بۆتان پوون دەبېتەو ە كە نەخۆشىى خۆپەرستى، ئەگەر ھەر لەگەل
سەرھەلدانىدا، پېوشوئېنى پېويستى لە دژ نەگىرېتە بەر و پىگىرى
لېنەكرېت، چى لىدەكەوېتەو ە و چۆن مرقۇف دەستخەرق دەكات؟ چۆن
دەبېت بە نەخۆشىيەكى درېژخايەن و مرقۇف بچووك دەكاتەو ە و
تەنانەت دەيكات بە گالتە جارېش. ئايا پېى تېدەچېت كەسېكى
خۆپەرستى وا، لاى خەلكى خۆشەويست و پېز لىگىراو بېت؟
بەلئى، با بېينە سەر چىرۆكەكەمان. بەلام ئەمە، وە نەبېت ھەر

چىرۆكىك بېت و پووى نەدابېت:

لە دەورانى فەرمانرەوايىي (سولتان مەحمود)دا، لە شارى
ئەستەنبولدا پياويك ھەبوو... ئەم پياوھ زۆر خۆپەرست و ئىزرەيى
بەر بوو و ھەر بىرى لاي خۆى بوو، لەم پووەوھ ناوى دەرکردووە.
كە وتراوھ «بەكر ئەفەندىي خۆپەرست»، كەسك نەبووھ نەيناسيت.
واتە تا مەزەندە دەرگيت خۆپەرست...

ھەر كاتيك باسى خۆ پەرستى كرابيت، خەلگى ئەويان
بىركەوتووتوھ و وتوويانە: "وھ بەكر ئەفەندىي خۆپەرستە" ...
ئەم ناو و ناوبانگەي پۆييوھ پۆييوھ تا گەيشتووتوھ سولتان
مەحمود. سولتان مەراق گرتوويەتى و داواي كردوھ ئەو پياوھ
بىيىنى كە ناوبانگى بە خۆپەرست پۆيشتوھ.

خەبەر دراوتە بەكر ئەفەندى كە سولتان دەچيتە لاي. بىگومان
ئەويش گەليك بەو ھەوالە دلخۆش بووھ و ئەوھەندەي پىيى كراوھ،
ئامادەكارىي كردوھ. سولتان تەشريفى ھيئاوھ... ھەم ھەلسوكەوتى
بەكر ئەفەندى و ھەميش ئامادەكارىيەكانى بە دل بووھ.
دانىشتنەكەيان خۆش بووھ و كاتى ھەلسان و پۆيشتنى سولتان نزيك
بووھتوھ. بەلام ئەو ھەر بىرى لاي ئەوھ بووھ كە بۆ ئەم پياوھيان
ناو ناوھ خۆپەرست، لە كاتيكدا ئەو ئەوھەندە پياويكى باشە... شا
ويستوويەتى تاقىي بكاتوھ، وھ ئەوھى باوھ، وتوويەتى:

- بەكر ئەفەندى! دەستەكانت خۆش بىت، بەراستى كەوتيتە بەر
دلم... ئىستا داواي چىم ليدەكەيت، بىكە... تەلار، پارە، ئەسپ،

ئۆتۈمبىل؟ ... چىت بوي، بۆتى دەكەم. بەلام بە مەرجىك: ئەوھى
دەتەويى دەتەدمى، وەلى دوو قاتى ئەوھ دەدەم بەو دراوسىيەھى
تەنىشت مالت.

بەكر ئەفەندى لەناو خۆشىيەكى تالدا كەوتوۋەتە بىرگەرنەوھ،
خۆى ھىناوھ و بردوۋھ، نەيتوانىوھ خۆى لە خوۋھ خۆپەرستىيەكەھى
لابدات. بەو ئومىدەھى دراوسىيەكەھى تووشى زىانى زىاتر بېيىت، قايل
بوۋھ بەوھى گۆبەندىك بۆ خۆى بنىتەوھ و وتوۋىتەھى:

- گەرەم! چاۋىكم دەرېنە ...!

بەم شىۋەھ، لە پىناۋى دەرھىنرانى ھەر دوو چاۋى دراوسىيەكەھىدا،
بە دەرھىنرانى چاۋىكى خۆى پازى بوۋھ. ئا بەم جۆرە خۆپەرستى،
بۆى ھەيە ئەو قىسمەتانەھى تا بن دەست دىن، لە دەست دەرېننىت.
چۈنكە خۆپەرستى ئاۋا درىژخايەن، لەگەل خۆيدا پەناى ئېرەھى و
بېشەرمى و پىق و قىن و بېرېزىش دەدات. بۆ ئەوھى نەكەۋىنە داۋى
ئەم خوۋھ بەدەوھ، وا پىۋىست دەكات لە پىۋى باۋەرەوھ ھەستە
جۈانەكانى وەك پېز و خۆشەۋىستى و براھەتى و قوربانىدان لە
ناخماندا بېۋىنن. ئەگەر نا، پەنا بە خودا، بەكر ئەفەندى نۆى لەناو
ئىۋەشدا ھەلدەكەۋىت...

ئاۋەلان سكالاکەر بوونايە...

نیشانە يەكى دېكەى خۆپەرستى ئاوايە: ھەندېك كەس كەسانى
بەرانبەر يان بە ناۋى ئاۋەل بانگ دەكەن. ئەمە ھەم سووكايە تىيە بە
بەرانبەرەكە، ھەمىش سووكايە تىيە بە ئاۋەلەكە.

ئەگەر بە مۇۋەتتىكى باش بوترىت ئاۋەل، ئەو تەوانە، تۆمە تبار
كردنە، سووكايە تىيە و بگرە بوختان پېكردنە. ھەر كامىكىيان بېت،
بە پېتى ئاكارى ئىسلامى بە قەدەغە كراۋ و حەرام دېتە ئەژمار.

● ھەندېك كەس بە ناۋى ئاۋەل
بانگ لە بەرانبەرەكەن يان دەكەن.
ئەمە ھەم نیشانەى بە سووك و كەم
زانىنى بەرانبەرەكەيە و ھەمىش
ماناى سووكايەتى بە ئاۋەلەكە لە خۇ
دەگىزىت...

خۇ ئەگەر واش نە بېت و ئەو كەسەى بە ئاۋەل بانگ كراۋە
بە راستى كەسىكى خراب بېت، ئەو دېسانەو كاريكى ئاسايى نىيە.
چونكە ئەم جارەيان سووكايەتى بە ئاۋەلەكە كىردوۋە. شوبھاندنى
ئاۋەلەك - كە بە گوشت و شېر و خوين و ئېسك و بازوۋى لە خزمەتى
مۇۋەتتىدايە - بە كەسىكى خراب و زيان بەخش كاريكى راست نىيە.

لەم سۆنگە یەو، کاتێک بە کەسیکی خراپ و زیان بەخش دەلێن: "کەر"، "گا" یان "مانگا"، ئەوا مافی ئەم ئاژەلانی مان خواردوو. ئەگەر ئاژەلێکی وا سکالامان لەسەر تۆمار بکات و بلێت: "خودایە! ئەم پیاوێ ناوی منی لە پیاویکی خراپ نا. لە کاتێکدا کە من بە گوێزەیی ئەو مەبەستەیی بۆی هاتبوو مە بوون، هەرچی بێم لێ چاوە پوان کرابێت کردوو مە. کەچی ئەو خەڵکەیی کە من گوشت و شیر و خوین و ئێسکی خۆم پێ بەخشین، ناوی منیان لە پیاو خراپان دەنا. سکالام لێیان هەیه."، هەقیبەتی، وا نییه؟

حاله پرپه‌نده‌گانی

ئه‌وانه‌ی باوم‌ری خو‌یان له‌ده‌ست داوه

پووداوێك كه به پامانمان دێنێت

ئه‌م پووداوه كه به‌كێك له‌و مامۆستاiane‌ی پێزی زۆری هه‌یه‌ له‌م
 بۆی باس كردم، زۆر هه‌ستی بزواندم. ئه‌م پووداوه هه‌ر به‌پاستی هه‌ی
 ئه‌وه‌یه هه‌موو كه‌سیك له‌ ئاستیدا بکه‌وێته پامان و هه‌ست بزوان.
 سه‌رباری ئه‌وه‌ی كه ئه‌مه تاكه پووداوێك نییه، به‌لكو به‌كێكه له‌و
 كه‌له پووداوه هاوچه‌شانه‌ی كه گه‌شتان پووبه‌پوویان بووینه‌ته‌وه یان
 گوێبیستیان بووین. ئه‌و مامۆستایه ده‌یگێرایه‌وه:

"دوینى كچه گەنجىك هاته ژووره كه م... نئوچاوانى دابووه يهك،
 ديار بوو له قهيران و ئازاردا بوو... باسى ئه وهى كرد كه به ئاواتى
 ئه وهيه به بينينى من بگات به دهره تانيك. ئه و خانمه ئه ندازيار بوو و
 ماوه يهك له ئه وروپا بووه، له وى ئيشى كردووه و ئيشيشى باش
 بووه. وتى:

- له ئه وروپا ههستم به بۆشايىي ئايين و ئيمان له ناخمدا كرد.
 چى بكه م دايك و باوكم ئه فينى ئيمان و ئيسلاميان له ناخمدا
 نه پواندبوو. من لاي خۆمه وه پهيمان دهدهم ئه و ئه فينه له ناخى
 جگه رگۆشه كاندا برۆيتم...

لیم پرسى كه بۆچى ئاوا ههست به خه م و ئازار دهكات. وتى:
 - له ئه وروپا قه شه يهك - كه پياويكى پووناكبير بوو- به
 فهزيلهت و تواناي ئيقناعى تووشى سه رسوپمانى كردم. زۆرى نه ما بوو
 له سه رده ستى بيم به ديان. زۆر به خيترايى باوه شم به قورئاندا
 كرده وه.

توخوا مامۆستا گيان! بۆ دايك و باوكانى پوون بكه نه وه و تكاش
 له حكومه تى خۆمان بكه ن، نه هيلان مندا لانمان بى دين و دوور له
 په رسته شه كان بن. له ئه وروپا بۆم پوون بووه وه، كه بۆشايى ئيمان چ
 كاره ساتيكة.

ئو مامۆستايه ي گويى له مه بوو بوو، خۆى پينه ده گيرا له وهى
 هاوار نه كات:

"ئەي ئەوانەي تەلقىنى دۇنياي باوەر دەدەن بە ئەفامى و
ساويلكەيى و بىباوەرى! ئەو بەدبەخت و بىچارە بوونە پۇژانەيەي ئەو
مەزاران كچ و نەوجەوانەمان و ون بىوون و لەدەست چوونەيان لە
مەرگە ساتەكانى پۇژمەلات و پۇژئاوا جگەرتان ناسووتىنيت؟"

بىگومان بەم جۆرە
پووداوانە دەروونە
باوەرپدارەكان دەتەزن و خەم
داياندەگریت. دەمەويت باسى
كەسانىكى تەرتان بۆ بكەم كە
لە لايەكى تەرەو دەست
وهردهدەن و بە دەورى ئەو
پۇلانەماندا دین كە خۇمان
بىباوەرمان كەردوون. ئەمۆ لە

سەرتاپاي جیهاندا پىڭخستنى جۆراوجۆر ھەن بۆ بلاوكردەوہى
مەسىحيەت. بەمانە دەوتریت پىڭخستەكانى «مژدەدەرى -
التبشير». ئەمانە لە ئەفرىقا تەنانەت سەردەكەنە ئەو
دارستانانەشەوہ كە تا ئىستا تەوريش نەچووەتە ناويانەوہ. لەم
نيوەندەدا دینە ولاتانى موسولمان نشينيشەوہ. يەككە لەو

مژدەدەرانەى بە مالاندا گەراوہ و خەریکی بلۆکردنەوہى نامیلکەى بانگەشەکارى بووہ و لەو میانەىدا گیراوہ، ئەو قسانەى کردوونى زۆر پەند بەخشن. بۆ ئێمە گەلێک بەسۆ و بەقەد ئەوہش پەپەند و نامۆزگارین...

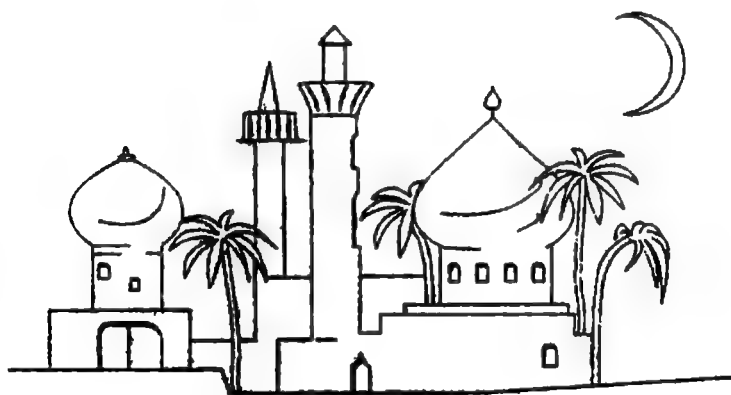
ئەم مژدەدەرە کە لە ھەولدا بووہ بۆ بلۆکردنەوہى مەسیحیەت، دەلێت:

- "مەبەستى من دوژمنایەتى کردنى ئیسلام نییە. دەمبىنى زۆرێک لە موسولمانان ھىچێک لە ئایینەکەیان نازانن و ھىچ فەرزێک بەجێ ناھێنن. بە موسولمان دەچن، بەلام ئەک ھەر فەرزەکانى ئیسلام بەجێ ناھێنن، بەلکو خۆیان لە حەرەمەکانیش بەدور ناگرن. بگرە ئەوہى دینەکەیان لێى قەدەغە کردوون، بەشانازییەوہ دەیکەن و چێژ لە گێرپانەوہى وەردەگرن. بەلکو ھەندێک جار دەپخەنە سەر کاغەزیش..."

بیرم کردەوہ، موسولمانان لە موسولمانیتى دور کەوتوونەتەوہ، ناشیانەوێت فێرى ببن و پێوہى بژین. وەم بە لەبەرى ئەوہى بە بى دینى و بى پەرستش بژین، بە ھەر ھىچ نەبێت ببن بە دیان. سا بەھێزى دیانییەوہ ھەندێک گەرموگۆپ ببنەوہ، چونکە من پێم وایە کەس بە بى باوہپى و بى پەرستش ناتوانێت ژيانێکى ئاسایى بگوزەرێنێت."

چەند ھەق بەو موزدەدەرە دەدەین و قسەکانیمان چەند پى
 راستە؟ بەراستی جى تىرامانە، وانىيە؟ ئەو ھەش راستىيەكە كە ئەو
 جۆرە موسولمانەى ئەو باسى دەكات لە ولاتەكەماندا بوونيان ھەيە.
 باشە لە بەرانبەر ئەم بارودۆخەدا، ئەو ئەركانەى دەكەونە سەر
 شانمان، چىن؟

گشت قوتابىيەكانم دواى بىستنى ئەم قسانە گفتيان دا ھەول
 بەدەن بەتەواوى خويان فيرى باوەر و پەرستشەكان بکەن و ئەو ھى
 لەسەريان پىويست بىت بکەن. وەك بلایى يەكکيان تيا نەمابوو

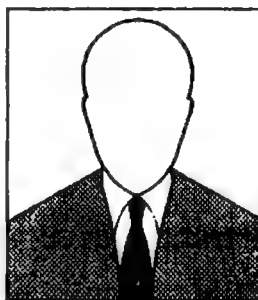

تەزوو بە گيانيدا نەھاتبىت. بەشىکیان لە قەشە و موبەشیرەكان
 قىنيان ھەلسابوو. بەلام بەشىكى تریان پىيان وا بوو كە ئەوان بۆ
 بلاوکردنەو ھى ئەو ئاينە چەوتەى خويان تا ئىترە دىن، ئەى بۆ ئىمە
 ھىچ ناکەين بۆ ئاينەكەى خۆمان؟

له كۆتايدا لەسەر ئەو هاپراپووين كە: باشتەين وەلام بۆ ئەو جۆرە پووداوانە، ئەو يە كە ئىمە بەتەواوى لە ئاينەكەمان بگەين و پابەندى بيبين. ئەگەر گشت موسولمانىك ئاوا زانا و دامەزراو بىت، بانگەشەى مژدەدەران بى ئەنجام دەبىت.

بەهاى مرۆف چەندە؟

بەپێى تۆنژىنەوهكانى كىمياگەرێك، نرخى مرۆفێك ۵-۴۰ هەزار دینارىك تێپەر ناكات. چونكە جەستەى ئىمە لەمانە پێكهاووه؛ بايى دروست كردنى ۷ سەلكە سابوون جەورى، بەقەد بزماریكى مامناوهندى ئاسن، رێژمەك لە شەكر كە فەنجانە قاومەك پەر دەكات، گەج بايى سواق دانى چەند مریشكىك، فسقۆر بايى

دروست كردنى دوو هەزار تەلە شقارتە، پۆتاسیۆمىش بايى دروست كردنى بارووت بۆ تىگرتنى گوللە تۆپىكى بچووك. ئەو مرۆفەى كە لە پرووى ماددىيەوه ئاوا بەهاى كەمە، بەلام خۆى بە هەموو دونیا نادات، پێويستە بىر بكا تەوه. هەر خاوەن ئاوەزێك، كە نەپەوێت نرخى راستىنەى خۆى لە ئەلەماسەوه بۆ خەلووز داگرێت، دەبىت لە ئامانجى نێررانى بۆ سەر دونیا ورد ببێتەوه. بەئێ، ئەو زاتەى دەیان هەزار هەستى ناسكى بە مرۆف داوه و ئەوى لە دەرۆمكەرى گەردوونەوه كردووه بە سولتانى سەرجهمى مەخلووقات، بى هیچ گومانىك داواكارى زۆر زیاترى لێى هەيه. لە گۆفارى (زەفەر)هوه

مرۆفە بێباوەرەكان ئەگەر باشتەين ئاين نەدۆزنەوه، پوو دەكەنە ئەوانەى كە كەمتر باشن. كەواتە سەرەكیترین ئەركى سەر شانمان

ئەو ھەيە بە باشترین شېۋە تەمسىلى ئەو باشترین و جوانترین ئاينە
بەكەين. ئەوسا دىانە كانىش لە پىرى ژيانى ئىمە ۋە ئەو كاملاىرىن و
بەرزىرىن ئاينە دەبينىن و پەنگە ئەمە بېيتە ھۆى پزگار بوونى
ئەوانىش.

مەمەدى فەيلەسوف، دواى مۆلەت ۋە رەگرتن، وتى:

- مامۇستا! با ھەر بە قسە نەبىت... با ئىستا خۇمان فېرى
بناغەى ئاينە كەمان بەكەين و ھەر لە ئىستا شەۋە بەكەينە پابەندى
کردنى. ئىستا لە قەشە و موبەشيران قەلس و زویر بووين و
بىرپارىكىشمان لەم بارەيە ۋە دا. با ھاوپىيان سبەى لە بېرى نەكەن.
- بېگومان، نابىت بىرپارە كەمان ھەر بە قسە بىت. خۇ ئىمە لە بەر
ئەۋەى موسولمانىن، لە مېژە بەۋە دادەنرىن كە پابەندى لە
ئاينە كەمان دەكەين. بەلام لە بەر ئەۋەى ئىستا بىرپارىكى تايبەتمان
دا، دەبىت لە ئىستا ۋە بەكەينە بەجى گەياندى.

مادام ئەو بىرپارە مان داۋە، سەرەتا دەبىت لە نويزەۋە دەست
پېبەكەين. چونكە نويز لە لايەكەۋە لە پاىەكانى ئىسلامە و لە لايەكى
تريشەۋە پۇژى پېنچ جارە، پەرسىشكى پۇژانەيە.

لەم بەينەدا، قوتابىيەك بە دەنگىك كە دەبىسترا و نەدەبىسترا،

وتى:

- لە ھەمووشيان زەھمەتتەرە.

وتم:

- دواتر دیننه سهر باسی ئه وهی زه حمه ته یان ئاسان...

تا وانهی داهاتوو، هه مووتان ئه وهی پیشتر ده رباره ی نوێژ
زانپوتانه به بیر خۆتانی بێننه وه و شه نوکه وی بکه ن، جیبه جیی
بکه ن، له کتێبه کاندایه خویننه وه، کێ له ماله وه ده یزانیته لێی
بپرسن، بچه مزگه وت و نوێژه کانتان به کۆمه له بکه ن... تا بتوانین
پوونی بکهینه وه بۆچی نوێژ ده کهین و سووده کانی چین...

هیشتا وانه که ته وانه بووبوو، له بهینی خۆیاندا که وتبوونه باسی
ئه وهی کێ، چۆن، له کوی، چی بکات؟ هه ندیکیشیان که وتبوونه
بریاردان له وهی پیکه وه بچه کام مزگه وته.

یه که م و سهره کیتین وه لایمی ئه م پرسیاره باوه و
 په رسته شه کانه. چونکه ئه وهی وا ده کات باوه پمان هه میشه
 ته ندروست بیت په رسته شه. هه ر په رسته شیک که بۆ خودای ده که بن
 خاوه ن کاریگه ریه کی وایه که باوه پمان ده پاریزیت و به میزی
 ده کات.

ئه گه ر بیین و به چاویکی ماده گه رانه وه بلین: "مرۆڤ ته نها له و
 جه سته یه پیکدیت که وا له به ر چاومان"، ئه وا خو مان ساکار نیشان
 داوه. ئه مه له کاتی که ده که مرۆڤ ئافه ریده یه کی ساکار و وه که هه ر
 گیانه به ریکی تر نییه. بالترین ئافه ریده ی خودایه. ئه و
 ماده گه رانه ی نکو لای له پۆج و مه عنه وییاتی مرۆڤ ده که ن و هه ر به
 ئاژه ل پیناسه ی ده که ن. هه ندیکیان ده لین: "مرۆڤ ئاژه لیکه
 پیده که نیت" یان ده لین: "ئاژه لیکه بیر ده کاته وه". وه که چۆن
 هه ندیکیان ده لین: "ئاژه لیکه ئامیر و که ره سته دروست ده کات"،
 که سی واشیان تیدا هه لکه وتوو که ده لیت: "ئاژه لیکه گویایه".

مانای وایه ئه گه ر نکو لای له بونیادی مه عنه ویی واته پۆجی
 بکریت، ئه وه ته نها به پوهه ماددییه که ی زۆر بی نرخ ده رده چیت.
 هه ر به پاستیش ئه گه ر بیین و مرۆڤ وه که مه و بزنی ته نها له پوهه
 ماددییه که یه وه هه لپسه نگین، ئه وا ئه وه نده ی ئه وانیش کپاری
 نابیت. ئه وه تا وه حشییه کانی ئه فریقا له کۆندا چه زیان له گوشتی
 مرۆڤ کردوو و له به رانه ریشدا هه چیان نه داوه. له م دوا دواییانه شدا

كهسى وا هه بووه كه جهستهى مرۆڤى وهك ماددهى خاوبۆ دروست
كردنى سابوون و پەين به كار هێناوه. هه موو ئه مانه نيشانهى ئه وهن
كه مرۆڤ پارەى مەپ و بزن و مانگا ناكات.

مرۆڤ كه به گۆشت و خوين و ئيسكى ئه وهنده بێنرخه، به لām به
پۆج و دلّ و ههسته په يوهسته كانيه وه زۆر به نرخه و گيانه وه ريكي
فره بهرز و بالايه. خودا ناردوويه بۆ سه زهوى تا نوينه رايه تى
خودى خۆى بكات. ئىّ خۆ هۆى به ديهينرانى مهخلوقه كانى تريس
هه مرۆڤه، چونكه هه موويان بۆ خزمه تى مرۆڤ به ديهينراون.

ئاده مزاد به هۆى ئه و ژيريهى خوداى گه وه پتّى داوه له باريدايه
بييته فه رمانپه وای گشت سروشت و سوود له هه موو گيانه وه رانى تر
وه ريگريّت. له م سۆنگه يه وه، به رپرسيارتييه كى گه وه و گرنگى
له سه رشانه. ئه مه ئه رك و به رپرسيارتييه كه كه به رزى ژيرى
خستويه تيه سه رشانى. مرۆڤ تاكه گيانله به ريكه كه به هۆى
ههسته كانيه وه خودا ده ناسيّت و ليّى تيده گات و باوه پى
پتده هينيت. له م پوه وه له گيانله به ره كانى تر جيا ده بيته وه. ئه و
په رستشانهى كه بوونه وه رانى تر هه ريه كه و به حالى به ديهينرانى
خۆى ئه نجامى ده دات، ئه م هه موويان بۆ خودا ده كات و وته بيژى
به ندايه تيه به ناوى هه موويانه وه... مرۆڤ گيانله وه ريكه كه فيرده بيت
و تيده گات و قسه ده كات، په رستشى ئه و گيانله وه رانهى كه ئه م
تايبه تمه نديانه يان نيه بۆ كردگار نمايش ده كات. خۆ ئه گه ره

به رانبر پرستشی ئه و زینده وهره بیه ستانه پرستشی مروڤ به
 هست و زانسته وه نه بویه ناهاوسه نگییه که دهاته ئاراهه. واته
 نه گه بهرد و بالنده و دره خته کان به زمانی حالی خویان
 پرستشیان بگردایه، که چی مروڤ و پرای ئه و هه موو به رزی و
 به خشایشه ی پئی دراهه به مه هه لئه سایه ده بوو به شتی که نه قل و
 مه ننیق پئیان رافه نه کریت.

سهیر بکه ن بزانه مندالکی پینچ شهش سالهش، چون ده توانیت
 ئه م راستیه قووله شوڤه بکات:

(سهلیم) ی بچکوله له باوکی ده پرسیت:

- باوکه! ئایا خودا ئیمه ی به دیهیناوه؟

- به ئی، کوپه که م!

- ئه ی کار و به رخوله کان؟...

- نه وانیش خودا به دیهیناون.

- بهرده کانیش هه ر خودا به دیهیناون؟

- به ئی پۆله! بهرده کانیش هه ر خودا به دیهیناون.

سهلیمی بچکوله دوا ی ئه وه ی بۆ ماوه یه که وه ستا و بیرى کرده وه،

دیسان که وته وه پرسیار کردن:

- باشه بابا به گیان! ئایا بهرد ئه وه ده زانیت که خودا به دیهیناوه؟

- نا نازانیت، چونکه ئه قلی نییه.

- باشه، ئه ی به رخوله کان ده زانن؟

- ئەو ھەندەي مەن بېزانم، ئەوانىش نازانن، كۆپەكەم!

- بەلام خۇ ئېمە دەزانن خودا بەدېھتئاوين، وانېيە؟

- وايە، كۆپى خۆم! دەزانن خودا ئېمە بەدېھتئاو.

سەلىم كە ئەم ۋەلامەي لە باوكى ۋەرگرت، بەجۆشەۋە تفى قوت

دا ۋ بەخەندەۋە لە باوكى پرسى:

- دە ۋا بلى باوكە! كەۋاتە لەم دونىايەدا ئېمە تاكە گيانەۋەرىن

كە بزانن خودا ئېمە ۋ گيانەۋەرەكانى تىرىشى بەدېھتئاو. ھەر

بۆيەش لە دار ۋ بەرد ۋ بەرخ ۋ ھەموو شتېك پايدەدارترین.

باوكەش دەستخۆشىي لىكرد بۇ ئەم بۆچۈنەي ۋ ئاۋاي وت:

- بەلى كۆپى خۆم! مەرۇف پايدەدارترین گيانەۋەرە خودا

بەدېھتئايت، بەلام ۋەك ھەر پايدەداريەك، ئەمەش ھەندېك ئەرك ۋ

بەرپرسىيارىتى دەخاتە سەرشانى كەسەكان. پىۋىستە مەرۇف

پارېزگارى لە ۋ بالاييەي خۇي بكات.

- بەلى، ئازىزەكانم! ئەم بىر كۈندەۋانە، كە لە تەمەنى سەلىمى

بچكۆلە چاۋەپى ئاكىت بەپاستى جىي دەستخۆشىيە. كى ئاليت

ئىستا ھەز ناكات لەگەل باوكى بچىت بۇ مزگەوت؟

ئۆش زۆر شاھىدى ئۇ مۇندالانە بوونە كە ھەر لە مۇندالىيە ۋە ئاۋا
شەيداي نوپۇز... ئۇ مۇندالانە تان بېنىۋە كە لە گەل باۋانىدا بۇ نوپۇز
لە خەۋەلدەستىن ۋە لە گەل گەۋرە كانىدا دەچىن بۇ مۇزگەۋت... نوپۇز

● لە ھىندىستاندا مانگاكان
بە جاۋى پىرۇز لىيان
دەروانىت. ھەر بۆيە نەگەر
مانگاگەك لەسەر شەقام
بىكەۋىت كەس ناتوانىت
ھەلىبىسىنىت.

كە تەننەت زارۋىيانىش ھۆگرىن ۋە كەيفىيان پىيى دىت ماناي وايە
پىۋىستىيەكى بىنەپەتىي بەدىھاتنمانە. دل ۋ پۇحمان ھەر لە
مۇندالىيە ۋە چىز لە ۋ خۇراكە ۋەردەگىرن. چۈنكە خۇداي گەۋرە ئاۋا
ئىمەي بەدىھىتاۋە. مەجبۇرى باۋەپ ھىتان ۋە بەجى گەياندىنى
پىۋىستىيەكانى باۋەپكەمانىن. لە جىھاندا كەسىك نىيە بىباۋەپ يان
پەرسىشەنە كەرىت، تەننەت ئەۋانەش كە بانگەشەي ئۇرە دەكەن
باۋەپيان بە ھىچ نىيە، باۋەپيان بە شىك ھەر ھەيە. مۇۋ بۆي ھەيە
لە باۋەپى راست بەدوۋر بىت، بەلام ئۇسا دەگلىتە سەر باۋەپىكى

ناپاست. بۇ نمونە: بېروان ئىستاش لە ھىندىستان كەسانىك ھەن مانگا بە پېرۇز دەزانن و باوھې پىدەھىتن. ئەگەر مانگايەك لەسەر جەنجالترىن شەقامدا لىتى بىكەوېت كەس زاتى ئۇو ناكات ھەلىبىسىنىت. ئۇوھى مانگايەك ناپەھەت بىكات سىزى قورس وەردەگىت.

دىسانەوھ لە پۇژگارى ئەمۇماندا كەسانىك بەدى دەكرىن كە: شەيتان، ئاگر، خۇر يان كەسىك دەپەرستىن، ھەرچەندە ژمارەيان ئۇوھەندەيش زۇر نىيە.

كەواتە وەك چۇن مۇۋ لە حالىكدا نانى دەست نەكەوېت بۇ ئۇوھى نەمىت دەست بۇ خواردىنى كەلاكىش دەبات، بە ھەمان شىوھ ئۇوانەى كە باوھې پاستىنە نادۇزىنەوھ باوھې بە شتى قۇشمەى وا دەھىتن كە ئەقل ناپىرېت. ئۇوھش ھەيە دۇنيا بچوك بووھتەوھ. واتە خەلكى بەھۇى ھۇكارەكانى راگەياندىن و ئاسانكارىيەكانى گواستىنەوھ ھەر لە شوىنى خۇيانەوھ ھەموو زانىارىيەكيان بەدەست دەگات. لەم كلاًوپۇزىنەوھىوھ ئۇوھى بەجىددى بەشوىن بىروباوھې پاستى - واتە ئىسلام - ھوھ بىت دەيدۇزىتەوھ. ھەر بەپاستىش ئۇوھتا پۇژانە ھەوالى موسولمان بوونى چەندىن كەسمان لە گىشت لايەكى دۇنياوھ پىدەگات.

پاره و دلخوښی

له گشتیکدا چاوم به په کټک کهوت بانگه شوی نه و هی ده کرد
باوه پی به هیچی نییه.

لښم پرسى:

- ئه رى تو هر به راست بښاوه ریت؟ باوه پت به هیچ شتیک نییه؟
کابرا وتی:

- ئه رى، من باوه پم به هیچ شتیک نییه، به هیچ شتیک... واز له
مه سه له ی باوه پ بښه. له م دونیا په دا گرنګ نه و هیه پاره ت ه بښت.
پاره ت ه بښت، ماشښت به سر کټواندا سر ده که وښت، نه تبښت له
پښی ته ختایښدا ناتوانی برښت. پاره ده سه لاتی به سر ه موو
شتیکدا ده شکښت من پښوښتم به پاره یه، پاره نه ک باوه پ!

نه و داماره خو ی پښ بښاوه پ بوو، وښ باوه پی به پاره ه بوو
زږښی باوه پ پښوو، وښ بللی ببوو به به نده ی پاره.

نه مه له کاتیکدا که به رده وام ه زاران نمونه ده بښن و ده بښن
له سر نه و هی که پاره ناتوانیت مړوښ دلخوښ بکات. نه م و ته په چند
جوان نه و بابه ته پرون ده کاته وه: "پاره ده توانیت توښکلی زږ شت
بدات، به لام ناتوانیت کاکله که ی بدات. یق نمونه: ده توانیت خوراک
بدات، به لام ناتوانیت مه یل (نښتیا) بدات. ده توانیت داووده رمان

بدات، به لام ناتوانیت شیفا بدات. ده توانیت ناسیاوت پیبدات، به لام
ناتوانیت دؤستت بداتی. ده توانیت کاتی خۆشت پیبدات، به لام
ناتوانیت دلخۆشیت بداتی."

نایا هەر پاره وایه؟ سەرچاوه کانی تری هیژ و هۆکاره کانی دیکه ی

که یف و سه فاش،

به هه مان شیوه

ناتوان

دلخۆشیییه کی

پاست و نه برپاوه

به مروڤ بیه خشن.

هه ر بۆیه زۆریک

له و ناودارانیه ی که له هه موو ناز و نیعمه ت و خۆشییه کدان نوقمی خه م
و خه فه تن. موشته ری هه میشه ییی پزیشکه کانی پۆج و نه خۆشییه
ده مارییه کان له م جۆره که سانه ن. ته نانه ت له دوا ی زۆریک له و که سه
به ناویانگ و زهنگینه نه نامه ی وا به جی ده مینیت که نه وه ی تیدا پوون
ده که نه وه به ده ست ژیا نی هه بوونی و په فاهیییه ت نالاندوویانه و چی
تر خه زیان به ژیا ن نه ماوه ... چونکه نه و ژیا نه یان که خه لکی له
دوره وه ئیره ییی پی ده به ن و خۆزگی پی ده خوازن لای نه وان هی
ته حه معمول کردن نییه، هه ر بۆیه ش په نا ده به نه به ر خۆکوژی.

سەرەكيترين خۇراكى پۇحمان

كەواتە ھەر ئۈۋە بەس نىيە ھەلبىسىن بە خۇراك پىددان وگەۋرە
كردنى لايەنى ماددىمان - كە جەستەمانە - ، بەلكو پىۋىستە لايەنى
مەنەۋىشمان - كە پۇحمانە - بەخىو وگۇش بگەين. ئەگەر
سەرەكيترين خۇراكى جەستەمان نان و ئاۋ بىت، ئۈۋە سەرەكيترين
خۇراكى پۇحمان سەرەتا باۋەر و پاشانىش پەرستش و بەندايەتتە.
ۋەك چۇن ئەگەر جەستە خۇراكى پىۋىستى پىنەدرىت سىس و
كورتەبنە دەرەچىت، پۇحى بىخۇراكىش بىھىز و لاۋاز دەرەچىت.
ئەۋ مۇۋەقەى كە پۇۋى سى ۋەم خۋاردن شۇپ دىكاتەۋە گەدەى،
ئايا ئەۋە پاستە ھىچ بىرىك لە خۇراكى پۇحى نەكاتەۋە؟ ئى
پىۋىستى پۇۋانەى پۇچ و دلىشمان پىنج فەرزە نوۋزە. ئەۋ كەسەى
بەھۇى نوۋزەۋە دەرەچىتە دىدارى خودا پۇحى بە ئاسۋودەى دىگات.
ناخى لىۋان لىۋ دەرەچىت لە خۇشى. بەھۇى ئەۋ مۇۋالە بەرزەى لە
بەندايەتى و پشت بەستىن بەۋ كىرگارى تۋانا و زانىنى بىكۇتايە
دەستى دەرەچىت، لە ھەموۋ كىشە و چەرمە سەرىيەك دەرەچىتى
دەرەچىت. لە زىاندا پەر دىخۇش و سەرەكەۋتۈۋ دەرەچىت. بەم جۇرە نوۋز
بۇ موسۋلمانى باۋەر تۇكە ئەۋ پەنجەرە نورانىيەى كە پۇچ
ھەناسەى لىۋە ۋەدەرەگىت.

پئویسته هر له ته‌مه‌نی مندالییه‌وه ده‌ست بد‌ریته‌وه خۆراکه سه‌ره‌کییه‌ی پۆح و پا‌به‌ندی لێ‌کردنی، چونکه‌ ئه‌مه‌ ده‌بیته‌ هۆی لێ‌پرا‌هاتنی... ناب‌یت وه‌ک ئه‌وه‌که‌ سانه‌ بو‌تریت که‌ به‌ هه‌له‌ بیر‌ده‌که‌ نه‌وه

وده‌لێن: "با‌خانه‌‌نشین بم،
ئه‌وسا ده‌ست به‌
په‌رسته‌شکان ده‌که‌م..."

(ئه‌سلی) دا‌وای مۆله‌تی
کرد و وتی:

- مامۆستا! پئویسته له

ته‌مه‌نی چه‌ند سالییه‌وه
ده‌ست به‌ نوێژ بک‌ریت؟

- بۆ نوێژ و ئه‌رکه
ئاینییه‌کانی ترمه‌رج
که‌‌یشتنه‌ ته‌مه‌نی

● نه‌وه‌ی که‌ هه‌موو جو‌ره‌ سه‌رجاو‌ه‌کانی
هێژ و هۆکار‌ه‌کانی خۆشی نا‌توانن دل‌خۆشیی
پاسته‌قینه‌ و نه‌په‌راوه‌ به‌ مرقۆف ببه‌خشن،
له‌وه‌دا دیاره‌ که‌ ژماره‌ی تووش‌بو‌وانی
نه‌خۆشییه‌کانی دهمار و پۆح پۆژ به‌ پۆژ له‌
به‌رزبو‌ونه‌وه‌دا‌یه‌.

پێگه‌‌یشتنه‌. واته‌ پئویسته له‌ ته‌مه‌نی مندالی ده‌رچو‌وب‌یت و پ‌یت
ناب‌یته‌ تافی که‌نجی. بێگومان ئه‌مه‌ش له‌ هه‌موو که‌سێکدا له‌ هه‌مان
ته‌مه‌ندا نییه‌. زانا‌یان ئاماژه‌یان به‌وه‌ داوه‌ که‌ له‌ پ‌ه‌وی ئاینییه‌وه
به‌رپرسیاریتی له‌ که‌چاندا له‌ ته‌مه‌نی (۹-۱۵) سالان و له‌ کو‌رانی‌شدا له‌
ته‌مه‌نی (۱۲-۱۵) سالییه‌وه‌ ده‌ست پ‌ێده‌کات.

بەم ۋەلامە پۆل گزىشى تىكەت. ژمارەى ئەوانەى دەيانويست
 قسە بکەن زىيادى کرد. ھەندىکىش کە ورتنە فسکە فسک. بەتاييەت
 محەمەدى فەيلەسووف کە کەمىکىش توورە بووبوو:
 - مامۇستا! بۆچى ۋا دانراۋە کچان زووتر دەگەنە تەمەنى
 پىگەيشتن؟

ھەرچى کچەکانىشە ۋەزەكەيان بەدل بوو و بزەيان دەکرد،
 دياربوو ئەمەيان بە نىشانەى بالايى دادەنا.
 وتم:

- چونکە کچان زووتر گەرە دەبن و پىدەگەن. کوپان کەمىک
 دىرتر پىدەگەن.

دلخۆشى کچەکان ئەۋەندەى تر زىيادى کرد و بە جۆرىک لە
 کوپەکانيان دەپوانى ۋەك ئەۋەى بلّين: "ئحم!"، بەلام لە درىزەى
 قسەکانمدا کوپە قوتاييەکانىش خۆشپىەكى ھاوشىۋەيان چەشت.
 وتم:

- ئەۋە ھەقىقەتیکە کە کچان زووتر پىدەگەن، بەلام ئەۋەش
 ھەقىقەتیکى ترە کە ئەۋ پىگەيشتنانەى زووتر دەستپىدەگەن،
 زووترىش بە کۆتا دىن. کوپان کەمىک درەنگتر دەگەنە تەمەنى
 پىگەيشتن، ۋەلى پىگەيشتنەکەيان درەنگتر لە ھى کچان کۆتايى
 پىدەت. کردگارمان ۋەك چۆن لە ھەموو بواریکدا ھاوسەنگى
 راگرتوۋە، لەمەشدا ھەر ۋای کردوۋە.

لەم نۆۋەتتە دا چاودىرى پۇل قەلەم و كاغەزى بەدەستەۋە بوو و
كەتتەۋە ھىسابات. لىم پرسى: "ئەۋە خەرىكى چىيىت؟". بە كەمىك
سەلەمىنەۋە باسى لە ھىساباتە كەي كىرد:

- مامۇستا! يەككە لە تەمەنى ۷۵ سالى بىرىت، ماناى وايە تىكرا
۶۰ سال پەرىستىشى لەسەر بوۋە، بەۋ پىيەش ۱۰۹۵۰۰ نۆيىزى لەسەر
بوۋە. ئەمە ژمارەيەكى گەلەك گەۋرەيە. مەۋۇ چۈن ئەۋەمەۋو
نۆيىزەي پىدە كىرىت؟

سەرىنجى قوتابىيەكان زۆر زىادى كىردىۋو. وىم:
- با كاكەي چاودىر ھىساباتىكى تىرىشمان بۇ بىكات. ئەۋسا مەنىش
بۆتەنى پەۋن دەكەمەۋە كە چۈن دەتەۋىرىت زۆر بەئاسانى ئەۋەمەۋو
نۆيىزە بىكىرىت.

ئەۋ ھىساباتەي دەمەۋىست بىكات ئەۋە بوو: يەككە ۷۵ سال بىزى
تىكرا چەند نان دەخوات و چەندىش ئاۋ دەخواتەۋە.
كە وانەكە تەۋاۋ بوو، گەشت قوتابىيەكان لەگەل چاودىردا
بەجۆشەۋە كەتتەۋە سەرى ھىساب كىردن.

ھىساب و كىتابى تەمەنىكى ۷۵ سالى

چاودىرى پۇل بە ھىساباتىكى ۋەدەۋە بۇ وانەي دامەتو ھاتتەۋو.
شارەزايانى ئامار بە شىۋەيەكى ۋەدە نەجامى ئەۋ ھىساباتەي ئىمە
بەدۋايەۋە بوۋىن، دەرىھىتابوۋو. بەپىي ئەۋ ھىساباتە: كەسەك كە ۷۵

سال دەرځى، تېڭرا ۵۰ تەن خۆراك دەرځات، ۴۰ تەن ئاۋ دەرځاتەۋە، ۱۲۰ ھەزار كىلۇمەتر پى دەرپىت و ۹۰ مىليۇن وشە دەرئاخفېت.

۱۸ سال بەپىۋە دەۋەستىت، ۲۵ ھەزار (ئەسپە توانا) وزە بەكاردەبات و ۳۰۰ تەن قورسايى ھەلدەگىت. ۱۰۵ پۇز لە ئاۋدا دەمىنېتەۋە. ۲۰ تەن ئارەقە، ۵۰ تەن لىك، ۷۰ تەن مىزو و ۸۰ تەن پىسايى دەر دەرەدات.

كەسىك كە ۷۵ سال ژيان بەسەر دەرەبات، ۲۶ سالى ئەۋ ماۋەيە بە خەۋ دەرەباتە سەر.

ئەم ژمارانە، ھەندىكىيان بە لىپرامان و ھەندىكىشيان بە خەندە پىشۋازىي لىدەكرا، چونكە سەرەتا ئەۋەندە بەگەرە دادەنران، ۋەك ئەۋەي جىي باۋەر نەبن. بۇ نمونە: خواردنى ۵۰ تەن خۆراك لەلايەن كەسىك كە ۷۵ سال بژى، چىي دەگەياند؟ ئەي ئەۋ ھەموو لىك دەرەدانە؟ بەپاستى جىي تىپرامان بوو...

- ئىستا بىرىك بگەرە: ئەگەر مەن ۷۵ سال بژىم، پىۋىستم بە چەندىن تەن خواردن و خواردنەۋە ھەيە. ئەمە گەلىك زۆرە. ئايا دەلىتت: چۆن ئەم ھەموو ئاۋ و خواردنەم پىدەخورىت؟ ئايا ئەمەت پىگەلىك زەحمەت دەرپىت و بەۋ ھۆيەشەۋە دەست لە خواردن و خواردنەۋە بەر دەرەدەيت؟

- نەۋەللا مامۇستا! دەستيان لىبەرنا دەم.

- بۇ؟

- چونکه بهردهوام برسی و تینوو دهیم، کهواته بهردهوام پیویستم به خواردن و خواردنهوه ههیه. ئەگەر نهخۆم و نهخۆمهوه، ناژییم...

- زۆر باشه، با بگهڕینهوه سه‌ر باس و خواسه‌که‌ی وانه‌ی پابردومان. ئایا ده‌توانین ب‌لێن ۱۰۹ هه‌زار و ۵۰۰ نوێژ گه‌لێک زۆره و له‌ توانادا نییه؟

- نه‌خێر، ناتوانین.

- ک‌ی هاو‌پای چاودێره، با ده‌ستی به‌رز بکاته‌وه.

● ک‌سێک ۷۵ سالێ بژی،
 ۵۰ ته‌ن خۆراک ده‌خوات و ۴۰
 ته‌نیش ئاو ده‌خواته‌وه. به
 تێکرا ۱۳۰ هه‌زار کیلومه‌تر پ‌ی
 ده‌ب‌پ‌ی، ۹۰ ملیۆن وشه
 ده‌ئاخ‌فی. ۱۸ سالێ به‌پ‌یوه
 ده‌وه‌ستتیت و ۲۵ هه‌زار
 نه‌سه‌ توانا وزه‌ به‌کار ده‌بات.
 ۳۰۰ ته‌نیش قورسه‌یای
 هه‌ل‌ده‌گریت.

گشت پۆلەكە لەسەر ھەمان دید یەکیان گرتبوو.

- بۆچی ناچارین ئەو ژمارە زۆرە نوێژە بکەین؟

ئیتەر وەلامەکان یەك بە دواى یەكدا دەھاتن:

- چونكە نوێژ خۆراكى پۆحمانە. ئەویش پێویستى بە خۆراك

پێدانە.

- خۆ ئەو ھەموو نوێژە لە یەك كاتدا، لە یەك پۆژ و لە یەك سالددا

ئەنجام نادرێن... پۆژى پێنج جارە، واتە پەیتا پەیتایە، بۆیە

بە ئاسانى ئەنجام دەدرێن.

بەلام سەرنج پاكیشتەرین وەلام، ھەمدیس محەمەدى فەیلەسووف

دایەو:

- مامۆستا! خۆی لە خۆیدا تیگەیشتن لەمە فرە ئاسانە. بە

شیوەیەكى كورت و پوخت دەتوانین ئاوا بیربەكەینەو:

كى گەرەنتى ئەوێ ھەبە ٧٥ سال بژی؟ ئەو چاودێرەكەمانە

حیساباتی ٧٥ سال دەكات. بە چى دەزانیت ئەو ھەندە سالە دەژی؟

ناكات دانوستانىكى ژێر بە ژێرى لەگەڵ فریشتەى گيانكێشان كردبیت؟

بەو پێیەى كەس لەم دونیایەدا نازانیت چەندە دەژی، مەووف وەك

چۆن بە خواردن و خواردنەو ھەستەى بەخێو دەكات، پێویستە

پۆحیشى بە پەرستش تێر بكات. بۆ بە جۆرىك حیسابات دەكات وەك

ئەوێ ٧٥ سال دەژی و لە ئێستاو بە بیركردنەو لەوێ ئەو

ھەموو پەرستشەى لەسەرە خۆى تێكەدات؟ لەبى ئەو، بىر لەو

بىكاته وەكە پەنگە سالى داھاتوو، پىنچ سالى تر، دەى تر، يان
تەنانەت سەبى بمرىت و بىر لە خۆئامادەكردن بىكاته وە بۆ پۆژى
دوايى چاكتىر نىيە؟

ئەى ئەو نىيە پىغەمبەرىشمان (درودى خوداي لىيىت)
دەفەرموىت: "بە چەشنىك كار بۆ دونيا بىكەن وەك ئەوەى قەت
نامىن، بۆ دواپۆژىش وا كار بىكەن وەك ئەوەى سەبى دەمرن"

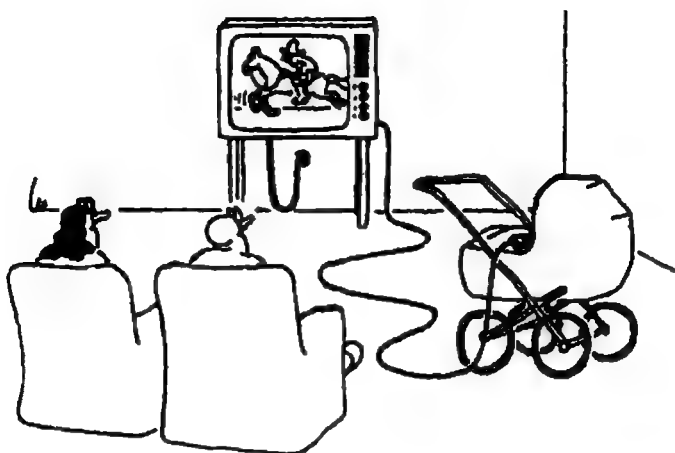
- ئافەرىن، مەمد! باشمان پىكاوۋەكە بە فەيلەسوف
ھەلمانبىزاردوويت. بىگومان ئىمە وەك مۆف ھىچ گەرەنتىيەكمان لە
بەرانبەر مردندا نىيە. ئەگەر ئوتتويەك، بەفرگىك، ئامىرى جىشورىك
لەگەل زىيانى ئىمە بەراورد بىكرىت، دەكرىت پىتر بە گەرەنتىدار
دابىرىت، چونكە ئەوان ئەگەر بۆ ماوۋەكى كەمىش بىت
«گەرەنتىنامە» يان ھەيە. ھەرچى ئىمەين، بۆ پۆژىك چىيە،
گەرەنتىمان نىيە. كەوابوو ھىسابات كىردنى نويزەكانى ئەوۋەندە
سالە، پاست نىيە! خۆ ئەگەر پاستىش بىت ئەوۋە لەبەر ئەوۋە بە
قىست دەكرىت و، لەبەر ئەوۋەش كە خۆراكى پۆحمانە بە چەشنىك كە
بە ھىچ جۆرىك ناكىرت دەستى لى بەرىدىت، گەلىك سوودى بۆمان
ھەيە.

بۇ لە نوپۇز وەپس نابىن؟

كەسنىڭ ئەقلى لە مېشكىدا بېت لە كارىكى خۇش و بەسود وەپس دەبېت؟ ئەگەر كارەكە قازانچ و خۇشى تېدا بېت و لەگەل ئەو شىدا كارىك بېت كە پېويستىمان پىي بېت، ئەو ھەر چەندە دووبارە بېتتە وە زوو زوو دابېت مۇڧ ھەست بە بېزىرى ناكات لىي.

- وەك كەمىك لە مەو بەرىش ئامازەي پىدرا، ئايا كەس ھەيە لە سى ژەم نان خواردن وەپس بېت و بە و ھۆيە شەو وەزى لىي بېتت؟
- كەس ھەيە لە تەماشاكردنى ھەموو ئىوارانى تەلە فزىون وەپس بېت؟

كەواتە مۇڧ لە شىتىك كە زەوقى لىي بېت و خۇشى لىي بېتت
يان پېويستى پىي بېت نە بېزار دەبېت نە وەپس.
بۆيە بۇ ئەو ھى چىژ لە نوپۇز وەرىگىرىن و لىي بېزار نەبىن، بەر لە ھەر شىتىك دەبېت لە ماناكەي بگەين: نوپۇز، پەرسىشىكە كە خوداى گەرە داواى لىكردووين و مانايەكى زۆر فراوان و قوولى ھەيە.

● مړوف چيژ له شتيك وهر بگريټ، ليى بېزار نابيت...

۱- نويز پرستشنيكه له پيپوه پوچمان هه ناسه ودرده گريټ و دلمان
له پووى مهنه ويپه وه به هيژ دهيټ و هه سته كانمان به رز دهن.
له بهر نه وهى خوراكي سهره كيى پوچمانه، بو ته ندروستى ژيانى
مه غنه وي مان پيوستمان پيپه تى.

۲- نويز به هوى نه وهى پوژى پينچ جار مړوف دهباته حزوورى خوداى
كه وړه، خاوه ن كاريگه ريبه كي به هيژه له به دور گرتنى مړوف له گونا
و خراپه كاريپه كان. كه سيك به پاستى باوه پى به وه هه يټ كه به هوى
نويزه وه ده چيته حزوورى خودا چو ن كاري خراپ ده كات؟ پوژى ه
جار له حزوورى خودادا ده ست له سهر ده ست دابنيټ، له ولاشه وه به

خه یال ته ختییه وه نه وهی نه و قه دهغه ی کردوه نه نجامی بدهیت،
دهبی؟! نه مه جتی قبول نییه.

یه کیك نوێز بکات و له و لاشه وه نه و کاره به دانای خودا قه دهغه ی
کردوون بکات، مانای وایه نوێزه که ی له مانا هه قیقییه که ی دووره .
چونکه زاتی خودا له قورتانی پیروژدا ده فهرمویت: ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى
عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ﴾ العنکبوت: ٤٥، واته: « نوێز ئاده مزاد له کاری
خراب و ناپه سهند نه گریته وه.»

نه مه نه وه ده گه یه نیت که نوێز کۆسپیکه، تاک و کۆمه ل له هه موو
خرابه کاری و پیس و چه په لیه که ده پارێزیت.

٣- نوێز په رستشیکه باوه پ ده پارێزیت و به هیزی ده کات. نووری
نیمانی نیو دلانمان به نوێز پارێزاو ده بیت و بگره پرشن گدارتریش
ده بیت. نوێز له دوا ی باوه پ گرن گترین قه رزی به ندایه تییه که مروڤ
به ره و به هه شت ده په رینیتیه وه. وه ک بلایی نوێز ده خیلای خیره .
به رماله کان قاسه ی په رستشن، پۆژانه پینج جار به هوی قازانجی
مه عنه و ییه وه پ پراره تر ده بن.

٤- نوێز له په رستشه کانی تر به نرختره، چونکه له نوێژدا خود و
بوخته ی گشت په رستشه کانی تر هیه.

له نوێژدا نه و سوورته و دوعایانه ده خوینرین که گزارشت له
باوه پمان ده که ن. نه و گزارشتانه له نوێژدا به کار دینین که به
جوانترین شیوه یاد و شوکرانه ی خودا ده که ن و له بهری ده پارینه وه.

يادکردنه وهی پیغه مبه‌ر (دروودی خودای لیبیت) به جوانترین شیوه و
دوعا کردن بۆ سهرجه‌م موسولمانان، ههمدیس له‌ناو نویژدایه.

له نویژدا خواردن و خواردنه‌وه نییه به‌مه‌ش وه‌ک ئه‌وه‌یه له کاتی
نویژدا به پلۆوو بیین.

نویژ زه‌کاتی جه‌سته و ژیانمانه. جوانترین شوکرانه‌ی ئه‌و
خودایه‌یه که تهن‌دروستی و ته‌مه‌نی بۆ ژیان پیداوین.

● نویژ خاوه‌ن قوولیه‌کی

وایه که گشت شیوازمکانی
پهرستشی گیانه‌وهرمکانی تری
له‌خۆگرتووه. به‌شیکێ
زینده‌وهران به‌ پیوه (قیام)،
به‌شیکێ تریان به‌ جه‌مانه‌وه
(رکووع) و به‌شیکێ تریشیان به
خۆدان‌ه زه‌ویدا (سجود)
پهرستشی خودای گه‌وره‌ ده‌کهن.
مرووفیش له‌ نویژی خۆیدا
سهرجه‌م ئه‌م شیوازان‌ه‌ی
پهرستش لیک‌ده‌دات.

له نویژدا پوو له‌ که‌عبه‌ ده‌که‌ین.

مانای وایه پوو ده‌که‌ینه هه‌واری پهرستشی جه‌ج.

به‌م جۆره نویژ ئه‌و پهرستشه‌ گشتگیر و قوول و بنکه‌ فراوان‌یه
که نمونه‌یه‌کی بچووکێ له‌ سهرجه‌م پهرستشه‌کان له‌ خۆدا
گردد کردووه‌ته‌وه.

۵- نویژ خاوهن قوولییەکی وایه که گشت شیوازه کانی په‌رستشی گیانه‌وه‌ره‌کانی تری له‌خۆدا کۆکردوو‌ه‌ته‌وه. بۆ نمۆونه: یادی خودا لای دره‌خت و پوهه‌ک و ئاژه‌له دوو پییه‌کان به‌پێی تایبه‌تمه‌ندی خۆیان به‌پێوه‌یه. چوار پییه‌کان به‌خۆ چه‌مانده‌وه، خشۆکه‌کان و هه‌ندێک له‌ پوهه‌که‌کانیش به‌پاکشای یادی خودا ده‌که‌ن. ئه‌وه‌تا به‌پێی گوزارشتی قورئانیش: ﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾ (الإسراء: ۴۴)، واته «هه‌ر چه‌وت ئاسمانه‌کان و زه‌وی و هه‌ر که‌سیان تێدا‌یه‌و هه‌ر چی شت هه‌یه هه‌موو ته‌سبیحاتی خودا ئه‌که‌ن.»

مرۆڤ هه‌لده‌ستی به‌کۆکردنه‌وه‌ی شیوازه تایبه‌تییه‌کانی په‌رستشی گشت بوونه‌وه‌رانی تر له‌ نویژدا. ئه‌وه‌تا له‌ نویژدا (قیام - به‌ پێوه‌ وه‌ستان)، (رکوع - چه‌مینه‌وه) و (سوژده - سه‌ر نانه سه‌ر زه‌وی) هه‌یه. ئه‌مه‌ له‌ کاتی‌کدا که‌ ته‌نانه‌ت فریشته‌کانیش به‌یه‌ک شیوه‌ په‌رستش ده‌که‌ن.

ئه‌مه‌ ئه‌وه‌ ده‌گه‌یه‌نێت که‌ مرۆڤ په‌رستشی سه‌رجه‌م زینده‌وه‌ران له‌ نویژدا کۆده‌کاته‌وه. به‌م جو‌ره‌ش له‌ گۆشه‌نیگای په‌رستشی گشت زینده‌وه‌رانه‌وه‌ ده‌بێت به‌ نوێنه‌ریان لای خودای گه‌وره. ئه‌وه‌ی نویژ نه‌کات مانای وایه‌ ئه‌م ئه‌رکه‌ مه‌زن و پڕ شکۆیه‌ی نوێنه‌رایه‌تی به‌جێ نه‌هێناوه.

۶- ئه‌وه‌ که‌سه‌ی نویژ ده‌کات ژیا‌نی پۆزانه‌ی ده‌خاته‌ پێک‌خستن و دیسپلینه‌وه. ئه‌وه‌ی که‌ له‌ کاتی دیاریکراودا ده‌ست نویژ هه‌لده‌گرێت

و ده چيټه ديداري خودا، ناچار ده بيت پلان بؤ كات و كاره كاني
 دابنيت و خوي له بيټه روبهري پزگار بكات. كه سيك ژياني پوژانه ي بؤ
 پينچ بهش دابهش بكات، ناگاي له تيپه پووني كات ده بيت. ناگاي
 له وه ده بيت كه له به ياني، نيوه پو، عه سر، نيواره، خه و تناندايه. به م
 جوړهش باستر له به هاي هم كاتانه ده گات.

هر يه كيك له پينچ فره كه شتي خوش خوش به بيري مروؤ
 دينيټه وه:

نويژي به ياني ده ليت: "نه ي موسولمان! وريا به! وا پوژت ده ست
 پيده كات. نيه تي نه وه بيټه پابه نديي له فره مانه كاني نه و خودايه
 بكيټ كه له م به ره به يانه وه هه لساويت بؤ ديداري و به ده ستي
 كراوه وه ليټي ده پاپيټه وه. خاوه ن بريار و هيممه تبه رز به له كردني
 كاره چا كه كان و خوډوورگرتن له خراپه كان. نه م پوژهي كه به
 په رستشي خودا كردووده ته وه، با به كار و كرده وه گه ليك ليوان ليو
 بن كه جيگه ي په زامه نديي نه و بن. ده ي نه مپوژت پر فره پ بيت!"

نويژي نيوه پو هوشيار ي ده داته مروؤ: "ناگادار به! نيوه ي
 پوژه كه تيپه پي، ثايا نه و كاره چاكانه ي ده مه و به يان بريارت ليډان
 به جيتهيټان؟ نه ي له خراپه كارييه كان خوټ به دوور گرت؟ نه گهر
 ده ست به نه جامداني برياره كانه وه گرتووه ثافه رين بوټ. به رده وام
 به له سر به ده ست هيټاني خيري زياتر... خو نه گهر به رده وام

نەبوویت لەسەر دەستپێکە جوانەکەى بەیانى، حەیف! ھەر ھیچ
نەبێت نیوەى دووھەمى پۆژەکەت بنرخێنە."

ھەر چى نوێژى عەسرىشە، ئەوەت بىر دەخاتەوہ کە خەریکە
پۆژەکەت کۆتایى پێدیت. دەلێت: "دەى بچوولێ. خەریکە ئەمڕۆ
دواییى دیت. کەموکۆرییەکانت تەواو بکە. کارى پۆژت مەخەرە
شەو."

لەگەڵ نوێژى ئیوارەدا پۆژ بە کۆتا دیت: "لە کۆتایى پۆژیکدايت.
حیسابى خۆت بکە بزانە لە سەر زەرەریت یان قازانج؟ ئەگەر ئەو
کارە جوانانەت کە لە مەرۆف دەوہشیئەوہ زۆرىنەن، پەرۆزە... خو
ئەگەر گوناھەکان قورستر بن، مەخابن و عەیبە بۆ تۆ.

کەسێک پۆژى پێنج جار بچێتە دیدارى خودا بە چ پەوویەکەوہ
گوناھ دەکات؟ ئەرى بیریەک لەوہ ناکەیتەوہ پۆژیک لە دەرگای گۆر
دەدەیت و لەو دنیا لە تاریکیى گوناھەکانت سزای خۆت
وہردەگریت؟

ئەو کارانەى لە پۆژدا پێت نەکراون، ھەر ھیچ نەبێت لە شەودا
بیانکە."

نوێژى خەوتنان دوا ھۆشیارى دەدات:

"ئەوہ پۆژیکت کۆتایى پێھات. حیساباتیکى ئەو بیست و چوار
سەعاتەت بکە. بزانە لە شەو و پۆژیکدا گوناھەکانت زیاترن یان

چاڪه كان؟ نه ڳهر چاڪه كان زياترن، نيهه تي نه وه ٻيٺه سبهه ٿي
زياتريان بڪه ٿي.

خو نه ڳهر ڳونا هه كان زياترن، به په شيماني و ٽويه وه پو و له
سبهه ي بڪه. "

به م جوڙه پيٽچ فهرزه كه تواناي به سر خودا زال بوون به مڙو
ده به خشن. مڙو به هڙي ڪاره ڪانيه وه خو ڏي ده خاته به رده م
لڀرسي نه وه.

۷- نوڙ كه له پوي معنه ويه وه ده مانشوات و پاڪمان ده ڪاته وه،
دل و پوڄ و ناخمان به بريقه ڏيئيٽ وا له مڙو ده ڪات شاياني
به هه شت ٻيٽ.

۸- ڪه سي نوڙخوڀن، هه مو ٿي و چالاڪيه ڪاني تريشي ده بن به
پهرستش. نه و ڪاره ي بڙ ده سته به ر ڪرڻي بڙي ده يڪات، بڙي
ده ٻيٽ به په رستش. بڙ نمونه: به قالڳي باش، هه مو ڪاره
ڪه سبهه ڪاني وه ڪ ڪيڙشاني پٺو و فروشتنيان و خاوڙن ڪرڻه وه ي
دوڪانه ڪه ي، هه مو ي ده چنه خانه ي په رستشه وه و خيري به ده ست
ده خن.

ماناي وايه، نوڙ ڪه ريڪ ده توانيٽ وا بڪات هه مو ڙياني خو
بڪاته په رستش و له پڙيه وه چاڪه به ده ست بهيٽيٽ. هه ٻه ته به و
مه رجهي ڪه هه مو نه و ڪارانه له ڳه ل فهرمانه ڪاني خودادا ڪو ڪن.

۹- پەرستشەکان و لەپیشی هەمووشیانەو نوێژ باوەرمان بەهێز و تۆکمە دەکەن. ئەو باوەرپەڕی لە پێی نوێژ و پەرستشەکانی ترەو و پتەو نەکرابێت لاواز دەبێت و توانای لە دەست دەدات.

۱۰- گشت پەرستشەکان و لەناویشیاندا

نوێژ، تەنھا بۆ خۆدای گەورەن. پۆچی نوێژ ئیخلاسه. واتە ئەنجام دانی تەنھا و تەنھا لە پێناوی خۆدادا. ئەگەر لە پێناوی هۆ و سوودیکی تر بکرییت خیری کەم دەبێتەو. ئەوەش شتیکی حەتمیە کە نوێژ گەلێک سوودی ماددی و تەندروستییشی هەیە.

سوودە ماددی و

تەندروستییه‌کانی نوێژ

نزیکی سێ و پێنج سالتیک

لەمەوبەر (پیش ۱۹۸۵- وەرگێڕ)

بەرئاردا شو - کە نووسەرێکی زۆر

بەناوبانگی ئینگلیزه - دەلێت:

"نوێژی موسولمانان، لە سالی

بە رای فەرەنساییه‌کان
چارەسەری رۆماتیزم پێنج
فەرزه نوێزه

CIINA / DIN

**Fransızlara göre
romatizmanın
ilacı 5 vakit
namaz**

**FAZLİ - Fransız doktorlar, ro-
matizma, bel ve art ağrıların-
dan dolayı eden hastalarına
Müslümanlar gibi namaz kılma-
larını tavsiye ediyorlar. Günde
beş vakit namaz kılmanın roma-
tizmal ağrıları çok iyi geldiği-
ni belçen doktorlar namaz kıl-
madan, yapılan hareketlerin
on iyi cinsellik hareketleri
olduğunu söylüyorlar.**

**Fransız doktorlar, namaz ı
namazın yanı sıra ağrı-
kötülmesi için hastalarındaki
ağrıları giderdiğini, sadece ot
namaz ile başlıklarını art, has-
larını geliştirmede büyük yu-
rur sağlığını savunuyorlar.**

● بڕگەی رۆژنامەیەك

كە سوودی نوێژ بۆ

تەندروستی دەر دەخات.

(۲۰۰۰)دا لە ۱۹چیتە پزیشکە پروفیسۆرەکاندا جێدەگیریت.

بۆ بینینی نوێژ وەك چارەسەر و شیفای لە ۱۹چیتە پزیشکە گەرەکان، پتیوست بەو نەماوە تا سالی ۲۰۰۰ چاوەپێ بکریت. تەنانەت پزیشکە ناموسولمانەکانیش بە شیوەی جۆراوجۆر ئامۆزگاری نەخۆشەکانیان دەکەن نوێژ بکەن. ئەو هەوالە کە لە ژمارە ۱ پۆلی ۸ی ئەیلوولی ۱۹۸۲ی پۆژنامە «گونایدن»دا بڵاوکراوەتەو بەکێک لەمانە:

"بە پای فەرەنساییهکان، چارەسەری پۆماتیزم پینچ فەرە نوێژە."

پزیشکە فەرەنساییهکان لە پاریس ئامۆزگاری ئەو نەخۆشەکان دەکەن کە بە دەست پۆماتیزم و ئازاری کەلەکە و پشت دەنالیئن، وەك موسولمانان نوێژ بکەن. ئەو پزیشکانە ئەو پوون دەکەنەو کە کردنی نوێژ پۆلی پینچ جار، زۆر باشە بۆ کەم کردنەوێ ئازاری پۆماتیزم، هەر وەك ئاماژە بەوێش دەدەن کە ئەو جۆلانەکان لەمیانە نوێژدا ئەنجام دەدریئ چاکترین جۆلە جومناستیکین.

پزیشکە فەرەنساییهکان جەخت لەوێ دەکەنەو کە ئەو جۆلەکان نوێژ کە لەمیانەیدا پووە و زەوی خۆ دەچەمێنیتەو و دواتر هەڵدەستیتە سەر پێ ئازاری کالوێ ئەژنۆ ناھێلێت. کڕنوش بڕدیش بەتایبەتی بۆ بەھێزکردنی ماسوولکەکانی پشت زۆر بەسوودە."

پۆلى نوپۇز لى پاراستنى تەندروستىدا ھەر لەمەندەدا قەتئىس نامىنىت، بەلكو:

۱- ئەو پاهىئانانى لى ولاتانى بيانىدا بە چاودىرى پزىشكە بەناويانگەكان بۇ گەنجى و چوست مانەو بە خەلكى ئەنجام دەدرىن بە تەواوى لە نوپۇز دەچن.

۲- بە سەرناھ سەر زەوى تەوژمى خوین بۇ مېشك زىاد دەكات. ئەم جوولەيە وەك جومناستىك وايە بۇ دەمارەكانى مېشك. ھەر بۆيە تەنانەت لە ولاتە گەرمەسىرەكانىشدا، خوین بەربوونى مېشك لەنيو موسولماناندا بەدى ناكريت.

۳- سەر جوولاندن و بادانى بۇ ئەملا و ئەولا، بەر لە پرەقبوونى مل دەگریت. توركىك كە بۇ چارەسەرى ملرەقى چووبووە ھەندەران، پزىشكىكى ئەلمانى پىي وتبوو:

"ئاي موسولمانىت و دەتوانىت نوپۇز بەكەيت؟ ئەگەر نوپۇز ناكەيت، وەك ئەوھى لە نوپۇزدا ھەيە پۇژى پىنچ شەش جار سەرت بەتەواوى بۇ ئەم لاو ئەولا تا ئەوئەندەى دەسووپىت، بسووپىنە."

۴- جوولاندنى پشت و ھەلسانە سەر پى، بى خۇ دانە پال ھىچ شىك، گورجى و لەش سووكى بە مۇف دەبەخشىت.

۵- لە گرنگرىن سوودە تەندروستىيەكانى نوپۇز ئەوھىە كە زەينمان لە ھەموو جۆرە كاروبارىك و بىركردنەوھىەك لە دونيا دوور دەخاتەوہ و لە تەنھا خالىكدا كۆى دەكاتەوہ. پاهىئانى زەين لەسەر تەركىز

کردنه سەريەك خال، ئەو پێگە چارەبەيه كە نەخۆشخانە
پېشكە وتووێژكان بۆ چارەسەري بېركۆلى
بەكارىدەهێنن.

٦- سوودىكى فرە گرنگى دىكەى نوێژ
ئەو بەيه، كە وا لە مۆڤ دەكات بەيانىان زوو
لە خەو هەلبەست. سوودىكى تەندروستى
ئەمەش ئەو بەيه، مۆڤ زووتر خۆى لە
ژەهرە كەلەكە بووێكانى لەشى (مىزو
پىسايى) پزگار دەكات. لەنيوان ئەو
كەسەى سەعات پێنج لە خەو هەلدەستىت
و ئەوەى سەعات هەشت هەلدەستىت، سى

● نوێژ باشترین وەرزشە كە
بەدرێژايى ژيان و بە هەموو
كەسێك - پیر و گەنج، دەرگرت. سەعات زیاتر لە
جەستەدا دەمێنێتەو، بەو ھۆبەشەو كەمێك تێكەل
بە خوينى دەبێت.

٧- وەرزش كردن بە درێژايى تەمەن، پۆڤ بە پۆڤ لە كورتى دەدات.
بەپێى پوونكردنەوێكانى نۆوێندە پزىشكییەكان، نوێژ لە سۆنگەى
دروستى جەستەو، بە وەرزشىكى تەواو دادەنرێت.

٨- زانایان جەخت لەو دەكەنەو كە نوێژ بەقەد سووێدە
جەستەییەكانى سوودى بۆ دروستى پۆحیش ھەبە. لە پۆڤگارى

ئەمىرۇماندا مۇقايەتتىى توۋشى باھۇزىكى بەھىزى گومان و بېھىۋايى
بوو. ئەو داپووخان و دواكەۋتنەى لايەنى پۇچىسى ۋەك پەتايەكى
كوشىندە لە بلالوبوونەۋەدايە. لە ۋلاتە ھەرە دەۋلەمەندەكانىشدا ئەو
تۇرپىنگانەى تايىبەتن بە نەخۇشىيەكانى پۇچ و دەمار جەمەيان دىت.
ئەۋانەى چارەسەر لە ھەب و مەى و ماددە ھۇشبەرەكان دەبىنن
ئەۋەندەى تر حالىيان شېرزە دەبىت. بەھۇى كەۋتنە داۋى بېمتمانەى
و ترسىيان لە مەرگ پەنا بۇ خۇكوشتىنىش دەبەن.

چارەسەرى ھەموو ئەم ناپەرەھەتتايانە بېۋا بوون و پىشت بەستىن بە
خودا و پەنا پىگرتنىەتى. ئەمەش بە پەرستش - بەتايىبەت بە نوپۇز
- دەبىت. نوپۇز ئۇقرە و ئاسوودەىى بە پۇچ دەبەخشىت. چۈنكە پۇچ
بۇ پەرستش بەدېھتېراۋە، گەر لە پەرستش و نوپۇز - كە لە
پىداۋىستىيەكانىن - دوور بگەۋىتەۋە، ھەست بە ناپەرەھەتى دەكات.

لە (كۆنگرەى تەندروستىى ئىسلامى)دا، كە لە ئەيىلۋولى ۱۹۸۴ لە
شارى ئەستەنبول گىرا، زاناكان جەختيان لەسەر ئەم پاستىيە
كردەۋە. ئەۋەشىيان بە شىۋەيەكى زانستى پوون كردهۋە كە باۋەپ و
پەرستشەكان بەھۇى ئەو مىزاج و ھىزەى بە مۇقى دەبەخشن،
بەرگى بە مۇقۇ دەبەخشن لە توۋشبوون بە نەخۇشى تەنانەت
شېرپەنجەش. ئەو پۇجەى لە پىى نوپۇز و پەرستشەكانى ترەۋە پەناى
نەبردبىتە بەر خودا، ھىچ خۇشى و پابۋاردنىك لە بارىدا نىيە
دلئەۋايىيەكى پاست و پىشەدارى پىى بېخىت. ھىچ شتىك جىى

په رستش ناگړتیه وه. بیرکړنه وه له مه به قه دهر مه وځان بڼو
به گه پڅستنی ماشینیك به ټاو، هه له یه.

پیرست

- ۳.....چەند پەيڤتەك
- ۵.....كەس نىيە دىنى نەيىت
- ۵.....نامە يەكى سامدار
- ۱۲.....هەموو شتەك خودا دروستى كىرۈۋە ئى خدا كى...؟
- ۱۲.....ئەو پىرسىارەى دەيىتە ماخۇلانى مەشك
- ۱۹.....موجىزە يەكى پىغەمبەر ﷺ
- ۲۶.....ئايا دەكرىت شتەك هەم بەدەيىنەر و هەمىش بەدەيىنەر ئايىت؟
- ۲۸.....وہستا پەيوەست نىيە بە بەرھەمەكە يەوہ
- ۳۳.....ئەگەر بەدەيىنەر، بەدەيىنەرى هەبوۋايە
- ۳۷.....چى بزۈيىنەرى شەمەندەفەر پادەكەشەيت؟
- ۴۱.....زەوى لەسەر چىيە؟
- ۴۲.....شەكر چۆن دروست كراۋە؟
- ۴۵.....كى نووسىنەكەى نووسىۋە؟
- ۴۷.....نمۇنەكانى عائىشە و بوراق
- ۵۱.....فەيلىكى شەيتان
- ۵۱.....ئايا دەشى ماددە ئەزەلى و ئەبەدىيەت؟
- ۵۴.....شەو و پۇزە پىرۈزەكان
- ۶۲.....ھاۋارى ئەۋەيك
- ۶۲.....دوۋەم نامەى (ئەسەنگول)
- ۶۹.....ئەو خوۋە زيان بەخشەنى هەپەشە لە گەنجان دەكەن

- ۶۹..... يادخەرەوھەكانى ئەسرىنىڭ
- ۷۳..... خۆپەرستى خووڭكى زۆر قىزەونە
- ۷۷..... چۆن لە خۆپەرستى پزگارمان دەيىت؟
- ۸۱..... بەكر ئەفەندى خۆپەرست
- ۸۴..... ئازەلان سكالاکەر بوونايە....
- ۸۶..... ھالە پىرپەندەكانى ئەوانەى باوھىرى خويان لە دەست داوھ
- ۸۶..... پووداويك كە بە پامانمان دىنىت
- ۹۴..... پۇچىشمان پىويستى بە خۇراكە
- ۹۴..... پىرماناتىر بەندايەتى
- ۱۰۱..... پارە و دلخۇشى
- ۱۰۳..... سەرەكىترىن خۇراكى پۇحمان
- ۱۰۶..... ھىساب و كىتابى تەمەنىكى ۷۵ سالى
- ۱۱۱..... بۇ لە نويز وەپس نابىن؟
- ۱۱۹..... سوودە ماددى و تەندروستىيەكانى نويز

